

**TÜRK MEDENİ KANUNU VE YARGITAY KARARLARI
KAPSAMINDA YOKSULLUK NAFAKASI**

**POVERTY ALIMONY WITHIN THE SCOPE OF TURKISH
CIVIL CODE AND SUPREME COURT'S DECISION**

**110614012
Mine UZUN**

**İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HUKUK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
İNSAN HAKLARI HUKUKU**

Doç. Dr. Şebnem GÖKÇEOĞLU BALCI

2013

TÜRK MEDENİ KANUNU VE YARGITAY KARARLARI KAPSAMINDA
YOKSULLUK NAFKASI

POVERTY ALIMONY WITHIN THE SCOPE OF TURKISH CIVIL CODE
AND SUPREME COURT'S DECISION

Mine UZUN
110614012

Doç. Dr. Şebnem GÖKÇEOĞLU BALCI

Doç. Dr. Kübra DOĞAN YENİSEY

Yrd. Doç. Dr. Yalçın TOSUN

Tezin Onaylandığı Tarih

Toplam Sayfa Sayısı

: Şebnem Gökçeoğlu Balci
: Kübra Doğan Yenisey
: Yalçın Tosun

:

: 130

Anahtar Kelimeler (Türkçe)

Anahtar Kelimeler (İngilizce)

1) Asgari Ücret

1) Minimum Wage

2) Boşanma

2) Divorce

3) Kusur

3) Fault

4) Talep

4) Demand

5) Yoksulluk

5) Poverty

ÖZET

Yoksulluk kavramı, farklı tanımları bünyesinde barındıran göreceli bir kavramdır. Yoksulluk üzerinde hukuk, iktisat, sosyoloji ve felsefe ana bilim dalları başta olmak üzere, pek çok farklı alanda çeşitli araştırmalar yapılmıştır. İşbu tez çalışmamızın konusu olan yoksulluk nafakası hükmü de, yoksulluk sorununun giderilmesi amacıyla düşünülen çözüm yolları arasında bulunmaktadır. Yoksulluk nafakası, ahlaki ve sosyal düşüncelere dayanmakta olup, bilimsel öğretilerde de; evlilik birliğinde eşler arasında geçerli olan dayanışma ve yardımlaşma yükümlülüğünün, evlilik birliğinin sona ermesinden sonra da kısmen devam etmesi gerektiği ve bu nedenle yoksulluk nafakasının öngörüldüğü düşüncesi hakimdir. Buna karşın, her boşanma durumunda, yoksulluk nafakasına hükmedilmemekte, yasal koşulların gerçekleşmesine ve talebe bağlı olarak, nafaka takdir edilmektedir. Yasal hüküm uyarınca, boşanma yüzünden yoksul konuma düşecek olan, kusursuz ya da daha az kusurlu eş, talebi durumunda, diğer tarafın mali gücü ile orantılı olarak yoksulluk nafakası alacağına hak kazanabilmektedir. Yargıtay uygulamaları gereğince, boşanma halinde yoksulluğa düşme koşulunda, tarafların ekonomik ve sosyal durumlarının, yaşlarının, evlilik sürelerinin, evlilik boyunca ve boşanma sonrası yaşam düzeylerinin hep birlikte değerlendirilmesi de gerekmektedir. Yoksulluk nafakası, belirli koşulların gerçekleşmesine bağlı olarak verilecek parasal bir destek olduğundan, koşulların ortadan kalkması durumunda, nafakanın sona ermesinin gündeme geleceği de konunun diğer bir boyutunu oluşturacaktır.

İşbu çalışmada, Türk Medeni Kanunu'nun yoksulluk nafakasına ilişkin 175'inci maddesinin içeriği ayrıntıları ile incelenmiş, yoksulluk nafakasına hangi koşullar altında hükmedilebileceği konusu üzerinde durulmuş, bu yönde bir çok Yargıtay kararı ele alınmış, ardından, yoksulluk nafakasının uyarlanması ve nafakanın sona ermesi şartları Mahkeme kararları da aktarılmak suretiyle değerlendirilmiştir. Çalışmamız, yoksulluk nafakasına ilişkin muhtelif usul hükümleri de incelenerek tamamlanmıştır.

ABSTRACT

Poverty is a relative concept consisting of different definitions. Various researches have been made on poverty in the fields of particularly law, economics, sociology and philosophy and in many other fields. The poverty allowance, subject matter of this thesis, is among the solutions taken into consideration for elimination of the poverty problem. The poverty allowance is based on ethical and social thoughts; however, in the scientific doctrine, it is considered that the obligation of solidarity and cooperation between the spouses in marriage are required to partially continue after marital breakdown; therefore, the poverty allowance is stipulated. Nevertheless, in each divorce case, the poverty allowance is not ruled and the allowance is required or ruled based on the legal conditions and demand for the allowance. As per the legal provisions, the spouse, who would become impoverished due to divorce and is found to have fault or minimum fault, may become eligible for the poverty allowance pro rata to financial status of the other party. As per the Supreme Court implementations and decisions, with regard to impoverishment in case of divorce, economic and social statuses, ages, marriage age, the living standards during the marriage and after the divorce should all be evaluated together. As the poverty allowance is a monetary support to be provided based on several conditions, that in case the conditions are not fulfilled or not available, the possibility of annulment of the allowance might come to the agenda would constitute another aspect of the subject.

In this study, the contents of Article 175 of the Turkish Civil Code, regarding poverty allowance, have been overviewed in details; under which circumstances the poverty allowance might be ruled has been emphasized and many Supreme Court decisions have been handled and thereupon the conditions for adaptation and annulment of the poverty allowance have been evaluated upon consideration of the court decisions. Our study has been completed considering various procedural provisions on the poverty allowance.

ÖNSÖZ

Yoksulluk kavramı farklı tanımları bünyesinde barındıran göreceli bir kavram olup, yoksulluk üzerinde hukuk, iktisat, sosyoloji ve felsefe ana bilim dalları başta olmak üzere, pek çok farklı alanda çeşitli incelemeler yapılmıştır. Yoksulluk, “kadın yoksulluğu”, “çocuk yoksulluğu”, “kırsal yoksulluk”, “kentsel yoksulluk” ve benzeri alt kavramlar başlıkları altında da incelenmiş, bu şekilde araştırmacılar, yoksulluktan kurtulabilmenin çözüm yollarını ve çarelerini, makro ölçeklerin dışında, mikro ölçeklerde de inceleme fırsatı edinmişlerdir.

Ben de, yüksek lisans tezi mahiyetindeki bu çalışmamda, Türk Hukuk sisteminde yoksulluğun çözüm yolları arasında ele alınan “yoksulluk nafakasını”, teorik ve pratik açıdan inceleyerek, yoksulluk nafakası hükmünün anlaşılmasına katkı sağlamaya çalıştım. Bu kapsamda, yapmış olduğum bu çalışmada, Türk Medeni Kanunu’nun yoksulluk nafakasına ilişkin 175’inci maddesinin içeriği ayrıntıları ile incelenmiş, yoksulluk nafakasına hangi koşullar altında hükmedilebileceği konusu üzerinde durulmuş, bu yönde bir çok Yargıtay kararı ele alınmış, akabinde de, Medeni Kanun’un 176’ıncı maddesi çerçevesinde yoksulluk nafakasının uyarlanması durumları ve nafakanın sona ermesi konusu Mahkeme kararları da aktarılmak suretiyle değerlendirilmiştir. Çalışmamız, yoksulluk nafakasına ilişkin muhtelif usul hükümleri de incelenerek tamamlanmıştır.

İÇİNDEKİLER

İçindekiler.....	vii
Kısaltmalar	ix
Kaynakça.....	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

Yoksulluk Nafakası Kavramı ve Tarihsel Gelişimi

I. Yoksulluk kavramına genel bakış.....	4
II. Yoksulluk nafakası kavramına genel bakış	9
III. Yoksulluk nafakasının Medeni Kanun’ndaki tarihsel gelişimi ve TMK’nın 175’inci maddesine genel bakış	11

İKİNCİ BÖLÜM

Yoksulluk Nafakası Koşulları

I. Yoksulluk nafakası ve koşulları	21
A- Boşanma koşulu.....	22
i) Genel olarak.....	22
ii) Batıl evlenmelerde eşlerin durumu.....	25
iii) Resmi evlilik olmadan birlikte yaşama durumu.....	27
B- Boşanma nedeniyle yoksulluğa düşme ve yoksulluk koşulu	32
i) Genel olarak	32
ii) Asgari ücretli bir işte çalışma ve/veya asgari ücretli bir işe sonradan girme durumunun, yoksulluk koşulu ile ilişkisi	37
aa) Asgari ücret kavramı ve Yargıtay’ın konuya genel bakışı.....	37
bb) Nafaka talep eden kişi ile kendisinden nafaka talebinde bulunulan kişinin her ikisinin asgari ücretli bir işte çalışması ya da gelirleri benzer olan tarafların çalışmaması durumunda, nafakaya hükmedilip hükmedilmeyeceği meselesi	43
iii) Emekli maaşı, dul ve yetim aylığı, sosyal sigortalar alacağı vb. düzenli bir gelire sahip olma durumunun, yoksulluk unsuru ile ilişkisi	47
iv) Nafaka talebinde bulunan kişi lehine hükmedilen maddi ve manevi tazminatın, yoksulluk unsuru ile ilişkisi	49
v) Edinilmiş mallara katılma rejimi ile yoksulluk unsuru arasındaki ilişki.....	55
C- Kusur koşulu.....	57
D- Talep koşulu	62
II. Tarafların mali gücü nazara alınarak karar verilmesi gerekliliği	69

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Yoksulluk Nafakasının Uyarlanması, Sona Ermesi ve Yoksulluk Nafakası İle İlgili
Usuli Hükümler

I.	Yoksulluk nafakasının uyarlanması ve bu kapsamda nafakanın arttırılması ve/veya azaltılması	73
II.	Yoksulluk nafakasının sona ermesi	83
	i) Nafakanın kendiliğinden sona ermesi	83
	ii) Nafakanın Mahkeme kararı ile sona ermesi	85
III.	Yoksulluk nafakası davalarında görevli ve yetkili mahkeme	95
IV.	Yoksulluk nafakasında zamanaşımı	99
V.	Yoksulluk nafakasının ödenme şekli ve nafakanın başlangıç tarihi	106
VI.	Yoksulluk nafakasının süresi	109
VII.	Nafaka yükümlülüğünün ihlali	114
VIII.	Nafaka alacağının haczi	120
IX.	Nafaka alacağının diğer özellikleri	124
	SONUÇ	126

KISALTMALAR

age.	:	Adı geçen eser
AYM.	:	Anayasa Mahkemesi
BK.	:	Türk Borçlar Kanunu
BM Sözleşmesi	:	Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi
Bkz.	:	Bakınız
C.	:	Cilt
CD.	:	Ceza Dairesi
CGK.	:	Ceza Genel Kurulu
CMY.	:	Ceza Muhakemesi Yasası
dn.	:	Dip not
E.	:	Esas
Er. T.	:	Erişim Tarihi
Eski MK.	:	Eski Medeni Kanun
f.	:	Fıkra
HD.	:	Hukuk Dairesi
HGK.	:	Hukuk Genel Kurulu
HMK	:	Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HUMK	:	Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İİK	:	İcra ve İflas Kanunu
K.	:	Karar
m.	:	Madde
md.	:	Madde
MK	:	Medeni Kanun
No.	:	Numara
RGS	:	Resmi Gazete Sayısı
RGT	:	Resmi Gazete Tarihi
s.	:	Sayfa
SSK	:	Sosyal Sigortalar Kurumu
T.C.	:	Türkiye Cumhuriyeti
TCK	:	Türk Ceza Kanunu
TEFE	:	Toptan Eşya Fiyat Endeksi
TÜFE	:	Tüketici Fiyatları Endeksi
TL	:	Türk Lirası
TMK	:	Türk Medeni Kanunu
USD	:	Amerikan Doları
ÜFE	:	Üretici Fiyat Endeksi
vb.	:	Ve benzeri
vs.	:	Ve saire
YHGK	:	Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
YTL	:	Yeni Türk Lirası
743 sayılı Kanun	:	Eski Medeni Kanun
3444 sayılı Kanun	:	743 sayılı Türk Kanunu Medenisinin Bazı Maddelerinin ve 818 sayılı Borçlar Kanununun 49. Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun
6284 sayılı Kanun	:	Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun

KAYNAKÇA

KİTAPLAR/TEZLER:

- AKINTÜRK Turgut, Aile Hukuku, 4. Bası, Yetkin Basım ve Yayıncılık A.Ş., Ankara, 1996.
- AKINTÜRK Turgut, Türk Medeni Hukuku Yeni Medeni Kanuna Uyarlanmış Aile Hukuku, 2. C., 7. Bası, Beta Basım A.Ş., İstanbul, Ekim 2002.
- AKINTÜRK Turgut, Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku, 2. Cilt, 10. Bası, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, Şubat 2006.
- AKINTÜRK Turgut/KARAMAN Derya Ateş, Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku, 2. Cilt, 13. Bası, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, Şubat 2011.
- ANIL Yaşar Şahin, Boşanma Sebebi Olarak Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması Geçimsizlik,, Beta Basım A.Ş., İstanbul, Mart 2008.
- BALCI Şebnem Gökçeoğlu, Tutunamayanlar ve Hukuk, Dost Kitabevi, Ankara, Mart 2007.
- BAKTİR Selma, Aile Mahkemeleri, Yetkin Basım Yayım ve Dağıtım A.Ş., Ankara, 2003.
- BOZOVALI Haluk, Mevzuattaki Son Değişikliklerle Öğretide ve Uygulamada Türk Medeni Hukukunda Bakım Nafakaları, Kazancı Hukuk Yayınları No: 76, Kazancı Kitap Ticaret A.Ş., İstanbul, 1990.
- CEYLAN Ebru, Türk ve İsviçre Hukukunda Boşanmanın Hukuki Sonuçları, Doktora Tezi, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, Ocak 2006.
- ÇAKIN Akın, Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması Nedeniyle Boşanma, Adil Yayınevi, Ankara, Kasım 1999.
- DEMİREL Esra Şeren, Yoksulluk Nafakası, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Medeni Hukuk Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007, <http://www.belgeler.com/blg/12zl/yoksulluk-nafakasi-poverty-alimony> Er. T: 23.09.2012.
- FEYZİOĞLU Feyzi Necmeddin, Aile Hukuku, 2. Bası, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1979.
- HATEMİ Hüseyin, Aile Hukuku I (Evlilik Hukuku), Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2005.
- HATEMİ Hüseyin, Aile Hukuku (Sınav Hazırlık Kitabı), Filiz Kitabevi, İstanbul, 2009.
- HATEMİ Hüseyin/SEROZAN Rona, Aile Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1993.
- KAÇAK Nazif, Açıklamalı-İçtihatlı Boşanma Davalarında Maddi ve Manevi Tazminat İle Yoksulluk Nafakası, Seçkin Yayıncılık San. ve Tic. A.Ş., Ankara, Mayıs 2006.
- KARTOZ Mehmet, Yoksulluk Nafakası ve Tazminat, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2002, <http://eprints.sdu.edu.tr/99/1/TS00266.pdf>, Er. T.: 17.09.2012.
- KÖSEOĞLU Bilal/KOCAAĞA Köksal, Aile Hukuku ve Uygulaması, Bilimsel Görüşler Yargı İçtihatları, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Nisan 2011.

ÖĞUZMAN Kemal/DURAL Mustafa, Aile Hukuku, 2. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1998.

ÖZDEMİR Nevzat, Türk-İsviçre Hukukunda Anlaşılabilir Boşanma, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, Eylül 2003.

ÖZUĞUR Ali İhsan, Türk Medeni Kanununun Yeni Düzenlemelerine Göre Gerekçeli-Açıklamalı-İçtihatlı Nafaka Hukuku, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık San. ve Tic. A.Ş., Ankara, Kasım 2004.

RUHİ Ahmet Cemal, Türk Hukukunda Boşanma, Boşanmanın Sonuçları, Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, Seçkin Yayıncılık San. ve Tic. A.Ş., Ankara, 2004.

RUHİ Ahmet Cemal, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık San. ve Tic. A.Ş., Ankara, Ocak 2010.

TEKİNAY Selahattin Sulhi, Türk Aile Hukuku, 7. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1990.

MAKALELER:

AÇIKGÖZ Reşat, “Kadın Yoksulluğu Üzerine Bir İnceleme”, Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Hakemli Araştırma Dergisi Yardım ve Dayanışma, C.1, Sayı: 2, Temmuz-Aralık 2010, http://www.sydgm.gov.tr/site_spy/upload/mce/yaritim_ve_dayanisma_2_sayi.pdf#page=45 Er. T: 20.12.2012.

AKINTÜRK Turgut, “Türk Medeni Kanununun Evlilik Hukukuna İlişkin Hükümlerinde Yapılması Öngörülen Değişiklikler”, <http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-1972-29-01-02/AUHF-1972-29-01-02-Akinturk.pdf>, Er. T: 17.09.2012.

ARBEK Ömer, “Boşanmanın Mali Sonuçları”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2005, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/274/2485.pdf>, Er. T: 12.09.2012.

BALCI Şebnem Gökçeoğlu, “Yoksulluk ve Sosyal Dışlanmayla Mücadelede Fransız Hukukundan Bir Örnek: Tutunma Geliri”, İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi No: 42, (Mart 2010), <http://www.iudergi.com/tr/index.php/siyasal/article/viewFile/19/21>, Er. T: 22.11.2012.

BAŞPINAR Veysel, “Türk Medeni Kanunu ile Aile Hukukunda Yapılan Değişiklikler ve Bu Konuda Bazı Önerilerimiz”, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/281/2558.pdf>, Er. T: 17.09.2012.

DARENDE Yeliz, "Asgari Ücretle Çalışıyor Olmak Yoksulluk Nafakası Bağlanmasına Engel Midir?", http://www.turkhukuk sitesi.com/makale_545.htm, Er. T.: 17.09.2012.

GÜNEŞ Fatime, Farklı Emek Kategorileri Açısından Kadın Yoksulluğu, Çalışma ve Toplum, 2011/2, <http://www.calismatoplum.org/sayi29/gunes.pdf>, Er. T.: 20.12.2012.

GÜRKAN Ülker, “Medeni Kanun Eleştirileri I: Karının İktisaden Korunması”, <http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-1973-30-01-04/AUHF-1973-30-01-04-Gurkan.pdf>, Er. T: 17.09.2012.

GÜRKAN Ülker, “Türk Kadınının Hukuki Statüsü ve Sorunları”, <http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-1978-35-01-04/AUHF-1978-35-01-04-Gurkan.pdf>, Er. T: 17.09.2012.

ÖREN Kenan/NEGİZ Nilüfer/ AKMAN Elvettin, “Kadınların Yoksullukla Mücadele Aracı Mikro Kredi: Deneyimler Üzerinden Bir İnceleme”, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, C.26, Sayı: 2, 2012, <http://e-dergi.atauni.edu.tr/index.php/IIBD/article/viewFile/7211/6778>, Er. T.: 20.12.2012.

ÖZTAN Bilge, “Medeni Kanun’un Kabulünün 70’nci Yılında Aile Hukuku”, <http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-1995-44-01-04/AUHF-1995-44-01-04-Oztan.pdf>, Er. T.: 12.09.2012.

SERİM, Azra Arkan, “Yoksulluk Nafakası”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecbuası, C. 65, 2007, <http://www.iudergi.com/tr/index.php/hukukmecmua/article/view/3785>, Er. T.: 12.09.2012.

ŞENER Emine Gülnihal, “Aile Hukukundan Kaynaklanan Yükümlülüğün İhlali Suçu”, <http://www.yayin.adalet.gov.tr/dergi/37.say%C4%B1/12%20-%20EM%C4%B0NE%20G%C3%9CLN%C4%B0HAL%20%C5%9EEENER.pdf>, Er.T: 23.09.2012.

ŞENER Ülker, “Kadın Yoksulluğu”, Tepav Değerlendirme Notu, TEPAV Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, Eylül 2009, http://www.tepav.org.tr/upload/files/1271312994r5658.Kadin_Yoksullugu.pdf, Er.T.: 12.09.2012.

YAVAŞ Murat, “Maaş ve Ücret Haczi”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı: 84, 2009, http://portal.ubap.org.tr/App_Themes/Dergi/2009-84-544.pdf, Er. T: 23.09.2012.

ZAFER Hamide, “Aile Hukukundan Kaynaklanan Yükümlülüğün İhlali Suçu (TCK m. 233)”, <http://hamidezafar.com/wp-content/uploads/2012/05/43-Aile-Hukukundan-Kaynaklanan-Yukumlulugun-Ihlali-Sucu-HZ-AA2.pdf>, Er. T: 23.09.2012.

T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Politika Dokümanı “Kadın ve Yoksulluk”, Ankara, Eylül 2008, http://www.kadininstatusu.gov.tr/upload/mce/eski_site/Pdf/yoksulluk.pdf, Er.T. 12.09.2012.

İstanbul Barosu Dergisi, Mayıs-Haziran 2011, C: 85, Sayı: 2011/3 ISSN 1304-737X, Empati Yayınları Pazarlama ve Dağıtım Yayıncılık Matbaacılık Reklamcılık San. ve Tic. Ltd. Şti., İstanbul, Haziran 2011, <http://www.istanbulbarosu.org.tr/proje/dergi/3/index.html#/186/zoomed>, Er. T.: 28.09.2012.

“4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve 4721 sayılı Medeni Kanuna İlişkin Uygulama Sorunları Sempozyumu (9-10 Kasım 2002)”, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul, 2003.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR:

- <http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-1972-29-01-02/AUHF-1972-29-01-02-Akinturk.pdf>, Er. T: 17.09.2012.
- <http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-1973-30-01-04/AUHF-1973-30-01-04-Gurkan.pdf>, Er. T: 17.09.2012.
- <http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-1978-35-01-04/AUHF-1978-35-01-04-Gurkan.pdf>, Er. T: 17.09.2012
- <http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-1995-44-01-04/AUHF-1995-44-01-04-Oztan.pdf>, Er. T.: 12.09.2012.
- <http://www.azeribalasi.com/showthread.php/57363-Yoksulluk-Nafakas%C4%B1-Yarg%C4%B1tay-Kararlar%C4%B1>, Er. T.: 23.09.2012.
- <http://www.belgeler.com/blg/12zl/yoksulluk-nafakasi-poverty-alimony>, Er. T: 23.09.2012.
- <http://www.belgenet.com/yasa/medenikanun/gerekce.html>, Er. T.: 17.09.2012.
- <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/274/2485.pdf>, Er.T: 12.09.2012.
- <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/281/2558.pdf>, Er.T: 17.09.2012.
- <http://eprints.sdu.edu.tr/99/1/TS00266.pdf>, Er. T.: 17.09.2012.
- <http://hamidezafar.com/wp-content/uploads/2012/05/43-Aile-Hukukundan-Kaynaklanan-Yükümlülüğün-İhlali-Suçü-HZ-AA2.pdf>, Er. T: 23.09.2012.
- <http://www.hukuk.co/forums/topic/14222/maddi-ve-manevi-tazminat-nafaka>, Er. T: 22.09.2012.
- http://www.hukukdairesi.com/ikinci_hukuk_dairesi/yargitay_karari/1995/10750.html, Er. T.: 30.09.2012.
- <http://www.hukuki.net/showthread.php?98718-Yoksulluk-nafkasinin-iptali>, Er. T.: 17.09.2012.
- http://www.hukukdairesi.com/ikinci_hukuk_dairesi/yargitay_karari/1995/12547.html, Er. T: 17.09.2012.
- <http://ilknurtemel.av.tr/nafaka-borcunu-odememe-sucu-i-i-k-m-344-sikayet-zamanasimi/>, Er. T.: 23.09.2012.
- <http://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/source/411.asp?r=9%2F12%2F2012+3%3A22%3A47+PM&oid=sub4-1&selid=23>, Er.T.:12.09.2012.
- <http://www.iscanhukuk.com/bilgiler/Türk%20Medeni%20Kanunu.doc>, Er. T: 23.09.2012.
- <http://www.iudergi.com/tr/index.php/hukumecmua/article/view/3785>, Er. T.: 12.09.2012.
- <http://www.istanbulbarosu.org.tr/proje/dergi/3/index.html#/186/zoomed>, Er. T.: 28.09.2012.
- http://www.kadininstatusu.gov.tr/upload/mce/eski_site/Pdf/yoksulluk.pdf, Er.T. 12.09.2012.
- <http://www.kahdem.org.tr/?p=184>, Er. T: 22.09.2012.
- http://www.kararevi.com/karars/3273_yargitay-3-hukuk-dairesi-e-2004-10323-k-2004-10219, Er. T.: 17.09.2012.
- http://www.kararevi.com/karars/663214_yargitay-2-hukuk-dairesi-e-2001-5519-k-2001-6977, Er. T: 22.09.2012.
- <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/399.html>, Er. T: 28.09.2012.
- <http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr>, Er. T.: 17.09.2012.
- <http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/Kanunlar.aspx>, Er. T: 17.09.2012.
- <http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/MulgaKanunlar.aspx>, Er. T.: 17.09.2012.
- <http://www.mevzuat.gov.tr>, Er. T.: 12.09.2012.
- http://portal.ubap.org.tr/App_Themes/Dergi/2009-84-544.pdf, Er. T: 23.09.2012.
- <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120626-25.htm>, Er. T: 23.09.2012.
- <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5358.html>, Er. T: 23.09.2012.
- <http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/203-208.pdf>, Er. T.: 17.09.2012.
- http://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc071/kanuntbmmc071/kanuntbmmc07103444.pdf, Er. T: 17.09.2012.
- http://www.tdk.org.tr/index.php?option=com_gts&view=gts&Itemid=71, Er. T.: 12.09.2012.
- <http://www.tdkterim.gov.tr/?kategori=terimarat&kelime=mutlakyoksulluk>, Er. T.: 12.09.2012.
- http://www.tepav.org.tr/upload/files/1271312994r5658.Kadin_Yoksullugu.pdf, Er.T.: 12.09.2012.

<http://tez2.yok.gov.tr/> Er. T: 23.09.2012.

http://www.turkhukuksitesi.com/makale_545.htm, Er. T.: 17.09.2012.

<http://www.turkhukuksitesi.com/showthread.php?t=3287>, Er. T.: 17.09.2012.

<http://www.turkhukuksitesi.com/showthread.php?t=72274>, Er. T: 22.09.2012.

[http://www.yayin.adalet.gov.tr/dergi/37.say%C4%B1/12%20-](http://www.yayin.adalet.gov.tr/dergi/37.say%C4%B1/12%20-%20EM%C4%B0NE%20G%C3%9CLN%C4%B0HAL%20%C5%9EENER.pdf)

[%20EM%C4%B0NE%20G%C3%9CLN%C4%B0HAL%20%C5%9EENER.pdf](http://www.yayin.adalet.gov.tr/dergi/37.say%C4%B1/12%20-%20EM%C4%B0NE%20G%C3%9CLN%C4%B0HAL%20%C5%9EENER.pdf),

Er. T.:

23.09.2012.

GİRİŞ

Yoksulluk sorununun giderilmesi amacıyla düşünülen çözüm yolları arasındaki yoksulluk nafakası, 743 sayılı Eski Medeni Kanun (“Eski MK”) döneminden bu yana, Türk hukuk sistemimizde yerini almıştır. Evrensel ve ülkesel değişimlerin yanı sıra, başta sosyal ve ekonomik faktörler esas olmak üzere, diğer pek çok etmene bağlı olarak, yoksulluk nafakası hükmü, zaman içerisinde değişmiş ve farklı içeriklere bürünmüştür. Halihazırdaki mevcut hukuk sistemimizde, Türk Medeni Kanunu’nun (“TMK”) 175’inci maddesinde düzenlenen yoksulluk nafakası; talep sahibinin kadın ya da erkek olmasına bakılmaksızın, her iki cins için de düzenlenen bir hüküm olmakla birlikte, bu hükmün özellikle kadının yararına hizmet ettiği düşünülmektedir.

Yoksulluk nafakası, ahlaki ve sosyal düşüncelere dayanmakta olup, bilimsel öğretide de; evlilik birliğinde eşler arasında geçerli olan dayanışma ve yardımlaşma yükümlülüğünün, evlilik birliğinin sona ermesinden sonra da kısmen devam etmesi gerektiği ve bu nedenle yoksulluk nafakasının öngörüldüğü düşüncesi hakimdir. Buna karşın, her boşanma durumunda, yoksulluk nafakasına hükmedilmemekte, yasal koşulların gerçekleşmesine ve talebe bağlı olarak, nafaka takdir edilmektedir. Yasal hüküm uyarınca, boşanma yüzünden yoksul konuma düşecek olan, kusursuz ya da daha az kusurlu eş, talebi durumunda, diğer tarafın mali gücü ile orantılı olarak yoksulluk nafakası alacağına hak kazanabilmektedir. Nafaka yükümlüsünün kusurunun aranmayacağı ve yoksulluk nafakası talep eden kişinin kusurunun, diğer tarafın kusurundan daha ağır ölçüde olmaması gerektiği de bu noktada belirtilmelidir. Yargıtay uygulamaları gereğince, boşanma halinde yoksulluğa düşme koşulunda, tarafların ekonomik ve sosyal durumlarının, yaşlarının, evlilik sürelerinin, evlilik boyunca ve boşanma sonrası yaşam düzeylerinin hep birlikte değerlendirilmesi de gerekmektedir.

Kanun hükmü uyarınca yoksulluk nafakasının toptan ödenmesi mümkün olduğu gibi, irat biçiminde ödenebilmesi de mümkündür. Ek olarak, Mahkeme'nin; irat şeklinde ödenmesine karar verilen nafakayı, belirli bir süre ile sınırlandırabilmesi de söz konusu olabilir. İrat şeklinde ödenmesine karar verilen nafaka, hakkaniyet ilkeleri gereğince ya da mali durumların değişmesi halinde arttırılabilecek ya da nafakanın azaltılması da söz konusu olabilecektir. Keza, Mahkeme'ce, nafaka miktarının, belirli artış oranları çerçevesinde belirli oranlar dahilinde artışına da karar verilebilecektir.

Yoksulluk nafakası, belirli koşulların gerçekleşmesine bağlı olarak verilecek parasal bir destek olduğundan, koşulların ortadan kalkması durumunda, nafakanın sona ermesinin gündeme geleceği de konunun diğer bir boyutunu oluşturacaktır. Nitekim, TMK.'nın 176'ncı maddesinde, yoksulluğun ortadan kalkması halinde, nafaka yükümlüsünün, nafakanın kaldırılması talebinde bulunabileceği düzenlenmiş, bu suretle, boşanma yüzünden yoksulluğa düşme koşulunun sona ermesi halinde, nafaka borçlusunun nafaka ödeme yükümünün sona erebileceği kaleme alınmıştır. Ayrıca, lehine yoksulluk nafakası hükmedilen nafaka alacaklısının, haysiyetsiz yaşam sürmesi ya da evlilik olmaksızın, evli gibi bir yaşam sürdürmesi durumunda da, yine talebe binaen nafakanın kaldırılabilmesi yasada belirtilmiştir. Keza, nafaka alacağı, iki taraflı bir ilişkiye dayandığından, taraflardan birinin ölümü üzerine kendiliğinden sona ereceği gibi, nafaka alacaklısının evlenmesi durumunda da, talebe gerek olmaksızın kendiliğinden sona ermektedir.

Öte yandan, yasal hükümlerin içerikleri incelendiğinde, yoksulluk nafakası hükmünün bünyesinde eksiklikler ve çelişkiler olduğu da söylenebilecektir. Herşeyden önce, asgari ücretli bir işte çalışma ve/veya sonradan asgari ücretli bir işe girme durumu dahi, asgari ücretin tanımlandığı mevzuat hükümleri ile yoksulluk kavramı arasında çelişkiler yaşanabilmesine neden olmakta, bu kapsamda, Yerel Mahkemeler nezdinde farklı yönde kararlar verilebilmektedir.

Her ne kadar, Yargıtay'ın uygulaması, HGK kararları da nazara alınmak suretiyle, asgari ücretli bir işte çalışma olgusunun, yoksulluğu ortadan kaldırmayacağı yönünde olsa da, tarafların her ikisinin de asgari ücretli bir işte çalışmaları durumunda, mevzuatın boşluğu karşımıza çıkmaktadır.

Diğer yandan, lehe hükmedilen maddi ve manevi tazminat tutarlarının fahiş ya da normal seviyenin üzerinde olması, bu bağlamda da, tazminat alacaklısının; eğitim-gıda-barınma-sağlık vb. zorunlu ihtiyaçlarını karşılama düzeyine erişmesi halinde, tazminat alacaklısı yararına, tazminat tutarlarının dışında ve bu tutarlardan ayrı olarak yoksulluk nafakasına hükmedilip hükmedilmemesi gerekeceği de tartışmalara açık olmaktadır. Ayrıca, nafaka hükmünde “kusur” şartının gerekip gerekmediği ve/veya bu koşulun yeterince açık olup olmadığı da yine akıllara gelebilecek sorulardan bir diğeridir. Kusur unsuru değerlendirilirken, kime ya da neye göre bir inceleme yapılacağı, uyarlama davalarında da yeniden kusur araştırmasının yapılmasının faydalı olup olmayacağı soruları da cevaplarını bulmalıdır.

Nafakanın sona ermesi ve uyarlanması maddelerinde de, günümüz koşulları nazara alınarak ve yoksulluk nafakası hükmünün amacı da değerlendirilmek suretiyle yeniden düzenlemeler yapılması faydalı olabilecektir. Keza, özellikle kırsal kesimlerde yaşayan imam nikahlı eşler ya da resmi nikah olmaksızın, uzun süre fiili birliktelik yaşayan kişiler için de düzenleme getirilmesi gerektiği unutulmamalıdır. Dolayısı ile bu çalışmada, yoksulluk nafakası, teorisel ve pratik yönleri ile incelenmiş, yoksulluk nafakasına hangi koşullar altında hükmedilebileceği konusu üzerinde durulmuş, bu yönde bir çok Yargıtay kararı ele alınmış, ardından, yoksulluk nafakasının uyarlanması ve nafakanın sona ermesi şartları Mahkeme kararları da aktarılmak suretiyle değerlendirilmiştir. Çalışmamız, yoksulluk nafakasına ilişkin muhtelif usul hükümleri de incelenerek tamamlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

Yoksulluk Nafakası Kavramı ve Tarihsel Gelişimi

I. Yoksulluk kavramına genel bakış

“Yoksulluk, yirminci yüzyılın son çeyreği ve yirmi birinci yüzyılın başta gelen sosyal sorunları arasındadır. Yoksulluğun tanımı, nedenleri, sonuçları ve yoksulluğa çözüm arayışları tüm sosyal bilimlerin gündeminde önemli bir yer tutmaktadır¹.” Yoksulluk olgusunun tanımlanması ve sınırlarının belirlenmesi oldukça güç olup, neye ya da kime göre yoksulluk? ya da hangi ölçütlere göre yoksulluk? soruları da beraberinde geldiğinden, göreceli bir kavram karşımıza çıkmaktadır. Yoksulluk kriteri; koşullara, kültürlere, kişilere, mekana, zamana, önceliklere ve diğer pek çok etkene göre farklılıklar gösterebilmektedir. Yoksulluk, “gelir ve sürdürülebilir bir geçim sağlamaya yetecek üretim kaynaklarının yokluğu başta olmak üzere; açlık ve yetersiz beslenme; sağlıklı olmama; eğitim ve diğer temel hizmetlere ulaşamama veya sınırlı ulaşma; hastalık ve buna bağlı olarak ölümlerin artması; evsizlik ve yetersiz barınma koşulları; güvenli olmayan çevre koşulları ile sosyal ayırım ve dışlama olarak tanımlanabileceği gibi, yoksulluk aynı zamanda karar alma süreçlerine ve ekonomik, sosyal ve kültürel yaşama katılımından yoksun olmayla da tanımlanmaktadır².” Yoksulluk; bu doğrultuda, politika geliştirme süreçlerinde de, gelir ve tüketim yoksulluğu başlığı ile sağlık, beslenme ve eğitim hizmetlerinden ve boş zaman vb. diğer ihtiyaçlardan yoksunluk başlıkları altında da incelenmektedir. Gelir kriteri esas alınarak yapılan tanımlamalarda da; mutlak ve göreceli yoksulluk olarak iki ayrı kategoride sınıflandırılmaktadır.

¹ Şebnem Gökçeoğlu Balcı, Tutunamayanlar ve Hukuk, Dost Kitabevi, Ankara, Mart 2007, s. 15.

² T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Politika Dokümanı, “Kadın ve Yoksulluk”, Ankara, Eylül 2008, http://www.kadininstatusu.gov.tr/upload/mce/eski_site/Pdf/yoksulluk.pdf, Er.T.: 12.09.2012, s. 5.

Bu sınıflandırmadan hareketle, mutlak yoksulluk; bir insanın temel hayatını devam ettirmesi için gerekli ve zorunlu gıda maddelerinden yoksun kalması olarak tanımlanırken, görelî ve/veya göreceli yoksulluk ise, ulusal yoksulluk düzeyi kapsamında bir toplumda kabul edilebilir tüketim düzeyinin altında kalınması olarak ifade edilmektedir³.

Yoksulluk ve dışlanma her ne kadar yalnızca parasal bir olgu değilse de özellikle kaynağında işsizliğin yattığı durumlarda sorunun parasal boyutu öne çıkar⁴. Gerçekten de yoksulluğu sadece parasal bir mesele olarak değerlendirmek yanlış olur. Nitekim, yoksulluk kavramı, etnik-sınıfsal-kültürel olarak da değerlendirilmiş, “kadın yoksulluğu”, “çocuk yoksulluğu”, “kırsal yoksulluk”, “kentsel yoksulluk” ve benzeri alt kavramlar başlıkları altında da ele alınmıştır. Araştırmacılar, bu şekilde, yoksulluktan kurtulabilmenin çözüm yollarını ve çarelerini, mikro ölçeklerde de inceleme fırsatı edinmişlerdir. Yoksulluk kavramı, Türk Dil Kurumu’nun güncel Türkçe sözlüğünde⁵ ise; “yoksul olma durumu, yoksuzluk, varyetsizlik, sefillik, sefalet, fakirlik” olarak ifade edilmiştir. Görüleceği üzere, yoksulluğun çok çeşitli tanımlamalarının yapılması ve yoksulluk olgusunun farklı içerikteki bakış açıları ile incelenmesi mümkündür.

(³) Bkz: Ülker Şener, “Kadın Yoksulluğu”, Tepav Değerlendirme Notu, TEPAV Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, Eylül 2009, http://www.tepav.org.tr/upload/files/1271312994r5658.Kadin_Yoksullugu.pdf, Er. T.: 12.09.2012, s.1.

(⁴) Şebnem Gökçeoğlu Balcı, “Yoksulluk ve Sosyal Dışlanmayla Mücadelede Fransız Hukukundan Bir Örnek: Tutunma Geliri”, İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, No: 42, İstanbul, Mart 2010.

(⁵) Türk Dil Kurumu, Güncel Türkçe Sözlük, http://www.tdk.org.tr/index.php?option=com_gts&view=gts&Itemid=71, Er. T.: 12.09.2012. Türk Dil Kurumu’nun “bilim ve sanat terimleri ana sözlüğünde” yoksulluk kavramı ile ilgili yapılan araştırmada, “mutlak yoksulluk” kavramına ulaşılmış, “mutlak yoksulluk” kavramı ise; “Kişi veya ailenin belli bir gelir düzeyinin altında kalıp, yiyecek, güvenli içecek su, sağlık, barınma, eğitim gibi temel gereksinimlerini karşılayamaması durumu” olarak tanımlanmıştır. <http://www.tdkterim.gov.tr/?kategori=terimarat&kelime=mutlakyoksulluk>, Er. T.: 12.09.2012.

Yoksulluk sorununa çözüm bulunması amacıyla düşünülen hükümler arasında olan, yoksulluk nafakası hükmünü ayrıntılı olarak incelemeye geçmeden önce, söz konusu hükmün daha ziyade, “kadınlar” için düzenlendiği de belirtilmelidir. Bir başka ifade ile yoksulluk nafakasının, “kadın yoksulluğu” ya da “kadının yoksulluğu” sorununun aşılmasındaki Türk Hukuk sisteminin hukuki dayanakları arasında olduğunu ifade etmek yanlış olmayacaktır. Kadın ve yoksulluk arasındaki ilişkinin keşfi ile yeni sermaye birikim modellerinin uygulamaya konulması arasında şüphesiz önemli bir ilişki vardır⁶. Özellikle kırsal alanlarda derin bir şekilde hissedilen yoksulluk, işgücüne yeteri kadar katılmayan/katılamayan, sosyal ve ekonomik olarak baskı altında bulunan ve karar alma süreçleri içerisinde kendisine yer bulamayan kadınları çok daha fazla etkilemektedir⁷. Kadın yoksulluğunda görülen artış ve yoksulluğun kadınlara özdeşleşmeye başlaması, yoksulluğun kadınlaşmasını gündeme getirmiştir⁸.

“Yoksulluk elbette salt bir kadın sorunu değildir ancak kadınların daha yoksul olmasının ve etkilerini daha derinden hissetmesinin gerisinde hem toplumsal düzlemde hem de hane içinde kadınlara erkek arasında var olan eşitsiz güç ilişkileri bulunmaktadır⁹.” Kadınlar yoksulluğu farklı şekillerde, farklı yer ve zaman dilimlerinde yaşamakta, “genel olarak toplumda, kadın ile erkek ve kadınlar arasında var olan yapısal eşitsizlikler kadının yoksulluğu deneyimleme biçimlerini ve göreceli yoksulluğu farklılaştırmaktadır¹⁰.”

(⁶) Fatime Güneş, “Farklı Emek Kategorileri Açısından Kadın Yoksulluğu”, Çalışma ve Toplum, 2011/2, <http://www.calismatoplum.org/sayi29/gunes.pdf>, Er. T.: 20.12.2012, s. 218.

(⁷) Kenan Ören/Nilüfer Negiz/Elvettin Akman, “Kadınların Yoksullukla Mücadele Aracı Mikro Kredi: Deneyimler Üzerinden Bir İnceleme”, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, C: 26, Sayı: 2, 2012, <http://e-dergi.atauni.edu.tr/index.php/IIBD/article/viewFile/7211/6778>, Er. T.: 20.12.2012, s.313.

(⁸) Reşat Açıkgöz, “Kadın Yoksulluğu Üzerine Bir İnceleme”, Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Hakemli Araştırma Dergisi Yardım ve Dayanışma, C.:1, Sayı: 2, Temmuz-Aralık 2010, http://www.sydgm.gov.tr/site_spy/upload/mce/yaritim_ve_dayanisma_2_sayi.pdf#page=45 Er. T: 20.12.2012, s.45.

(⁹) ŞENER, Kadın Yoksulluğu, s. 9.

(¹⁰) ŞENER, Kadın Yoksulluğu, s. 2.

Özellikle, kadınların işgücü piyasasındaki konumları ve eğitim imkanlarından yararlanma durumları da yoksulluk sürecinin kadınlar tarafından daha farklı şekilde geçirilmesine neden olmaktadır. Gerçekten de, “iş piyasasında kadınların ikincil konumda olduklarını gösteren pek çok veri mevcuttur: işgücü piyasasına katılımın düşük olması, katılım sağlandığında düşük ücretli işlerde istihdam edilme, kayıt dışı sektörde çalışma, fason çalışma, ücretsiz aile işçisi olma, elde edilen gelir üzerinde (özellikle kırsal alanlarda), söz sahibi olmama-gelirden yoksunluk vb. gibi göstergeler bu farklılıkları belirlemektedir¹¹.”

Kadınların istihdama katılmamaları durumunda, herhangi bir ücret alamamalarının yanısıra, bir işe sahip olmanın beraberinde getirdiği emeklilik ya da sosyal güvence yardımlarından yararlanamayacakları, bu nedenle de erkeklere daha fazla bağımlı duruma gelecekleri de konunun diğer bir boyutunu oluşturmaktadır. Keza, kadınlar, bir işte çalışsalar dahi, genel olarak, erkeklere nazaran, ücretlerini, aile içi geçimin sağlanmasına ve varsa çocuklara tahsis ettiklerinden, yine, yoksul konuma düşeceklerdir. Diğer yandan, “eğitim imkanlarından yararlanamamak yoksulluğu kalıcılaştırmaktadır. Yoksul ailelerde eğitim için öncelik erkek çocuklarına verilmektedir. Özellikle kırsal bağlantılı geleneksel aile yapısı, erkek çocuğunu yaşlılıkta dayanılacak bir güç, bakım sağlayacak kişi olarak görürken, kız çocuklarını elde ettiği-edeceği geliri bir başkasına “ele” götüren, gelirini kontrol edemez- kullanamaz görmektedir. Kız çocukları gelecek için iyi birer “yatırım” olmadıklarından ikincil bir konuma itilmektedir¹².” Bu nedenle de kadınlar ya da kız çocukları, kırsal kesimlerde erkeklerin alt düzeyinde görülmektedir. Tüm bu faktörler de, kadın yoksulluğunun artmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla, kadınların yoksulluğu yaşamaları, erkeklere nazaran daha fazla olmakta, kadınlar, yoksulluk sorunu ile daha fazla karşı karşıya kalmaktadır.

⁽¹¹⁾ ŞENER, Kadın Yoksulluğu, s. 2.

⁽¹²⁾ ŞENER, Kadın Yoksulluğu, s. 3.

Nitekim, Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nde¹³ (“BM Sözleşmesi”) de yoksulluk durumlarında kadınların yiyecek, sağlık, eğitim, öğretim, iş bulma ve sair ihtiyaçlarının karşılanması bakımından en az olanağa sahip olmalarından endişe duyulduğu açıklanarak, taraf devletlerin özellikle politik, sosyal, ekonomik ve kültürel sahalarda başta olmak üzere bütün alanlarda, kadınların erkeklerle insan hakları ve temel özgürlüklerinden eşit olarak yararlanmalarını ve bu hakları kullanmalarını garanti etmeleri, ayrıca kadının tam gelişmesini ve ilerlemesini sağlamak amaçlarıyla, bütün uygun önlemleri almaları gerektiği belirtilmiştir. Türkiye de anılan Sözleşmeyi imzalayarak¹⁴, kadının korunması ve bu paralelde kadın yoksulluğunun da giderilmesi amacıyla gerekli yükümlülükleri yerine getirmeyi üstlenmiştir. Tüm bu açıklamalar göz önünde bulundurulduğunda, Türk Hukuk sisteminde “yoksulluğunun giderilmesi” amacıyla öngörülen hükümler arasında olan yoksulluk nafakası hükmünün de, daha ziyade kadınlara hizmet ettiği düşünülebilecektir. Kaldı ki, 743 sayılı Eski MK'nın nafakayı düzenleyen 144'üncü maddesinde yer bulan ve aşağıda ayrıntılarını aktaracağımız düzenlemesi de, bu açıklamalarımızı teyid eder mahiyettedir.

Bu genel girişin sonrasında, TMK'nın 175'inci maddesinde düzenlenen yoksulluk nafakasını ve koşullarını, hangi hallerde yoksulluk nafakasına hükmedilebileceğini, nafakanın uyarlanması durumlarını ve nihayetinde de yoksulluk nafakasının kaldırılması ve sona erme şartlarını Mahkeme kararları ve öğreti kapsamında detaylı olarak incelemeye geçebiliriz.

(¹³) BM Sözleşmesi'nin tam metni için bkz: <http://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/source/411.asp?r=9%2F12%2F2012+3%3A22%3A47+PM&oid=sub4-1&selid=23>, Er.T.: 12.09.2012.

(¹⁴) Bakanlar Kurulu'nun 24.07.1985 tarihli ve 85/9722 sayısıyla uygun bulunan “Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi'ni Uygun Bulma Kanunu” ile ilgili olarak bkz: RGT.: 13.10.1985, RGS.: 18898, <http://www.mevzuat.gov.tr>, Er. T.: 12.09.2012.

II. Yoksulluk nafakası kavramına genel bakış

Bilineceği üzere, Anayasamızın¹⁵ 2'inci maddesinde, Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal bir Devlet olduğu belirtilmiş, ayrıca Anayasamızda ailenin ve kadının korunması ilkelerine¹⁶ de yer verilmiştir. Gerçekten de, Anayasamızın 2'inci maddesi uyarınca, *“Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devleti”* olup, 10'uncu maddede de; *“herkesin, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşit olduğu, kadınlar ve erkeklerin eşit haklara sahip bulunduğu, devletin bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlü kıldığı ve bu maksatla alınacak tedbirlerin eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamayacağı”* açıklanmıştır. Bu ilkeler paralelinde, TMK'nın 185'inci maddesinde de eşlerin, birliğin mutluluğunu elbirliğiyle sağlamak ve çocukların bakımına, eğitim ve gözetimine beraberce özen göstermekle yükümlü oldukları, birlikte yaşamak, birbirlerine sadık kalmak ve yardımcı olmak zorunda buldukları düzenlenmiştir. Kadın ve erkek, evlenmek suretiyle ortak bir hayat sürdürmeye başlamakta, bu hayat içerisinde yeme/içme ve diğer ihtiyaçlarını aynı çatı altında karşılamaktadırlar. Bununla birlikte, iki kişiden biri ya da her iki kişi bu birlikteliği sona erdirmek istediklerinde, hayat standartları farklılaşmakta, ihtiyaçların karşılanma içeriği, kapsamı ve oranları değişebilmektedir. Bu durumda da, devletin sosyal bir devlet olması, kadın ve erkek eşitliği ve devletin eşitliğin yaşama geçmesini sağlamak zorunda bulunması ilkeleri ışığında, mağdur olan ya da mağdur olacak tarafın korunması gerekmektedir.

(¹⁵) Türkiye Cumhuriyeti Anayasası: Kanun No: 2709, Kabul Tarihi: 18.10.1982, R.G.T.: 09.11.1982, R.G.S.: 17863 (Mükerrer), Yayımlandığı Düstur : Tertip: 5, C.: 22, s: 3 “Bu Anayasa; Kurucu Meclis tarafından 18/10/1982’de Halkoylamasına sunulmak üzere kabul edilmiş ve 20/10/1982 tarihli ve 17844 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmış; 7/11/1982’de Halkoylamasına sunulduktan sonra 9/11/1982 tarihli ve 17863 Mükerrer sayılı Resmi Gazete’de yeniden yayımlanmıştır. 7/5/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanun ile yapılan Anayasa değişiklikleri 12/9/2010 tarihinde Halkoyuna sunulurken kabul edilmiş, buna ilişkin 22/9/2010 tarihli ve 846 sayılı Yüksek Seçim Kurulu Kararı 23/9/2010 tarihli ve 27708 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.” <http://mevzuat.gov.tr>, Er.T: 12.09.2012.

(¹⁶) Ayrıca, Anayasa m. 41 ve Anayasa m. 50 hükümleri de bu kapsamdadır.

Bir diğ er anlatımla, “evlenme sonucunda nasıl eşlerin, ekonomik, sosyal, kişisel ve hukuksal statülerinde önemli bazı değ iş iklikler ve yenilikler meydana geliyorsa, boş anma sonucunda da, aynı şekilde boş anan eşlerin, sosyal, ekonomik, kişisel ve hukuksal statülerinde önemli bazı değ iş iklikler ve yenilikler meydana gelir¹⁷.” Boş anma sonucunda, boş anan tarafların ortak yaş amlarının yanısıra, ekonomik hayatları da değ iş imekte, taraflar, ekonomik güçlerini yeniden düzenlemek zorunda kalmaktadırlar. “Keza, boş anmaya kusuruyla sebep olan tarafın, karşı tarafın mevcut yada [ya da] beklenen menfaatlerine veya kiş ilik hakkına genellikle zarar vermesi de muhtemeldir. Dolayısıyla, ortaya çıkan bu zararların hukuk düzeninde bir şekilde giderilmesi veya diğ er bir ifadeyle, tazmin edilmesi de, doç al olarak, boş anma hukukunun ön önemli konularından birisini oluşturmaktadır¹⁸.” Her ne kadar, TMK’da maddi ve manevi tazminat hükümleri düzenlenmiş ise de, yoksulluk nafakası, maddi ve manevi tazminat hükümlerinden ayrı ve bağımsız bir hükümdür. Boş anma sonucunda, maddi ya da manevi tazminata veya birlikte her iki tazminata hükmedilebilmesine karşı n, yoksulluk nafakasına hükmedilmemesi imkan dahilinde olduğu gibi, yoksulluk nafakasına hükmedilmesine karşı n, tazminata hükmedilmemesi de olasıdır.

“Boş anmada maddi ve manevi tazminata hükmedilmesinin temel sebebi, boş anan taraflardan kusursuz veya az kusurlu olan tarafın, karşı tarafın kusurlu davranışıyla boş anmaya sebebiyet vermesi neticesinde uğ ramış olduğu maddi veya manevi zararların tazmin edilerek giderilmesidir. Oysa, yoksulluk nafakasının dayandığ ı temel düşünce, esas itibariyle, boş anan taraflardan birisinin boş anma sonucunda düş müş olduğu yoksulluk halinin sosyal dayanış ma fikri ve ahlaksal değerler gereğ ince nispeten giderilmeye çalışılmasıdır¹⁹.”

(¹⁷) Ömer Arbek, “Boş anmanın Mali Sonuçları”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2005, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/274/2485.pdf>, Er.T: 12.09.2012, s. 116.

(¹⁸) ARBEK, Boş anmanın Mali Sonuçları, s. 117.

(¹⁹) ARBEK, Boş anmanın Mali Sonuçları, s. 139-140.

Başka bir anlatımla, “yoksulluk nafakasının öngörülme sebebi, daha çok, eşlerin evlilikteki yardım yükümlülüğünün bir uzantısı olarak, boşanma nedeniyle birinin yoksulluğa düşmesi durumunda diğer eşin zor durumda kalana yardım etmesinin arzu edilmesidir²⁰.” Özetle, yoksulluk nafakasında “... Kanun Koyucu, evlilik bağı çözülmüş olsa da, yoksulluğa düşecek, kusuru daha ağır olmayan eşin sosyal ve ahlaki düşüncelerle korunması amacı ile eşler arasındaki yardım yükümlülüğünü mali açıdan devam ettirmeyi öngörmüştür²¹.” Yoksulluk nafakası, bir medeni hukuk cezası olmayıp, kusuru olmayan eş aleyhinde dahi bu nafakaya hükmedilebilecek, hiç kusuru olmayan eş bile nafaka ödemek yükümü altına girebilecektir. O halde, yoksulluk nafakası hükmünün konuluş amacı ile maddi ve manevi tazminat hükümlerinin konuluş amacı farklı olduğundan, ayrıca gerek yoksulluk nafakasının ve gerekse de tazminat hükümlerinin unsurları birbirlerinden çok farklı olduğundan, yoksulluk nafakasının detaylıca incelenmesi gerekmektedir.

III. Yoksulluk nafakasının Medeni Kanun’daki tarihsel gelişimi ve TMK’nın 175’inci maddesine genel bakış

TMK’nın 175’inci maddesinde düzenlenen yoksulluk nafakası, Eski MK’da da²² yer bulmuş, 17.02.1926 tarih ve 743 sayılı Eski MK’nın “nafaka” başlıklı 144’üncü maddesinin ilk şeklinde;

(²⁰) Bilge Öztan, “Medeni Kanun’un Kabulünün 70’nci Yılında Aile Hukuku”, <http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-1995-44-01-04/AUHF-1995-44-01-04-Oztan.pdf>, Er.T:12.09.2012, s. 118.

(²¹) Azra Arkan Serim, “Yoksulluk Nafakası”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecbuası, C: 65, 2007, <http://www.iudergi.com/tr/index.php/hukukmeczua/article/view/3785>, Er.T: 12.09.2012, s. 286.

(²²) 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi: R.G.T: 04.04.1926, R.G.S: 339. Eski MK’nın tam metni için bkz: <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/399.html>, Er. T: 28.09.2012. Eski MK.; 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun 1028’inci maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır.

“ Kabahatsız olan karı yahut koca, boşanma neticesi olarak büyük bir yoksulluğa düşerse, diğeri boşanmaya sebebiyet vermemiş olsa dahi kudreti ile mütenasip bir surette bir sene müddetle nafaka itasına mahkum edilebilir.”

içeriğinde düzenlenmiştir. Belirtiriz ki, “doktrinde “yoksulluk nafakası” olarak isimlendirilen nafakayı önceki Medeni Kanunumuz 144 üncü maddesinde “nafaka” başlığı altında düzenlemiş bulunuyor idi²³. Eski MK düzenlemesinde, kabahatsız olan kadın ya da erkeğin, boşanma sebebiyle büyük bir yoksulluğa düşecek olması durumunda, diğ er eşten nafaka talep edebileceği, nafaka yükümlüsü olacak eşin “boşanmaya sebep verip vermediğine”, bir diğ er anlatımla kusuruna bakılmayacağı ve nafaka yükümlüsü olacak kişinin, diğ er tarafa, mali gücü ölçüsünde bir sene süre ile nafaka ödeyeceği belirtilmiştir.

Bu hükümdeki en belirgin özelliklerden biri, “kadın ya da kocanın boşanma nedeniyle yoksulluğa düşmesi” koşulundaki “büyük yoksulluk” tamlamasında toplanmaktadır. Bu şart, yoksulluk nafakasının kabulüne sebep olan sosyal düşüncenin ifadesidir²⁴. Dolayısı ile boşanma neticesinde eşlerden biri yalnızca yoksulluğa düşecek ise ama bu yoksulluk büyük bir yoksulluk olmayacak ise, Eski MK’nın 144’üncü maddesi kapsamında nafakaya hükmedilmesi söz konusu olmayacaktır. Yoksulluk kavramı tek başına dahi belirgin bir kavram değilken, bir diğ er deyişle, yoksulluğun belirli bir tanımı olmayıp, yoksulluk; kişilere ve unsurlara göre değişmekte iken, “büyük yoksulluk” şeklinde daha belirsiz ve daha ispata/tartışmaya muhtaç bir kavram yaratılmış olmasının, eleştirilmesi gerektiği açıktır. Eski MK’nın 144’üncü maddesindeki dikkatimizi çeken bir diğ er koşul da, nafakanın bir sene süre ile sınırlandırılmış olması koşuludur.

(²³) Turgut Akıntürk, Türk Medeni Hukuku Yeni Medeni Kanuna Uyarlanmış Aile Hukuku, II. C., Yedinci Bası, Beta Basım A.Ş., İstanbul, Ekim 2002, s. 293.

(²⁴) Feyzi Necmeddin Feyzioğlu, Aile Hukuku, İkinci Bası, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1979, s. 448.

“Herhalde boşanmadan sonra eşler arasında mali taleplerin sürmesine Türk toplumunda alışılmış olmadığından, bir nev’i “mehr” olarak ancak bir yıl boyunca nafaka ödenmesi uygun görülmüştür.²⁵” Buna karşın, nafakanın bir senelik süre ile sınırlandırılmış olması, pek çok eleştiriye²⁶ de maruz kalmıştır. “Zira yoksulluk nafakası, kusurlu tarafa bir tazminat yükletmek değil, geçinme imkanı kalmayan tarafa, ahlaki ve sosyal düşünceye dayanan bir yardım sağlamak gayesini gütmektedir.²⁷” Buna karşın, eski sistemde nafakanın bir sene süre ile sınırlanmış olması nedeni ile nafaka alacaklısının durumunda herhangi bir iyileşme olmasa ve hatta alacaklı; bir yılın sonunda nafakanın hükme bağlandığı zaman diliminden daha kötü bir yoksulluk içerisine düşmüş olsa dahi, nafaka yasal olarak sona erecektir. “Ülkemizde Devletin yeterli malî güce sahip olmaması nedeniyle sosyal sigortaların tüm vatandaşları kapsamadığı, sosyal yardım kurumlarının yeterince gelişmediği göz önünde tutulacak olursa, ancak bir yıl süreyle yoksulluk nafakası alacak olan eş, bu bir yılın bitiminde çalışacak güce sahip değilse, işe girecek yaşı geçmiş ya da uzun süre ara verdiği için mesleğini icra edemeyecek duruma düşmüşse ne yapacaktır? Ona Devletin hangi yardım eli uzanacaktır? Bu anlamsız sınırlamaya karşı Yargıtay dolambaçlı yoldan hareket edip, md. 145/3 ile md. 150/5 i uzlaştırmak suretiyle, yoksul eş lehine nafakanın süresini uzatmak yoluna

(²⁵) Hüseyin Hatemi/Rona Serozan, Aile Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1993, s. 252.

(²⁶) AKINTÜRK’e göre, “Halen yürürlükteki madde yoksulluk nafakasını «bir yıl» ile sınırlandırmıştır. Bu süre geçtikten sonra, nafaka alan eşin durumunda bir değişiklik olmasa ve hattâ bu eş daha da yoksullaşsa dahi diğer taraftan nafaka alamıyacaktır.” Bkz: Turgut Akıntürk, “Türk Medeni Kanununun Evlilik Hukukuna İlişkin Hükümlerinde Yapılması Öngörülen Değişiklikler”, <http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-1972-29-01-02/AUHF-1972-29-01-02-Akinturk.pdf>, Er. T: 17.09.2012, s. 28. GÜRKAN’a göre de; “Ancak Devletin yeterli malî olanaklara sahip bulunmadığı, sosyal yardım kurumlarının yeterince gelişmediği, sosyal sigortaların tüm vatandaşları kapsamadığı göz önüne alınacak olursa, yalnız bir yıl süreyle yoksulluk nafakası alacak eşin durumuna dikkatle eğilmek gerekir. Nafaka alacaklısı eş (ki çoğunlukla kadındır, eğitim olanakları sınırlı ve çalışması bile kocanın iznine bağlıdır) bu bir yılın sonunda işe girecek yaşı geçmiş, uzun süre ara verdiği için mesleğini icra edemeyecek duruma düşmüş ya da çalışma gücünü yitirmişse ne yapacaktır? Ona hangi özel ya da kamusal yardım kurumu el uzatacaktır? Yoksulluk nafakasının amacı, önceleri kader birliği etmiş eşlerin boşanmadan sonra birbirlerine yardımını sağlamak ise, bu yardımın ihtiyaç hali sürdükçe yapılması gerekir.” Bkz: Ülker Gürkan, “Türk Kadınının Hukuki Statüsü ve Sorunları”, <http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-1978-35-01-04/AUHF-1978-35-01-04-Gurkan.pdf>, Er. T: 17.09.2012, s. 393 ve 394.

(²⁷) Kemal Oğuzman/Mustafa Dural, Aile Hukuku, İkinci Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1998, s. 147.

gitmiştir.²⁸ “Gerekçede de ifade edildiği gibi eğer yoksulluk nafakasının amacı, evvelce ortak bir hayat sürmüş olan eşlerin boşanmadan sonra birbirine yardımı ise, bunun süresiz olması gerekir ve ancak bu durumda yoksulluk nafakasından beklenen sonuç elde edilebilir.²⁹

Nitekim, kanun koyucu da, bu eleştirileri görmezden gelmemiş, uygulamada karşılaşılan sorunları ve doktrindeki haklı eleştirileri nazara alarak, yoksulluk nafakasının yeni hükmünde, bir yıllık süre koşulunu ve “büyük yoksulluk” kavramını kaldırmıştır. Bu yönde, “743 sayılı Türk Kanunu Medenisinin Bazı Maddelerinin ve 818 sayılı Borçlar Kanununun 49. Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun” un³⁰ [“3444 sayılı Kanun”] 6’ncı maddesine³¹ istinaden, EMK’nın 144’üncü maddesi, başlığı ile birlikte yeniden revize edilmiş olup; yapılan düzenleme sonrasında, 743 sayılı Kanun’un 144’üncü maddesi;

“ Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek eş, kusuru daha ağır olmamak şartıyla geçimi için diğer eşten mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir. Ancak, erkeğin kadından yoksulluk nafakası isteyebilmesi için, kadının hali refahta bulunması gerekir.

Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz.”

şekline dönüşmüştür.

(²⁸) Ülker Gürkan, “Medeni Kanun Eleştirileri I: Karının İktisaden Korunması”, <http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-1973-30-01-04/AUHF-1973-30-01-04-Gurkan.pdf>, Er. T: 17.09.2012, s.339.

(²⁹) AKINTÜRK, “Türk Medeni Kanununun Evlilik Hukukuna İlişkin Hükümlerinde Yapılması Öngörülen Değişiklikler”, s. 58.

(³⁰) 3444 sayılı “743 sayılı Türk Kanunu Medenisinin Bazı Maddelerinin ve 818 sayılı Borçlar Kanununun 49. Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun”: R.G.T: 12.05.1988, R.G.S.: 19812. Kanunun tam metni için bkz: http://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc071/kanuntbmmc071/kanuntbmmc07103444.pdf, Er. T: 17.09.2012.

(³¹) 3444 sayılı Kanun m. 6: “743 sayılı Türk Kanunu Medenisinin 144 üncü maddesi başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.”

743 sayılı Kanun'un değişiklikten sonraki 144'üncü maddesi, günümüz Medeni Kanun sistemine daha yakın bir düzenleme halini almış ve bu kapsamda takdirler toplamıştır. Gerçekten de, "bu düzenleme ile yoksulluk nafakasının şartlarında daha önceki metinden farklı olarak önemli değişiklikler yapılmıştır. Buna göre bir tarafın nafaka isteyebilmesi için boşanmada kusuru daha ağır bulunmamalıdır³²." Maddenin yeni metni bu noktaya açıklık getirmiş ve boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek eşin, kusurunun daha ağır olmamasını yeterli görmüştür³³. Ayrıca, "Medeni Kanununun 144. maddesinin eski metninde, eşlerin "büyük bir yoksulluğa düşmesi" ifadesi kullanıldığı halde 3444 sayılı Kanun isabetli olarak, yalnızca "yoksulluk" sözcüğünü benimsemiştir³⁴."

Yine, hükmedilecek nafakada, bir yıllık süre sınırlamasının kaldırılmış olması da isabetlidir. Yukarıda aktardığımız üzere, "yoksulluk nafakası 3444 sayılı Yasanın yürürlüğe girdiği 12.05.1988 tarihinden önce ancak bir yıl süreli olarak verilebiliyordu. Bu tarihten sonra 3444 sayılı Yasa ile yapılan değişiklikle, yoksulluk nafakasına süresiz olarak ve Medeni Kanunumuzun 176. maddesindeki olumsuz koşullar gerçekleşinceye kadar hükmolunabilecek ve süresiz yoksulluk nafakası istenebilecektir. Yine 3444 sayılı Yasanın yürürlüğünden önce boşanmış eşler ancak bir yıl süreli olarak nafaka talep edebileceklerinden 12.05.1988 tarihinden önce boşanan eşler artık yoksulluk nafakası talep edemeyeceklerdir³⁵." Tüm bu özelliklerin, ilgili yasal hükmün takdir edilecek yönleri arasında bulunduğu açıktır.

(³²) Akın Çakın, Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması Nedeniyle Boşanma, Adil Yayınevi, Ankara, Kasım 1999, s. 137.

(³³) Selahattin Sulhi Tekinay, Türk Aile Hukuku, Yedinci Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1990, s. 263.

(³⁴) Haluk Bozovalı, Mevzuattaki Son Değişikliklerle Öğretide ve Uygulamada Türk Medeni Hukukunda Bakım Nafakaları, Kazancı Hukuk Yayınları No: 76, Kazancı Kitap Ticaret A.Ş., İstanbul, 1990, s. 69.

(³⁵) Ali İhsan Özüğür, Türk Medeni Kanununun Yeni Düzenlemelerine Göre Gerekeçeli-Açıklamalı-İçtihatlı Nafaka Hukuku, Üçüncü Baskı, Seçkin Yayıncılık San. ve Tic. A.Ş., Ankara, Kasım 2004, s. 283 ve 284.

3444 sayılı Kanun düzenlemesi ile boşanma sebebiyle yoksulluğa düşecek kadın ya da erkeğin, kusuru daha ağır olmamak kaydıyla, herhangi bir süre sınırı olmaksızın diğer eşten nafaka talep edebileceği hususu yasal zemine oturmuş ise de, hükümde; erkek eşin kadın eşten nafaka talebinde bulunabilmesi için, kadının mali yönden refah halinde bulunması gerekliliği³⁶ aranmıştır. İşte bu noktada, hükme yönelik eleştiriler de ortaya çıkmıştır. Zira, bu düzenlemenin, kadın lehine bir düzenleme olduğu kuşkusuz ise de, Anayasa'nın 10'uncu maddesinde hükme bağlanan "kanun önünde eşitlik" ilkesine ve birazdan ayrıntılarını aktaracağımız uluslar arası sözleşme ilkelerine aykırı olduğu, ayrıca kadın yararına haksız şekilde pozitif ayrımcılığa yol açabileceği de kesindir. "Gerçekten, boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek olan kadının yoksulluk nafakası talebinde bulunabilmesi için, erkeğin refah halinde bulunması gerekli değildir. Oysa, aynı durumda olan erkeğin kadından yoksulluk nafakası talep edebilmesi için, kadının refah halinde bulunması gereklidir. ... Kanun koyucu erkeğin nafaka talebinde bulunabilmesini, "kadının refah durumunda" olması gibi kadın-erkek eşitliği açısından tartışma yaratabilecek ek bir şarta bağlamıştır³⁷." Halbuki Anayasa'nın 10'uncu maddesinde, çok açık bir şekilde, herkesin kanunlar karşısında eşit olduğu, kadınlar ve erkeklerin eşit haklara sahip bulunduğu ve Devlet'in bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlü kılındığı düzenlenmiştir. Kaldı ki, "refah hali Medeni Kanunda tanımlanmış değildir³⁸."

(³⁶) BOZOVALI'ya göre; "Yargıtay MK. m.316/II çerçevesinde verdiği kararlarda, refah halinde bulunmayı şu yolda tanımlamıştır: "Geliri, çevresine ve sosyal durumuna göre lüks sayılabilecek şeyleri sağlamaya elverişli bulunan ve ihtiyaçları dışında herşeyi elde edebilecek bir bolluk ve zenginlik içinde olan kimse refah halinde sayılır...Refah bir kimsenin geleceği için kaygı duymadan, toplumun lüks olarak kabul ettiği ihtiyaçları da dahil olmak üzere, bütün ihtiyaçlarını karşılayabilmesi halidir" Yargıtayın bu tanımı, erkeğin kadından yoksulluk nafakası istemesi halinde de uygulanabilir. Yalnız, kadının refah halinde bulunması kavramını, Yargıtay'ın söz konusu kararlarında belirtildiği kadar geniş tutmanın, erkeğin de kadından nafaka isteyebilmesi hükmünü felce uğratmak anlamına geleceği unutulmamalıdır!" Bkz: BOZOVALI, Mevzuattaki Son Değişikliklerle Öğretide ve Uygulamada Türk Medeni Hukukunda Bakım Nafakaları, s. 71, 72.

(³⁷) Turgut Akıntürk, Aile Hukuku, Dördüncü Bası, Yetkin Basım ve Yayıncılık A.Ş., Ankara, 1996, s. 267.

(³⁸) AKINTÜRK, Aile Hukuku, Dördüncü Bası, s. 267.

Genel olarak bakılacak olduğunda, “kadının hali refahta olması demek gelirin çevresine ve sosyal durumuna göre lüks sayılabilecek şeyleri dahi almaya elverişli olmasıdır³⁹.” Bununla birlikte, refah hali; kanunda tanımlanmamış olan ve kişilere göre değişebilecek göreceli bir kavramdır. Dolayısı ile yukarıda belirlediğimiz eleştiriler çerçevesinde, 3444 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik sonrasındaki TMK 144’üncü madde düzenlemesinin de çok yerinde bir düzenleme olduğunu söylemek mümkün olamayacaktır. Bu nedenle, kanun koyucu bu eleştirileri de göz önünde bulundurarak, yoksulluk nafakası hükmünü yeniden düzenlemek gerekliliği duymuştur.

Görüleceği üzere yoksulluk nafakası hükmü; Medeni Kanun sistemimizde, yukarıda aktardığımız düzenlemeleri ve değişiklikleri geçirmiş, nihayetinde de bu nafakanın yürürlükteki son hali TMK’nın⁴⁰ 175’inci maddesinde kaleme alınmıştır. Yoksulluk nafakasına ilişkin yürürlükteki ve uygulanacak hüküm, TMK’nın “yoksulluk nafakası” başlıklı 175’inci maddesi hükmü olup, anılan hüküm ;

“ Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan malî gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir.
Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz.”

ifadelerini taşımaktadır.⁴¹

(³⁹) Mehmet Kartoz, Yoksulluk Nafakası ve Tazminat, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2002, s. 21, <http://eprints.sdu.edu.tr/99/1/TS00266.pdf>, Er. T.: 17.09.2012.

(⁴⁰) 4721 sayılı TMK: R.G.T: 08.12.2001, R.G.S: 24607, Yayımlandığı Düstur: Tertip: 5 C: 41. Kanununun tam metni için bkz.: <http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/> Kısayollar: Türk Medeni Kanunu, Er. T.: 17.09.2012.

(⁴¹) Maddenin Hükümet Gerekçesi uyarınca; “Maddenin birinci fıkrasının birinci cümlesi yürürlükteki maddeden sadeleştirilmek suretiyle alınmıştır. Yürürlükteki maddenin birinci fıkrasının ikinci cümlesindeki “Ancak, erkeğin kadından yoksulluk nafakası isteyebilmesi için, kadının hali refahta bulunması gerekir” hükmü, kadın erkek eşitliğine ters düştüğü için çıkarılmıştır. Maddenin ikinci fıkrası aynen yürürlükteki Kanundan alınmıştır.” Bkz: Ahmet Cemal Ruhi, Türk Hukukunda Boşanma, Boşanmanın Sonuçları, Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, Seçkin Yayıncılık San. ve Tic. A.Ş., Ankara, 2004, s.

Anılan hüküm uyarınca boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek olan taraf, ister erkek, isterse de kadın olsun, kusuru daha ağır olmamak şartıyla, geçimini sağlamak amacıyla diğer taraftan mali gücü oranında süresiz olarak nafaka talep edebilecektir. TMK. m. 175, f. 2’de de, nafaka yükümlüsünün kusurunun aranmayacağı belirtilerek, kusur şartına açıklık getirilmiştir. Madde metninden de kolayca anlaşılacağı üzere, yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için gerekli bazı yasal şartlar bulunmakta olup, şartların yalnızca bir ya da bir kaçının değil, tümünün birlikte gerçekleşmiş olması durumunda, yoksulluk nafakasına hak kazanılabilecektir. Buna göre; yoksulluk nafakası talep eden kişinin bu nafakaya hak kazanabilmesi için;

- ✓ Boşanması,
- ✓ Boşanması sebebiyle yoksulluğa düşecek olması,
- ✓ Evlilik birliğinin sona ermesinde ve/veya boşanmada, kendisinin kusurunun, nafaka yükümlüsü olacak kişinin kusurundan daha ağır olmaması,
- ✓ Geçimini sağlayabilmesi için bu nafakaya ihtiyaç duyması ve
- ✓ Hükmedilecek nafaka tutarının diğer tarafın mali gücü ile orantılı olması

gerekmektedir. Dolayısıyla, nafaka talep eden kişi, Medeni Kanun hükümleri kapsamında evli değil ise, boşanmamışsa, boşanma yüzünden yoksulluğa düşmeyecek ise ve/veya geçimini bu nafaka olmadan da sağlayabilecekse ya da diğer tarafın mali gücü, nafaka ödemesine elverişli değil ise, madde şartları gerçekleşmiş sayılamayacağından, yoksulluk nafakasına hükmedilemeyecektir. Yine, talep olmaksızın nafakaya hükmedilmesi de hukuken mümkün değildir.

441. TMK’nın Genel Gerekçesi’nde ise, “... yürürlükteki Kanununun 144 üncü maddesinde öngörülen "Ancak, erkeğin kadından yoksulluk nafakası isteyebilmesi için, kadının hâli refahta bulunması gerekir." hükmü kadın-erkek eşitliği ilkesini zedelediği için metinden çıkartılmıştır.” ifadelerine yer verilmiştir. Bkz: <http://www.belgenet.com/yasa/medenikanun/gerekce.html>, Er. T.: 17.09.2012.

Ayrıca, nafaka talep eden kişi, nafaka yükümlüsü olacak kişiden daha ağır ölçüde kusurlu ise, bir diğer anlatımla evlilik birliğinin sona ermesine, diğer eşe nazaran daha fazla neden olmuşsa, boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek olsa dahi, yoksulluk nafakasına hak kazanamayacaktır. Kanun koyucu, ağır ölçüde kusurlu olmama şartını, diğer şartların içerisine ekleyerek, evlilik birliğinin sona ermesine kusurlu davranışları ile neden olan kişinin kusuru ile daha az kusurlu olan ve/veya hiç kusuru bulunmayan eşin kusur durumlarının karşılaştırılmasını gerekli görmüştür. Ancak, burada, şu hususa da dikkat çekmek isteriz ki, kanun koyucu, nafaka yükümlüsünün hiç kusurunun bulunmaması şartını aramamış, nafaka alacaklısının kusuru ile nafaka yükümlüsünün kusur oranlarını karşılaştırarak, alacaklı tarafın kusurunun, yükümlü tarafın kusurundan daha fazla olmamasını şart kılmıştır. Bu paralelde, boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek olan taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimini sağlamak amacıyla, diğer taraftan yoksulluk nafakası talebinde bulunabilecektir. Hakim de, şartların gerçekleşmesine bağlı olarak, talebe binaen ve dosya kapsamında, diğer tarafın mali gücü oranında nafaka miktarını takdir edecektir.

Eski MK'nın değişiklikten sonraki 144'üncü maddesi ile TMK'nın 175'inci maddesi arasındaki en önemli farklardan biri; şüphesiz ki; “erkeğin kadından yoksulluk nafakası isteyebilmesi için, kadının hali refahta bulunması gerektiği” içeriğindeki şarttır. Yapılan yeni düzenlemede, kadının hali refahta bulunması gerektiği yönündeki şart, haklı ve yerinde olarak kaldırılmıştır. Ülkemizde, boşanma nedeniyle yoksulluğa düşecek olan taraf, genellikle kadınlar olmakta ise de, hükmün temelinde, boşanma sonucunda taraflardan birinin yoksulluğa düşmesi ve bu durumun giderilmesi amacı bulunduğundan, kadın-erkek eşitliğine uygun olarak, “kadının refah halinde bulunması” şartı yeni hükme alınmamıştır.

Yeni düzenleme, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin⁴² özellikle 1, 2 ve 7'inci maddelerinde⁴³ kaleme alınan “herkesin eşit ve hür doğduğu, kanun önünde eşit olduğu ve dolayısıyla da bireyler arasında cinsiyet ve benzeri kriterlere göre ayırım yapılamayacağı” yönündeki evrensel ilkelere de uygundur. Ayrıca, bu düzenlemenin, kadın-erkek eşitliği ilkesini benimseyen yukarıda paylaştığımız Anayasal düzenlemelere de uygunluk taşıdığı muhakkaktır. Haliyle, mevcut yasal düzenleme uyarınca, diğer koşulların da gerçekleşmesi şartı ile “boşanma yüzünden yoksulluğa düşen eş, erkekte (*erkek de*) olsa, boşanma halinde kadından kusuru daha ağır olmamak koşulu ile, kadının refah hali aranmaksızın sadece ödeme gücü varsa kadından süresiz yoksulluk nafakası talep edebilecektir⁴⁴.” Sonuç olarak tüm unsurların gerçekleşmesi halinde “... gerek erkek gerek kadın, refah halinde olup olmadıklarına bakılmaksızın, yoksulluğa düşecek olan diğer tarafa yoksulluk nafakası ödemek zorundadır⁴⁵” ve yapılan yeni düzenleme, daha eşitlikçi ve hakkaniyet ilkelerine daha uygun bir düzenlemedir.

(⁴²) İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin tam metni için bkz: <http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/203-208.pdf>, Er. T.: 17.09.2012. “İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 10 Aralık 1948 tarih ve 217 A(III) sayılı Kararıyla ilan edilmiştir. 6 Nisan 1949 tarih ve 9119 Sayılı Bakanlar Kurulu ile İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin Resmi Gazete ile yayınlanması, yayımdan sonra okullarda ve diğer eğitim müesseselerinde okutulması ve yorumlanması ve bu Beyanname hakkında radyo ve gazetelerde münasip neşriyatta bulunulması” kararlaştırılmıştır. Bakanlar Kurulu Kararı 27 Mayıs 1949 tarih ve 7217 Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.” Bkz: <http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/203-208.pdf>, Er. T.: 17.09.2012.

(⁴³) İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi m. 1: “Bütün insanlar özgür, onur ve haklar bakımından eşit doğarlar. Akıl ve vicdana sahiptirler, birbirlerine karşı kardeşlik anlayışıyla davranmalıdırlar.” m. 2: “Herkes, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya başka bir görüş, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğuş veya herhangi başka bir ayırım gözetmeksizin bu Bildirge ile ilan olunan bütün haklardan ve bütün özgürlüklerden yararlanabilir. Ayrıca, ister bağımsız olsun, ister vesayet altında veya özerk olmayan ya da başka bir egemenlik kısıtlamasına bağlı ülke yurttaşı olsun, bir kimse hakkında, uyuşukunda bulunduğu devlet veya ülkenin siyasal, hukuksal veya uluslararası statüsü bakımından hiçbir ayırım gözetilmeyecektir.” m. 7: “Herkes yasa önünde eşittir ve ayırım gözetilmeksizin yasanın korunmasından eşit olarak yararlanma hakkına sahiptir. Herkesin bu Bildirgeye aykırı her türlü ayırım gözetici işleme karşı ve böyle işlemler için yapılacak her türlü kışkırtmaya karşı eşit korunma hakkı vardır.”

(⁴⁴) “4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve 4721 sayılı Medeni Kanuna İlişkin Uygulama Sorunları Sempozyumu (9-10 Kasım 2002)”, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul, 2003, s.135.

(⁴⁵) Veysel Başpınar, “Türk Medeni Kanunu ile Aile Hukukunda Yapılan Değişiklikler ve Bu Konuda Bazı Önerilerimiz”, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/281/2558.pdf>, Er.T: 17.09.2012, s. 86

İKİNCİ BÖLÜM

Yoksulluk Nafakası Koşulları

I. Yoksulluk nafakası ve koşulları

Yukarıda da açıkladığımız üzere, TMK'nın 175'inci maddesi uyarınca, yoksulluk nafakasına hak kazanılabilmesi için belirli bazı koşulların birlikte gerçekleşmesi gerekmektedir. TMK'nın 175'inci madde düzenlemesine istinaden yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için gerekli olan koşullar;

- tarafların boşanmaları ve dolayısıyla Medeni Kanun hükümlerine göre yapılan geçerli bir evlilik akdinin mevcudiyeti,
- boşanma yüzünden yoksulluğa düşülecek olma,
- nafaka alacaklısının kusurunun nafaka yükümlüsü olacak diğer eşin kusurundan daha ağır olmaması ya da nafaka alacaklısının kusursuz olması,
- nafaka talep eden kişinin geçimini sağlayabilmesi için yoksulluk nafakasına ihtiyacı olması,
- lehine nafakaya hükmedilmesini isteyen kişinin yazılı ya da sözlü talebinin bulunması,
- aleyhine nafakaya hükmedilecek kişinin mali gücünün, hükmedilecek nafaka tutarını karşılamaya yeterli olması,

olarak özetlenebilir. Esasında, maddenin sistematığı anlamında, “boşanma yüzünden yoksulluğa düşülecek olma” koşulu ile “geçimin sağlanması için yoksulluk nafakasına ihtiyaç olunması” koşulunun aynı paralelde olduğu söylenebilecektir.

Başka bir anlatımla, “boşanma sebebiyle yoksulluğa düşülmesi” ve “yoksulluk nafakasının gerekmesi” kavramları, madde kapsamında birbirinden bağımsız olmayıp, birbirini bütünleyen kavramlar olacak ve birlikte değerlendirilmeleri gerekecektir. Bu nedenle, bu tez çalışmamızda; yoksulluk nafakası hükmü; “boşanma”, “boşanma nedeniyle yoksulluğa düşme/yoksulluk”, “kusur”, “talep” ve “mali güç” koşulları çerçevesinde incelenmiş ve TMK’nın 175’inci maddesinin içeriği bu şekilde ele alınmıştır.

A- Boşanma koşulu

i) Genel olarak

“Boşanma; eşlerden birinin ve yasayla konulmuş sebeplere dayanarak açtığı dava sonunda, hakimin vereceği kararla evlilik birliğine son vermesidir. Bütün Batı ülkelerinde ve uygar dünyada olduğu gibi Türkiye’imizde de, boşanma artık dinsel bir sorun olmaktan çıkmış ve laik hukuk alanına bırakılmış bir hukuksal olgu haline getirilmiştir⁴⁶.” Boşanma; TMK’da tanımlanmamış, ancak, boşanma sebepleri Kanun’da ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Medeni Kanunun kabul etmiş olduğu boşanma sebepleri, mahiyetleri ve kapsamaları bakımından birbirinden çok farklıdır⁴⁷. Kanunumuzda, zina (TMK. m. 161), hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış (TMK. m. 162), suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme (TMK. m. 163), terk (TMK. m. 164), akıl hastalığı (TMK. m. 165) ve evlilik birliğinin temelden sarsılması (TMK. m. 166) boşanma nedenleri arasında sıralanmıştır. Ayrıca, tarafların anlaşmalı olarak boşanabilmeleri de mümkündür.

⁽⁴⁶⁾ Yaşar Şahin Anıl, Boşanma Sebebi Olarak Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması Geçimsizlik, Beta Basım A.Ş., İstanbul, Mart 2008, s. 26.

⁽⁴⁷⁾ Turgut Akıntürk/Derya Ateş Karaman, Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku, II. C., Onüçüncü Bası, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, Şubat 2011, s. 243.

“Bunlardan bir kısmı zina, hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış, suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme, terk, akıl hastalığı gibi *belli olgulara* dayanır⁴⁸.” Bu boşanma sebeplerinin özel boşanma sebepleri arasında değerlendirilmesi mümkündür. Buna karşın, evlilik birliğinin sarsılması veya anlaşarak boşanma hallerinde; belirli/özel bir olgu bulunmadığından bu boşanma nedenleri, genel boşanma nedenleri başlığında incelenmektedir. Özel boşanma nedeni olarak ayrıca düzenlenen tüm hallerde de, aslında evlilik birliği MK. md. 166/1 anlamında temelinden sarsılmaktadır⁴⁹. Taraflar, bazı durumlarda evlilik birliği sarsıldığında, anlaşarak boşanma yolunu tercih etmektedir. “Anlaşmalı boşanma temeline dayanan boşanma davası; eşlerin birlikte başvurması ile açılabileceği gibi, sonradan davacı eş ile davalı eşin anlaşmasıyla, açılan boşanma davası anlaşmaya boşanmaya dönüşebilir⁵⁰.” Haliyle, anlaşarak boşanmak için her iki tarafın birlikte ve aynı anda Mahkemeye müracaat etmesi gerekli değildir.

Ayrıca, “boşanma sebepleri, bir başka bakımdan “*mutlak boşanma sebepleri*” ve “*nisbi boşanma sebepleri*” olmak üzere ikiye ayrılır⁵¹.” Belirtiriz ki, “mutlak butlan veya nisbi butlan sebebinin varlığı iddia edildiğinde, evlenme sözleşmesinin akdi sırasında bir geçersizlik sebebinin var olduğu ileri sürülmektedir. Oysa boşanma davasında bir “geçersizlik sebebi” değil, evlilik birliğinin devamını istemede davacıyı haklı gösteren bir “önemli, muhik=haklı sebep”in varlığı iddia edilmektedir⁵².”

(⁴⁸) AKINTÜRK/KARAMAN, Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku, s. 243.

(⁴⁹) Nevzat Özdemir, Türk-İsviçre Hukukunda Anlaşmalı Boşanma, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, Eylül 2003, s. 102.

(⁵⁰) Hüseyin Hatemi, Aile Hukuku I (Evlilik Hukuku), Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2005, s.110.

(⁵¹) Turgut Akıntürk, Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku, II. C., Onuncu Bası, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, Şubat 2006, s. 252.

(⁵²) Hüseyin Hatemi, Aile Hukuku (Sınav Hazırlık Kitabı), Filiz Kitabevi, İstanbul, 2009, s. 73.

Kanun koyucu, TMK'nın 175'inci maddesinde, boşanma nedenleri arasında herhangi bir ayrıma gitmeyip, "boşanma yüzünden yoksulluğa düşülmesi" şartını aradığından, Kanunda düzenlenen herhangi bir ya da birkaç boşanma nedeni ve/veya tarafların anlaşmalı olarak boşanmaları, TMK'nın 175'inci maddesinin uygulanmasına imkan sağlayabilecektir. Buna karşın, TMK m. 175'in, kusur şartı üzerinde de durduğu ve "nafaka alacaklısı kişinin kusurunun, nafaka yükümlüsünün kusurundan daha fazla olmaması gerekliliği" nazara alınır ise, yoksulluk nafakası talebinde; boşanma sebeplerinin, "kusur" unsuru ile birlikte ve bu unsurla bağlantılı olarak değerlendirileceği de kendiliğinden anlaşılacaktır.

Boşanma koşulu, yoksulluk nafakasına hükmedilmesinin koşulları arasında bulunduğundan, boşanma olmadan yoksulluk nafakası takdirine imkan bulunmadığı da açıktır. Nitekim, Yargıtay da, 2007 senesinde verdiği bir Kararı'nda⁵³, yoksulluk nafakasına ancak boşanma halinde hükmedileceğini belirtmiş, davacı kocanın boşanma davası reddedildiği halde davalı kadın yararına yoksulluk nafakası takdirinin usul ve yasaya aykırı olduğu sonucuna ulaşmıştır. Öte yandan, anlaşmalı boşanmalarda da, tarafların anlaşmaları aksi yönde bir düzenleme içermiyor ise, diğer şartların da varlığına bağlı olarak, yoksulluk nafakasına hükmedilebilecektir. Bu yönde, Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin 2002 tarihinde verdiği bir Kararı'nda⁵⁴, "anlaşarak boşanma halinde yoksulluk nafakası isteği olmadığını açıklayan tarafın bu beyanının, boşanma yüzünden yoksulluğa düşmeyeceğini göstereceği ve kendisini bağlayacağı" açıklanarak, bu hal dikkate alınmadan davacı için yoksulluk nafakası tayininin doğru bulunmadığına kanaat getirilmiştir.

(⁵³) Yargıtay 2. HD'nin 25.09.2007 tarihli, 2007/558 E., 2007/12628 K. sayılı kararı. Karar uyarınca; "yoksulluk nafakasına ancak boşanma halinde hükmedilir (TMK. md. 175). Davacı kocanın boşanma davası reddedildiği halde davalı kadın yararına yoksulluk nafakası takdiri usul ve yasaya aykırıdır." Bkz: Ahmet Cemal Ruhi, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, Üçüncü Baskı, Seçkin Yayıncılık San. ve Tic. A.Ş., Ankara, Ocak 2010, s. 433.

(⁵⁴) Yargıtay 2. HD.'nin 11.02.2002 tarihli, 2002/1104 E., 2002/1667 K. sayılı kararı. Bkz: <http://www.turkhukusitesi.com/showthread.php?t=3287>, Kazancı Bilişim Teknolojileri İçtihat Bilgi Bankası, www.kazanci.com.tr, Er. T.: 17.09.2012.

Yoksulluk nafakasının şartları arasında boşanma şartının bulunduğu açık ise de, uygulamada sıkça rastlanılan evlenme olmaksızın fiilen birlikte yaşama durumlarında konunun nasıl değerlendirileceği ya da tarafların evlenme akitlerinin geçersiz olması halinde nafakaya hükmedilip hükmedilmeyeceği sorularının da yanıtlanması gerekmektedir. Bu nedenle, çalışmamızın bir sonraki alt bendlerinde bu soruların cevapları aranmıştır.

ii) Batıl evlenmelerde eşlerin durumu

Medeni Kanun uyarınca, evlilik ilişkisi bir sözleşme ile kurulmakta olup, her sözleşmede olduğu üzere, evlenme sözleşmesinde de, bazı geçerlilik şartları bulunmaktadır. Dolayısıyla, Kanunda düzenlenen şartları taşımayan bir evlenme akdinin, butlan ya da hükümsüzlük yaptırımları ile karşılaşması söz konusu olabilecektir. Nitekim, TMK.'nın 145'inci maddesinde, eşlerden birinin evlenme sırasında evli bulunması veya eşlerden birinin evlenme sırasında sürekli bir sebeple ayırt etme gücünden yoksun olması veya eşlerden birinde evlenmeye engel olacak derecede akıl hastalığı bulunması ve/veya eşler arasında evlenmeye engel olacak derecede hısımlığın varlığı durumlarında, evliliğin “mutlan butlan” ile batıl olacağı hükme bağlanmıştır. Keza, TMK.'nın 148-151'inci maddelerinde de, sırasıyla “ayırt etme gücünden geçici yoksunluk”, “yanılma”, “aldatma” ve “korkutma” durumları, “nisbi butlan” sebepleri olarak belirtilmiştir. TMK. m. 156 uyarınca, batıl bir evlilik ancak hâkimin kararıyla sona erecek ve mutlak butlan hâlinde bile evlenme, hâkimin kararına kadar geçerli bir evliliğin bütün sonuçlarını doğuracaktır. Bir evlenme akdinin mutlak ya da nisbi butlan sebeplerini bünyesinde barındırması durumunda, evlilik ilişkisi, hakim kararıyla sona erebileceğinden, tam anlamıyla güvenceli ya da güvenli bir evlilik akdinden söz etmek de mümkün olmayacaktır. Bu durumda, batıl evliliklerde, nafaka ve tazminat düzenlemelerinin uygulanıp uygulanmayacağı, uygulanacak ise, nasıl ve ne şekilde uygulanacağı soruları da beraberinde gelecektir.

Bu konuda, TMK. m. 158, f. 2’de, açık bir düzenleme getirilmiş ve anılan hükümde; “eşler arasındaki mal rejiminin tasfiyesinde, tazminat, nafaka ve soyadı hakkında boşanmaya ilişkin hükümlerin uygulanacağı” belirtilmiştir. Dolayısıyla evliliğin butlan sebebi ile sona ermesi durumunda, yoksul duruma düşen veya düşecek eş, kusuru daha ağır olmamak koşulu ile diğer taraftan süresiz olarak yoksulluk nafakası isteyebilir⁵⁵. Haliyle, butlan sebeplerini taşıyan bir evlilikte, taraflardan birisinin yoksulluk nafakası talebinde bulunması durumunda, TMK’nın 175’inci maddesinin uygulanacağında tereddüt olmayacaktır. Her ne kadar, TMK’nın 175’inci maddesinde yer alan, “boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek eş” ifadesi sebebiyle, yoksulluk nafakasının bağlanmasında, geçerli bir evliliğin olması ve bu evliliğin “boşanma” ile sonuçlanmasının gerekeceği düşünülebilir ise de, TMK m. 158, f. 2 uyarınca, batıl evlenmelerde de, TMK’nın 175’inci maddesinin uygulanacağı açıktır. Zira, “... söz konusu hüküm, her ne kadar boşanma ile ilgili olsa da evlilik bağının çözüldüğü, evlenmenin iptali durumunda da MK. m.158/2 hükmünün açık atfi gereği uygulanır⁵⁶.”

Ancak, yoksulluk nafakasının şartları arasında, sadece “boşanma” ve “yoksulluk” koşulunun bulunmadığı, aşağıda ayrıntıları ile inceleyeceğimiz “kusur” koşulunun da bulunduğu göz ardı edilmemelidir. Batıl bir evlilik akdinde, eşlerin iyi niyetli olması veya butlan sebeplerini bilmeden evliliği gerçekleştirmiş olmaları durumunda bir sorun yaşanmayacağı ve butlan kararı sonucunda zaruret haline düşen eşe nafaka bağlanabileceği söylenebilecek ise de, eşlerin kötü niyetli olması halinde, bu yargıya ulaşmak kolay olmayacaktır. Gerçekten de, “butlan kararında her iki eş iyiniyetli bile olsa, ... butlan kararı sonucunda zaruret haline düşen eşe nafaka bağlanır. Ancak nafaka için gerekli olan şart, butlan kararı ile ortaya çıkan zaruret hali arasında bir illiyet rabitasının varlığıdır⁵⁷.”

(⁵⁵) Yargıtay 2.HD’nin, 22.03.2004 tarihli, 2004/2665 E., 2004/3562 K. sayılı Kararı. Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s.42.

(⁵⁶) SERİM, Yoksulluk Nafakası, s. 286. Ayrıca, ÖZTAN’a göre; “Federal Mahkeme’nin yoksulluk nafakasını boşanmada olduğu gibi batıl evlenmelerde de öngörmüş olması batıl bir evlilik birliğinin mevcudiyetini ve muteberliğini kabul etmiş olduğu yolunda yorumlanabilir.” ÖZTAN, Batıl Evlenmelerde Eşlerin Durumu, s. 199.

(⁵⁷) ÖZTAN, Batıl Evlenmelerde Eşlerin Durumu, s. 205.

Buna karşın, “kusur” şartından hareketle, batıl bir evlenmeye bilerek neden olunması ya da evliliğin butlan ile sonuçlanacağına bilinmesi durumunda, kusurlu bir şekilde hareket edilmiş sayılacağı ve nafaka talebinde bulunulamayacağı sonucuna ulaşılmalıdır. “Burada da zaruret hali butlan kararından doğmuştur, yani butlan ile zaruret hali arasında illiyet rabitası vardır. Ancak eşin zaruret haline kendi kusuru ile düşmüş olduğu ve bir kimsenin kendi hatalı hareketine dayanarak bundan istifade edemeyeceği gözönüne alınırsa kötüniyetli eşin yoksulluk nafakası talebine hakkı olmadığı neticesine varılır⁵⁸.” Belirtilenler çerçevesinde, geçerli bir evlenme akdi sonucunda tarafların boşanmaları durumunda yoksulluk nafakasının ilk koşulu olan boşanma koşulunun gerçekleştiği konusunda hiç bir tereddüt olmayacak, butlan şartlarının mevcudiyeti nedeniyle evlilik ilişkisinin sona ermesi durumunda ise, TMK’nın 158’inci maddesinin ikinci fıkra hükmüne istinaden, bu durumda da boşanmaya ilişkin hükümler ve haliyle nafaka hükümleri devreye girecektir.

iii) Resmi evlilik olmadan birlikte yaşama durumu

TMK’nın 175’inci maddesinde net bir şekilde; “boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf” ifadesine yer verilmiştir. Bu doğrultuda, yoksulluk nafakası isteminde bulunabilecek olan kişinin de, ancak boşanmış bir kişi veya boşanma davası ikame edebilecek bir kişi olabileceği açıktır. Boşanma olgusu ise, geçerli ve resmi bir evlilik birliğinin varlığını gerektirmektedir. TMK’nın 141’inci ve 142’inci⁵⁹ maddelerinin birlikte değerlendirilmesi neticesinde, evlenme töreni, evlendirme dairesinde, evlendirme memurunun ve ayırt etme gücüne sahip ergin iki tanığın önünde açık olarak yapılacağından ve evlendirme memurunun,

⁽⁵⁸⁾ ÖZTAN, Batıl Evlenmelerde Eşlerin Durumu, s. 205.

⁽⁵⁹⁾ TMK. m. 141: “Evlenme töreni, evlendirme dairesinde evlendirme memurunun ve ayırt etme gücüne sahip ergin iki tanığın önünde açık olarak yapılır. Ancak, tören evleneceklerin istemi üzerine evlendirme memurunun uygun bulacağı diğer yerlerde de yapılabilir.” TMK. m. 142: “Evlendirme memuru, evleneceklerden her birine birbiriyle evlenmek isteyip istemediklerini sorar. Evlenme, tarafların olumlu sözlü cevaplarını verdikleri anda oluşur. Memur, evlenmenin tarafların karşılıklı rızası ile kanuna uygun olarak yapılmış olduğunu açıklar.”.

evleneceklerden her birine, birbiriyle evlenmek isteyip istemedikleri sorusunu sormasının ardından, tarafların olumlu sözlü cevaplarını verdikleri anda oluşacağından, Medeni Kanun'daki hüküm ve şartlar çerçevesinde yapılmayan bir evliliğin Türk Kanunları kapsamında geçerli ve resmi bir evlilik olduğundan söz edilemeyecektir. Dolayısı ile, dini bir merasimle ya da sair herhangi bir başkaca birlikte yaşama olgusu, Medeni Kanun hükümleri çerçevesinde geçerli bir evlilik olarak yorumlanamayacaktır.

Bununla birlikte, özellikle kırsal kesimlerde ağırlıklı olmak üzere, kadın ve erkeğin evlilik olmaksızın fiilen birlikte yaşadıkları ya da yalnızca imam nikahı kıymak suretiyle uzun yıllar aynı çatıyı paylaştıkları da hayatın bir gerçeğini oluşturmaktadır. Bu bağlamda, imam nikahlı birlikteliklerde ya da herhangi bir dini/resmi merasim olmaksızın fiili birliktelik yaşanması durumunda, birlikteliği sona eren yoksul konuma düşecek olan tarafa, yoksulluk nafakası bağlanıp bağlanmayacağı meselesinin de incelenmesi gerekmektedir. Kanaatimizce, bu sorunun yalnızca TMK kapsamında değil, 6284 sayılı “Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun⁶⁰ kapsamında da değerlendirilmesi gerekmektedir. Şöyle ki, 6284 sayılı Kanun’un 1’inci maddesinde, Kanun’un amacı; “şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasların düzenlenmesi” olarak belirtilmiştir. Anılan hüküm ve Kanun, yalnızca evli kadınları değil, “şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan tüm kadınları” da kapsamına almakta ve bu kadınlara yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirleri düzenlemektedir.

(⁶⁰) 6284 sayılı Kanun’un tam metni için bkz.: RGT.: 20.03.2012, RGS.: 28239, Yayımlandığı Düstur: Tertip: 5, C.: 52, <http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/Kanunlar.aspx>, Er. T: 17.09.2012.

Keza, Kanun'da sadece kadınlar koruma altına alınmamış, “tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi” de Kanun'un amacı çerçevesinde değerlendirilmiştir. Yoksulluk nafakası hükmü sadece “kadın” lehine düzenlenmiş bir hüküm olmamakla birlikte, dini nikahlı birlikteliklerin ve/veya dini bir nikah dahi olmaksızın fiilen birlikte yaşama olgularının mağdur tarafının daha ziyade kadınlar olması nedeniyle ve konuyu tezimizin dışında fazla genişletmemek amacıyla, 6284 sayılı Kanun ile yoksulluk nafakası arasındaki ilişkiyi, yalnızca kadınlar çerçevesinde incelemek daha yerinde olacaktır. Buradan hareketle, “şiddetin” ve “kadına yönelik şiddetin” ne olduğu sorularının da cevaplandırılması zorunludur. 6284 sayılı Kanun'un 2'inci maddesinin (ç) bendinde, “*kadına yönelik şiddet*; kadınlara, yalnızca kadın oldukları için uygulanan veya kadınları etkileyen cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ile kadının insan hakları ihlaline yol açan ve bu Kanunda şiddet olarak tanımlanan her türlü tutum ve davranış” olarak tanımlanmış, “*şiddet*” ise aynı maddenin (d) bendinde “kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranış” olarak ifade edilmiştir. Bu doğrultuda, madde hükümlerini birlikte değerlendirdiğimizde; ekonomik açıdan zarar gören ya da zarar görmesi muhtemel bir kadına yönelik, ekonomik her türlü tutum ve davranışın “ekonomik şiddet” kapsamında, kadına yönelik şiddet olarak değerlendirilmesi yanlış olmayacaktır.

Bu durumda, imam nikahlı olan ya da herhangi bir dini merasim olmaksızın fiilen birlikte yaşayan kişinin birlikteliğinin sona ermesi ve bu birlikteliğin bitiminin kusurlu olmayan ya da daha az kusurlu kişiyi “yoksul” konuma düşürmesi durumunda, 6284 sayılı Kanun'a isnadla “yoksulluk nafakası” talebinde bulunulabilecek midir?

6284 sayılı Kanun'un hâkim tarafından verilecek önleyici tedbir kararları başlığını taşıyan 5'inci maddesinin dördüncü fıkrasında; “şiddet uygulayan, aynı zamanda ailenin geçimini sağlayan yahut katkıda bulunan kişi ise 4721 sayılı Kanun hükümlerine göre nafakaya hükmedilmemiş olması kaydıyla hâkim, şiddet mağdurunun yaşam düzeyini göz önünde bulundurarak talep edilmese dahi tedbir nafakasına hükmedebilir” hükmüne yer verilmiştir. Görüleceği üzere, anılan hüküm, “önleyici tedbir kararı” kapsamındaki tedbir nafakasını düzenlemekte, hükmün; Medeni Kanun içerisindeki yoksulluk nafakası ile ilişkisi bulunmamaktadır.

TMK. m. 175 uyarınca, imam nikahlı ya da fiili birliktelik yaşayan kişi lehine yoksulluk nafakasına hükmedilemeyeceği, zira bu durumda “evlilik” unsurunun ve sonrasındaki “boşanma” şartının gerçekleşmeyeceği şüphesizdir. Dolayısı ile, 6284 sayılı Yasa'nın 5'inci maddesinin dördüncü fıkrasında düzenlenen; “4721 sayılı Kanun hükümlerine göre nafakaya hükmedilmemiş olması” koşulu da kendiliğinden gerçekleşmiş sayılacaktır. Bu doğrultuda, imam nikahlı ya da fiili birliktelik içerisinde olan kadının geçimini, birlikte yaşadığı erkek sağlamakta ise ve kadın, birlikteliğin hitamı nedeni ile zor duruma düşüp, 6284 sayılı Kanun yönünden “ekonomik şiddete” maruz kalacak ise, kadın lehine, 6284 sayılı Kanun'da yer bulan nafakaya hükmedilebilmesi mümkün olacaktır. Ancak, bu nafaka, TMK. m. 175'de düzenlenen “yoksulluk nafakasından” ayrı ve başka bir nafakadır.

Keza, 6284 sayılı Kanun m. 5, f. 4'te herhangi bir kusur şartına değinilmemiş olması, 6284 sayılı Kanun'da düzenlenen nafaka ile TMK'daki yoksulluk nafakasını farklı kılan bir diğer unsurdur. Öte yandan, yoksulluk nafakası; “toptan ödenmesine karar verilmesi” durumu ayrı ve saklı kalmak kaydı ile TMK m. 176, f. 4'deki şartlar gerçekleşinceye kadar, süresiz olarak devam edebilmesine karşın, 6284 sayılı Kanun'un 5'inci maddesinin 4'üncü fıkrasında içeriği belirlenen tedbir nafakası, belirli bir süreye bağlanmış farklı bir nafakadır.

Şöyle ki, tedbir kararı ve nafakası, ilk defasında en çok altı ay için verilebilmekte, ancak şiddet veya şiddet uygulanma tehlikesinin devam edeceğinin anlaşıldığı hâllerde, re'sen, korunan kişinin ya da Bakanlık veya kolluk görevlilerinin talebi üzerine, tedbirlerin süresinin veya şeklinin değiştirilmesi, bu tedbirlerin kaldırılması veya aynen devam etmesi, hükme bağlanabilmektedir⁶¹.

Ek olarak, 6284 sayılı Kanun'un 18'inci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan; “nafaka ödemekle yükümlü kılınan kişinin Sosyal Güvenlik Kurumu ile bağlantısı olması durumunda, korunan kişinin başvurusu aranmaksızın nafakanın, ilgilinin aylık, maaş ya da ücretinden icra müdürlüğü tarafından tahsil edileceği” yönündeki düzenleme ile, ekonomik şiddete maruz kalan kişinin mali sıkıntısının bir an önce ve mümkün olabilecek en basit şekilde, süratle giderilmesi de arzulanmıştır. Bununla birlikte, Medeni Kanun'un yoksulluk nafakası hükmü içerisinde bu yönde bir tahsil düzenlemesi bulunmamaktadır.

Yukarıda aktardığımız açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, 6284 sayılı Kanun bünyesindeki nafaka ile TMK'da düzenlenen yoksulluk nafakası, iki ayrı nafaka türü olup, TMK m. 175'in açık düzenlemesi karşısında, imam nikahlı ya da fiili birliktelik yaşayan kişiler lehine Medeni Kanun'da yer verilen yoksulluk nafakasına hükmedilmesi olanağı bulunmamaktadır. Ancak, 6284 sayılı Kanun ile getirilen düzenlemeler sayesinde, fiili birliktelik ya da dini merasimli birliktelik yaşayan kişiler de bir ölçüde de olsa himaye edilmişlerdir.

(⁶¹) 6284 sayılı Kanun m. 8/2: “Tedbir kararı ilk defasında en çok altı ay için verilebilir. Ancak şiddet veya şiddet uygulanma tehlikesinin devam edeceğinin anlaşıldığı hâllerde, resen, korunan kişinin ya da Bakanlık veya kolluk görevlilerinin talebi üzerine tedbirlerin süresinin veya şeklinin değiştirilmesine, bu tedbirlerin kaldırılmasına veya aynen devam etmesine karar verilebilir.”

Gerek yoksulluk nafakası ile ve gerekse de 6284 sayılı Kanun kapsamındaki tedbir nafakasıyla; taraflardan “ekonomik açıdan zayıf konumda olan tarafa” mali yönden destek verilmesi arzulandığından, 6284 sayılı Kanun ile, mali yönden güçsüz konuma düşecek kişiler lehine yapılan düzenlemelerin son derece yerinde ve günümüz gerçeklerine uygun bir düzenleme olduğu belirtilmelidir. Ekonomik yönden zayıf durumda olan kişilerin sınırlı bir süreliğine de olsa, maddi yönden destek almaları onları her şekilde tatmin edeceğinden, lehlerine hükmedilecek nafakanın hukuki isminin, ister “yoksulluk”, isterse de “tedbir” nafakası olması, kendileri için özel bir anlam ifade etmeyecek, konunun derinliği, hukuki detaylarda saklı olacaktır. Bu noktada, dini merasimle ya da hiçbir merasim olmaksızın fiilen birlikte yaşayan kişiler lehine koşullarının gerçekleşmesi halinde hükmedilebilecek olan tedbir nafakasının, 6 (altı) ay gibi kısa bir süre ile sınırlı olmasının yerinde olmadığı söylenebilecek ise de, 6284 sayılı Kanun m. 8, f. 2 düzenlemesi ile bu eksikliğin giderildiği ve şiddet veya şiddet uygulanma tehlikesinin devam edeceğinin anlaşılması durumunda, tedbirlerin aynen devamına karar verilebileceği de belirtilmelidir. Sonuç olarak, dini merasimle evlenen ya da resmi nikah olmaksızın fiilen birlikte yaşayan kişiler de, 6284 sayılı Kanun şartlarının gerçekleşmesi durumunda, maddi destekten yararlanabilecekler ve böylece yoksulluk sorunları bir ölçüde de olsa aşılmış olacaktır.

B) Boşanma nedeniyle yoksulluğa düşme ve yoksulluk koşulu

i) Genel olarak

Çalışmamızın birinci bölümünde de aktardığımız üzere, yoksulluk; göreceli bir kavram olup, yoksulluğun herkes tarafından kabul edilebilecek, kesin bir tanımının yapılması mümkün değildir. Yoksulluk kavramına olan genel bakış, çalışmamızın birinci bölümünde izah edildiğinden, bu bölümdeki “yoksulluk” koşulu, “boşanma nedeniyle yoksulluğa düşme” kavramı ile bağlantılı olarak ele alınmıştır. Başka bir anlatımla, bu bölümde “boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek olmanın” ne anlama geldiği sorusu üzerinde durulmaktadır.

“Türk Medeni Kanununda yoksulluk kavramı tanımlanmamıştır. Kısaca, yeme, içme, giyinme, barınma, sağlık, ulaşım ve kültür gibi harcamaları karşılayacak malvarlığı veya geliri olmayan kimse yoksulluk içindedir⁶².” Bir başka görüşe göre ise, “... yoksulluk, gerek eşin çalışma yeteneğinden veya imkanlarından yoksun olması, gerekse malvarlığı ile geçimini ve ihtiyaçlarını karşılayamaz bir durumda bulunması ya da kısa bir süre sonra böyle bir duruma düşmesinin beklenmesi nedenleriyle, zarurete düşecek olmasını ifade etmektedir⁶³.” Yargıtay ise, pek çok kararında, yoksulluk koşulunu, asgari ücret kavramı ile ilişkilendirmiştir. Gerçekten de, “Yargıtay'ın yerleşik kararlarında "asgari ücret seviyesinde gelire sahip olunması" yoksulluk nafakasının bağlanmasını olanaksız kılan bir olgu olarak kabul edilmemektedir. (Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 07.10.1998 gün ve 1998/2-656-688 sayılı kararı, 26.12.2001 gün ve 2001/2-1158-1185 sayılı kararı, 01.08.2002 gün ve 2002/2-397-339 sayılı kararı, 28.02.2007 gün ve 2007/3-84-95; 16/5/2007 gün ve 2007/2-275-275 sayılı kararı, 11/3/2009 gün ve 2009/2-73-118; sayılı kararı)⁶⁴.” 2007 tarihli bir HGK kararında da⁶⁵, “Yargıtay'ın yerleşik kararlarında, asgari ücret seviyesinde gelire sahip olunmasının yoksulluk nafakasının bağlanmasını olanaksız kılan bir olgu olarak kabul edilmediği” tekrarlanmış, devamla, “yoksulluk durumunun günün ekonomik koşulları ile birlikte, tarafların sosyal ve ekonomik durumları ve yaşam tarzları değerlendirilerek takdir edilmesi gerektiği, yoksulluk nafakasının ahlaki ve sosyal düşüncelere dayandığı, bilimsel öğretilerde, evlilik birliğinde eşler arasında geçerli olan dayanışma ve yardımlaşma yükümlülüğünün, evlilik birliğinin sona ermesinden sonra da kısmen devamı niteliğinde olduğunun belirtildiği” açıklanmıştır.

(⁶²) RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 42.

(⁶³) BOZOVALI, Mevzuattaki Son Değişikliklerle Öğretilerde ve Uygulamada Türk Medeni Hukukunda Bakım Nafakaları, s. 69.

(⁶⁴) YHGK.'nin 13.05.2009 tarihli, 2009/3-165 E., 2009/186 K. sayılı kararı. Bkz: http://www.demirbas.av.tr/tr/icerik.goster_33_bosanma-davasinda-istirak-ve-yoksulluk-nafakasi.html, Er. T.: 28.09.2012.

(⁶⁵) HGK'nin 16.05.2007 tarihli, 2007/2-275 E., 2007/275 K. sayılı kararı. Bkz: <http://www.turkhukusitesi.com/showthread.php?t=3287>, Er. T.: 17.09.2012.

Yoksulluk nafakası konusunun incelendiği Yargıtay kararlarında, genel olarak Yargıtay'ın eğilimi “yeme, giyinme, barınma, sağlık, ulaşım, kültür, eğitim gibi maddi varlığını geliştirmek için zorunlu ve gerekli görülen harcamalarını karşılayacak düzeyde geliri olmayanların yoksul kabul edilmesi gerektiği” yönünde toplanmaktadır. Yine, Yargıtay'ın pek çok kararında, “asgari ücret seviyesinde gelire sahip olmak”; yoksulluk nafakası bağlanmasını olanaksız kılan bir olgu olarak kabul edilmemiştir. Belirtiriz ki, Yargıtay; yoksulluk durumunu; somut olayın özelliklerini nazara alarak, günün ekonomik koşulları, tarafların sosyal ve ekonomik durumları, yaşam tarzları, yaşları, evlilik süreleri, evlilik boyunca ve boşanma sonrası oluşacak yaşam düzeyleri vb. faktörler ile birlikte bütün olarak değerlendirerek, konuyu tüm yönleri ile ele almaktadır. Nitekim, Yargıtay, 2009 senesinde verdiği bir kararında⁶⁶ ve diğer pek çok kararlarında⁶⁷, kişi adına kayıtlı taşınmaz(lar) ile anne ve babadan miras yoluyla intikal eden taşınmazlardaki hisse değerlerinin ve bu taşınmazların kira gelirlerinin tespit edilip, boşanma ile yoksulluğa düşülüp düşülmeyeceğinin belirlenmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Benzer yönde verilen bir diğer kararda⁶⁸ da, yoksulluk nafakası talebinde bulunan kadına babasından intikal eden mal varlığının yoksulluğa düşmesini engelleyecek nitelikte bulunduğu belirtilerek, kadın lehine yoksulluk nafakasına karar verilemeyeceği açıklanmıştır.

(⁶⁶) Yargıtay 2. HD.'nin 22.07.2009 tarihli, 2008/12689 E., 2009/14769 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 325.

(⁶⁷) Bu yönde, Yargıtay 2. HD.'nin 05.05.2008 tarihli, 2007/8729 E., 2008/6468 K. sayılı kararına göre, “... davacı kadına ev, dükkan ve villadan oluşan 6 adet taşınmazın miras yolu ile intikal ettiği anlaşılmıştır. Bu taşınmazların hisse değer ve gelirlerinin onu yoksulluktan kurtarıp kurtarmayacağı araştırılmadan eksik araştırma ve inceleme ile yoksulluk nafakasına hükmolunması da doğru görülmemiştir.” Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku s. 394. Benzer içerikte, Yargıtay 2. HD.'nin 03.02.2009 tarihli, 2007/20420 E., 2009/1250 K. sayılı kararına göre de; “Toplanan delillerden davacı kadın adına kayıtlı gayrimenkul ve araçların bulunduğu ve bu malvarlığının kendisini yoksulluktan kurtaracağı anlaşılmıştır. Türk Medeni Kanununun 175. maddesi koşulları davacı kadın lehine gerçekleşmediğinden yoksulluk nafakası isteminin reddi gerekirken yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiştir.” Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku s. 359.

(⁶⁸) Yargıtay 2. HD.'nin, 14.07.2009 tarihli, 2008/9015 E., 2009/14028 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 327. Benzer yöndeki Yargıtay 2. HD.'nin, 09.07.2009 tarihli, 2008/11369 E., 2009/13669 K. sayılı Kararı'na göre de; “Mahkemece, davacı tarafından kardeşine temlik edilen taşınmazların değer ya da varsa geliri araştırılarak davacı kadını yoksulluktan kurtarıp kurtarmayacağı belirlenmeden yazılı şekilde eksik inceleme ile yoksulluk nafakası hakkında hüküm kurulması usul ve yasaya aykırıdır.” Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 328.

Yargıtay, 2008 senesinde verdiği bir başka kararında⁶⁹ ise, toplanan delillerden sürekli kumar oynayan davalı kocanın zaruret içinde olmadığını anlaşıldığını, bu durumda koca yararına yoksulluk nafakasına hükmedilmesinin doğru olmadığını kaleme almıştır. Görüleceği üzere, Yargıtay, yoksulluk koşulunu değerlendirirken, somut olayın tüm özelliklerini incelemekte, tarafların mali durumlarının tam olarak araştırılması gerekeceğini hükme bağlamaktadır⁷⁰. Bununla birlikte, yoksulluk şartı ele alınırken, yoksulluğa düşmenin boşanma sonucunda gerçekleşmesi gerektiği ve yoksulluğun gerçek bir yoksulluk olması lüzumu da gözden kaçırılmamalıdır. Burada dikkat edilmesi gereken iki nokta vardır. Birincisi; yoksulluğa düşme boşanma sonucu olmalıdır⁷¹. “Boşanmadan başka nedenlerle, örneğin boşanan eş, boşanma davası devam ederken bütün malvarlığını kumarda, at yarışlarında kaybetmişse veya iflas, dolandırılma gibi sebeplerle yoksulluğa düşmüşse, boşanmada kusursuz olsa bile, nafaka isteminde haklı görülemeyecektir. İkinci husus ise, bu yoksulluğun gerçek olmasıdır. Bundan maksat, günlük ve zaruri ihtiyaçlarını karşılayamaz durumda olmasıdır.

(⁶⁹) Yargıtay 2. HD.’nin 31.03.2008 tarihli, 2008/1858 E., 2008/4419 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 401.

(⁷⁰) Bu yönde, Yargıtay 2. HD.’nin 16.04.2009 tarihli, 2008/2577 E., 2009/7426 K. sayılı Kararı’na göre; “Davalı kadının çalıştığı kurumdan kazancının araştırılıp yoksulluktan kurtaracak miktarda ücret alıp almadığı belirlenmeden eksik araştırma ile davalı kadın yararına yoksulluk nafakasına hükmedilmesi doğru görülmemiştir.” Ayrıca, Yargıtay 2. HD.’nin 16.04.2009 tarihli, 2008/4401 E., 2009/7303 K. sayılı Kararı’nda da; “kollukça yapılan araştırmada; davacı kadının çalışmadığı belirtilmiş ise de; davalı koca vekilince davacı kadının çalışmaya başladığına dair SSK kayıtları ibraz edilmiştir. SSK sigortalı hizmet dökümüne ilişkin ibraz edilen belgedeki işyerlerinden sorulmak suretiyle davacının çalışıp çalışmadığının tespiti ile bu konudaki çelişki giderilmeden eksik araştırma ve inceleme ile davacı kadın yararına yoksulluk nafakasına hükmedilmesi doğru görülmemiştir.” Anılan kararlar için bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 345. Yargıtay 2.HD.’nin 05.05.2009 tarihli, 2008/2968 E., 2009/8775 K. sayılı bir diğer Kararı’nda; “davalının Kuşadası’nda ½ hisseli zeytinliği olduğunun belirlendiği, zeytinliğin değerinin ve gelirinin araştırılarak bu değer ve gelirlerin davalıyı yoksulluktan kurtarıp kurtarmayacağı dikkate alınarak karar verilmesi gerekirken eksik inceleme ile yoksulluk nafakasına hükmedilmesi” doğru bulunmamıştır. Bkz: RUHİ, age., s. 341. Aynı Daire’nin 09.07.2009 tarihli, 2008/11380 E., 2009/13676 K. sayılı başka bir Kararı’na konu uyuşmazlıkta; davalı-karşı davacı kadın adına 3 adet arsa bulunduğu, birinin üzerinde dükkan ve ev olduğu ileri sürülmüş, 2 adet arsa hakkında tapu kaydı dosyaya getirilmiştir. Hükmün temyizi üzerine Yargıtay, “Mahkemece kadın adına olan taşınmazların belirlenip gelir ya da değer olarak kadını yoksulluktan kurtaracak nitelikte olup olmadığının tespiti gerektiği, eksik inceleme ile yoksulluk nafakasına hükmedilmesinin usul ve yasaya aykırı olduğu” sonucuna ulaşmıştır. Bkz: RUHİ, age., s. 328.

(⁷¹) RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 43.

Yoksa, eşin boşanmadan önceki yaşam düzeyine oranla, daha düşük bir ekonomik imkan içerisinde yaşantısını sürdürmek zorunluluğunda kalması yoksulluğa düşme sayılamaz. Çünkü yoksulluk nafakası, günlük ve olağan zaruri giderlerin karşılanması amacıyla yöneliktir⁷².” “Kendi isteği ile işten ayrılan ve bu nedenle yoksul duruma düşen eş lehine yoksulluk nafakasına karar verilemez (Yargıtay 2.HD., 16.06.2003, E. 2003/7790, K. 2003/8775). Yargıtay, yoksulluk nafakası almakta iken kendisini yoksulluktan kurtaracak düzeyde gelir getiren bir işe girdikten sonra kendi isteği ile o işten çıkması durumunda artık yoksulluk nafakası isteyemeyeceğini belirtmektedir. (Yargıtay 2.HD., 21.11.1995, E. 1995/11857, K. 1995/12547)⁷³.”

Öte yandan, “ilgili kanun maddesinde, “... yoksulluğa düşecek taraf ...” hükmü yer almaktadır (TMK. md. 175/1). Buna göre henüz yoksulluğa düşmemiş, fakat boşanma halinde ileride yoksulluğa düşme olasılığının bulunduğu durumlarda da yoksulluk nafakası isteme imkanı getirilmiştir. Yoksulluk nafakası isteminde bulunan eşin yoksulluğa düşüp düşmeyeceği hakim tarafından araştırılarak karara bağlanır⁷⁴.” Yargıtay’ın yoksulluk koşuluna bakışını sergilemek açısından, meselenin, Yargıtay kararlarında sıkça dile getirilen temel konular çerçevesinde de tartışılması faydalı olacaktır. Bu nedenle, çalışmamızda, “boşanma nedeniyle yoksulluğa düşme” koşulu, Yargıtay kararlarına yansıyan genel ve temel uyumsuzluk konuları kapsamında da değerlendirilmiş, bu şekilde Yargıtay’ın konu hakkındaki genel eğilimi ortaya konulmuştur.

(⁷²) BOZOVALI, Mevzuattaki Son Değişikliklerle Öğretide ve Uygulamada Türk Medeni Hukukunda Bakım Nafakaları, s. 69, 70. KAÇAK’a göre de, “Yoksulluğa düşme boşanma sonucu olmalıdır. Çünkü kanunun lafzı ve ruhu bunu gerektirir. Örneğin; içki, kumar, iflas, dolandırılma vs. gibi sebeplerle yoksulluğa düşülmesi halinde yoksulluk nafakasına hükmedilmez.” Nazif Kaçak, Açıklamalı-İçtihatlı Boşanma Davalarında Maddi ve Manevi Tazminat İle Yoksulluk Nafakası, Seçkin Yayıncılık San. ve Tic. A.Ş., Ankara, Mayıs 2006, s. 150.

(⁷³) RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku s. 43.

(⁷⁴) KAÇAK, Açıklamalı-İçtihatlı Boşanma Davalarında Maddi ve Manevi Tazminat İle Yoksulluk Nafakası, s. 145.

ii) Asgari ücretli bir işte çalışma ve/veya asgari ücretli bir işe sonradan girme durumunun, yoksulluk koşulu ile ilişkisi

aa) Asgari ücret kavramı ve Yargıtay’ın konuya genel bakışı

Yoksulluk koşulu incelenirken, Yargıtay kararlarında sıkça ifade edilen, “asgari ücret seviyesinde gelire sahip olma” kavramına da değinilmesi oldukça önemlidir. Belirtiriz ki, asgari ücret, yoksulluk nafakası konusu ile sınırlı olarak değerlendirilmiş ve konu sadece bu yönü ile ele alınmıştır. Asgari ücret; Asgari Ücret Yönetmeliği’nin⁷⁵ 4’üncü maddesinde; “işçilere normal bir çalışma günü karşılığı ödenen ve işçinin gıda, konut, giyim, sağlık, ulaşım ve kültür gibi zorunlu ihtiyaçlarını günün fiyatları üzerinden asgari düzeyde karşılamaya yetecek ücret” olarak tanımlanmıştır. Görüleceği üzere, asgari ücret; zorunlu ihtiyaç kavramı ile ilişkilendirilmiş, “gıda, barınma, sağlık, ulaşım, kültür ve benzeri zaruri ihtiyaçların” asgari düzeyde karşılanmasına yetecek gelir olarak ele alınmıştır. Ek olarak, asgari ücret belirlenirken, ülkenin içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik durumun, ücretliler geçinme indekslerinin, bu indekslerin olmaması durumunda geçinme indekslerinin, fiilen ödenmekte olan ücretlerin genel durumunun ve geçim şartlarının da göz önünde bulundurulacağı belirtilmelidir⁷⁶.

Öte yandan, “bir işçinin tek başına yaşamadığı da dikkate alındığında; asgari ücret belirlenmesinde işçi ile birlikte ailesinin de hesaba katıldığı ortadadır. Ülkemizde aile kavramından -genel olarak-, anne-baba ile iki çocuktan oluşan çekirdek ailenin anlaşıldığı dikkate alındığında; asgari ücret belirlenirken dört kişilik bir ailenin esas alındığı ve bunların tamamının asgari giderlerinin karşılanması için bir rakam belirlendiği ortaya çıkmaktadır. Sonuç olarak, Asgari

(⁷⁵) Asgari Ücret Yönetmeliği’nin tam metni için bkz.: RGT: 01.08.2004, RGS: 25540, <http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/Metin.aspx?MevzuatKod=7.5.5454&MevzuatIlski=0&sourceXmlSearch=Asgari Ücret Yönetmeliği>, Er. T: 17.09.2012.

(⁷⁶) Asgari Ücret Yönetmeliği m. 7: “Ücret en geç iki yılda bir olmak üzere işçilerin 16 yaşını doldurmuş olup olmadıklarına göre ayrı ayrı belirlenir. Komisyon, ücretin belirlenmesinde; ülkenin içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik durumu, ücretliler geçinme indekslerini, bu indeksler yoksa geçinme indekslerini, fiilen ödenmekte olan ücretlerin genel durumunu ve geçim şartlarını göz önünde bulundurur.”

Ücret Tespit Komisyonu asgari ücreti belirlerken; bir kişinin değil, dört kişilik ortalama bir ailenin gıda, konut, giyim, sağlık, ulaşım ve kültür gibi zorunlu ihtiyaçlarını karşılamasına yetecek miktarı belirlemektedir. Asgari ücretin belirlenmesinde bu kriterler dikkate alınmaktadır⁷⁷.”

Bu başlık altında, asgari ücret seviyesindeki bir gelirin, yoksulluğu ortadan kaldırıp kaldırmayacağı sorusunun cevaplandırılması ve bu soru ile birlikte Yargıtay uygulamasının doğru olup olmadığının incelenmesi gerekmektedir. Nitekim, asgari ücret düzeyinde gelir sahibi olmanın yoksulluk nafakası bağlanmasına engel teşkil edip etmeyeceğinin tartışıldığı bir kararda⁷⁸, Yargıtay; diğer pek çok kararında olduğu gibi, “asgari ücret düzeyinde gelir sahibi olunmasının yoksulluk nafakası bağlanmasına engel teşkil etmeyeceği” sonucuna ulaşmıştır. Karara konu somut olayda, Yerel Mahkeme, davacı kadının terzilik yapması nedeniyle yoksul olmadığı gerekçesine isnadla, davacı kadının yoksulluk nafakası talebini reddetmiş, Yargıtay ise; “davacı kadının terzilik ile geçimini sağlamasına karşın, toplanan delillere ve dosya kapsamına göre, boşanma nedeni ile yoksulluğa düşeceğinin görüldüğü, mevcut ekonomik durumunun davanın açıldığı tarihteki şartlara göre onu yoksulluktan kurtaracak düzeyde olmadığı, davacı kadının zorunlu ihtiyaçları ile ülkedeki ekonomik yapı ve enflasyon nedeni ile, paranın satın alma gücünün düşmesi hususları göz önünde bulundurularak, TMK'nın 4'üncü maddesindeki hakkaniyet ilkesi de nazara alınarak, davacı kadın yararına uygun miktarda yoksulluk nafakasına karar verilmesi gerektiği” gerekçeleri ile Yerel Mahkeme kararını bozmuştur.

(⁷⁷) Yeliz Darende, Asgari Ücretle Çalışıyor Olmak Yoksulluk Nafakası Bağlanmasına Engel Midir?, http://www.turkhukusitesi.com/makale_545.htm, Er. T.: 17.09.2012.

(⁷⁸) Yargıtay 3. HD.'nin 30.09.2004 tarihli, 2004/10323 E., 2004/10219 K. sayılı Kararı. Bkz: http://www.kararevi.com/karars/3273_yargitay-3-hukuk-dairesi-e-2004-10323-k-2004-10219, Er. T.: 17.09.2012

2007 tarihinde verilen bir YHGK kararında da⁷⁹, asgari ücret düzeyinde bir işe girilmesi halinde, yoksulluğun sona erip ermeyeceği konusu incelenmiştir. Karara konu olayda; davacı yan, lehine hükmedilen nafakanın arttırılması talebinde bulunmuş, davalı yan ise, ayrı bir dava ikamesi ile diğer davanın davacısı olan kadının, boşandıktan sonra bir şirkette çalışmaya başladığını ve yoksulluğunun ortadan kalktığını ileri sürerek nafakanın kaldırılması gerektiğini ileri sürmüştür. Birleştirilerek görülen davaların yapılan yargılamaları sonucunda, Yerel Mahkeme; “davacının boşandıktan sonra özel bir işyerinde asgari ücretle çalıştığı ve yoksulluğunun ortadan kalktığı” gerekçesi ile yoksulluk nafakasının kaldırılmasına ilişkin davanın kabulüne ve nafakanın arttırılması davasının da reddine karar vermiştir. Konunun temyizi üzerine, “davacının boşanmadan sonra asgari ücretle işe girip çalıştığının anlaşıldığı gerekçesi ile davacının nafaka artışına mütedair talebinin reddine karar veren Yerel Mahkeme hükmü onanmış, ancak davacı lehine hükmedilen yoksulluk nafakasının kaldırılması yönündeki talebin bozulmasına” karar verilmiştir.

Bozma kararının gerekçesinde, “konunun YHGK nezdinde tartışıldığı, yeme, giyinme, barınma, sağlık, ulaşım, kültür (eğitim) gibi maddi varlığını geliştirmek için zorunlu ve gerekli görülen harcamalarını karşılayacak düzeyde geliri olmayanların yoksul kabul edilmesi gerektiği” açıklanmış, “boşanma sırasında bir işte çalışmayan ve kendisine yoksulluk nafakası bağlanan davalının (kadının), boşanmadan sonra asgari ücretle işe girdiği, ancak, aldığı nafaka ile geçinmesinin günümüz ekonomik koşullarında mümkün görülmediği, işe girip çalışmasının zorunluluk arzemediği, aldığı nafaka miktarı ile çalışarak elde ettiği asgari ücret miktarı toplamının onu, yoksulluktan kurtaracak düzeyde olmadığı, yoksulluk durumunun; günün ekonomik koşulları ile tarafların sosyal ve ekonomik durumları ve yaşam tarzları değerlendirilerek takdir edilmesi gerektiği” düşüncesi ile, davalının yoksulluğunun ortadan kalkmaması nedeniyle, yoksulluk nafakasının kaldırılması yönündeki Yerel Mahkeme hükmü bozulmuştur.

(⁷⁹) YHGK'nın 28.02.2007 tarihli, 2007/3-84 E., 2007/95 K. sayılı kararı. Bkz: <http://www.turkhukuksitesi.com/showthread.php?t=3287>, Er. T.: 28.09.2012.

Buna karşın, yerleşmiş Yargıtay kararlarının aksine, asgari ücret seviyesinde bir işe sahip olan kişiler lehine yoksulluk nafakasına hükmedilmemesi ve/veya sonradan asgari ücretli bir işte çalışma durumunun, hükmedilen yoksulluk nafakasının kaldırılması sonucunu doğurması gerektiği şeklinde, farklı içerikte Yargıtay kararları da kaleme alınmıştır. Bu yönde; “davacı eşin asgari ücretle dahi çalışıp geçimini temin ettiğinin sabit olması durumunda yoksulluktan bahsedilemeyeceği, davacının kendisini yoksulluktan kurtaracak bir iş bulduktan sonra o işten çıkması ya da çıkarılmasının davalıyı yeniden yoksulluk nafakası mükellefiyeti altına sokmayacağı” içeriğindeki Yargıtay kararı⁸⁰, asgari ücret seviyesinde bir iş elde edilmesi durumunda; yoksulluk koşulunun kalkacağına ilişkin örnek bir karar olarak gösterilebilecektir. Yine, Yargıtay, 2005 yılında verdiği bir diğer kararında⁸¹; aylık ortalama 900.-TL tutarında gelir elde eden davacı lehine hükmedilen yoksulluk nafakasının uygun olmadığı sonucuna ulaşmış, davacının çalıştığı ve gelirin bulunduğu gerekçesi ile TMK’nın 175’inci madde koşullarının gerçekleşmediğini hükme bağlayarak, Yerel Mahkeme kararını bozmuştur.

(⁸⁰) Yargıtay 2. HD.’nin 21.11.1995 tarihli, 1995/11857 E., 1995/12547 K. sayılı kararına konu olayda; davacı kadının nafakanın artırılması istemi üzerine, davalı erkek karşılık dava açarak, kadının çalıştığını ileri sürüp yoksulluk nafakasının kaldırılmasını talep etmiştir. Yargıtay; davacı kadının çalıştığını, en azından asgari ücret seviyesinde muntazam gelir elde ettiğini, bu durumun kesin hükümle sabit olduğunu, bu seviyede bir gelir elde eden kişinin artık bakıma muhtaç olduğunun ve yoksulluğunun devam ettiğinin kabulünün hayatın olağan akışı ile bağdaşmayacağını, davacının az maaşlı bir teknisyen olup, kira ödediğini ve bu kararla çocukları için 1.000.000. TL. iştirak nafakası ödemeye mahkum olduğunu, dolayısıyla kendisine asgari ücret seviyesinde bir gelir kalmayacağını ortada olduğunu, davacı için, erkeğin yoksulluk nafakası ödemesinin ve bu nafakanın artırılmasının hakkaniyet kuralları ile bağdaşmayacağını, davacının kendisini yoksulluktan kurtaracak bir iş bulduktan sonra o işten çıkması veya çıkarılmasının davalıyı yeniden yoksulluk nafakası mükellefiyeti altına sokmayacağını, zira Medeni Kanun’un 145/3. maddesinde yer alan "kesilir" sözünün amir nitelikte olup, mahkemenin hükmünün açıklayıcı nitelikte olduğunu, Mahkemece kadının davasının reddi ile kocanın davasının kabulüne, kadına 13.11.1990 tarihli 243-480 sayılı ilamla bağlanan nafakanın kesilmesine karar verilmesi gerektiğinin düşünülmemesinin doğru görülmediğini” hükme bağlamıştır. Bkz: http://www.hukukdairesi.com/ikinci_hukuk_dairesi/yargitay_karari/1995/12547.html, Er. Tr: 17.09.2012.

(⁸¹) Yargıtay 2. HD.’nin 26.01.2005 tarihli, 2004/15855 E., 2005/768 K. sayılı kararı. Bkz: <http://www.hukuki.net/showthread.php?98718-Yoksulluk-nafakasinin-iptali>, Er. T.: 17.09.2012.

Yargıtay'ın yoksulluk nafakası kararlarında yer verdiği “*asgari ücret seviyesinde gelire sahip olmanın, yoksulluk nafakası bağlanmasını olanaksız kılan bir olgu olmadığı*” yönündeki genel eğilimi; “yeme, giyinme, barınma, sağlık, ulaşım, kültür, eğitim gibi maddi varlığını geliştirmek için zorunlu ve gerekli görülen harcamalarını karşılayacak düzeyde geliri olmayanların yoksul kabul edilmesi” gerektiği yönündeki yerleşmiş Yargıtay görüşü ve asgari ücret tanımı ile birlikte değerlendirildiğinde; asgari ücret seviyesinde bir işe sahip olan nafaka alacaklısının, hükmedilecek yoksulluk nafakası ile birlikte asgari ücret seviyesinden daha yüksek tutarda bir gelire sahip olacağı sonucunu doğuracaktır. Bu durum ise, Yargıtay kararlarında ifadesini bulan yoksulluk sınırının dışına çıkıldığı, bir nevi yoksul olmayan kişiler lehine de yoksulluk nafakasına hükmedildiği ve giderek, Yargıtay'ın kendi içerisinde de çelişkiye düştüğü kuşaklarını beraberinde getirecektir. Zira, asgari ücret; kişilerin gıda, konut, giyim, sağlık, ulaşım ve kültür gibi zorunlu ihtiyaçlarını asgari düzeyde karşılamaya yetecek ücret ise ve Yargıtay'ın yerleşmiş kararları uyarınca; yeme, giyinme, barınma, sağlık, ulaşım, kültür, eğitim gibi maddi varlığını geliştirmek için zorunlu ve gerekli görülen harcamalarını karşılayacak düzeyde geliri olmayanlar, yoksul olarak kabul edilmeli ise, asgari ücretli bir işte çalışan ve bu doğrultuda, zorunlu ve gerekli görülen ihtiyaçlarını asgari düzeyde de olsa karşılayan kişilerin, yoksul olarak değerlendirilmemesi gerektiği düşünülebilecektir. Bununla birlikte, Yargıtay'ın genel bakış açısında; yeme, giyinme, barınma, sağlık, ulaşım, kültür, eğitim gibi, maddi varlığını geliştirmek için zorunlu ve gerekli görülen harcamalarını karşılayacak düzeyde geliri olmayanların yoksul olarak tanımlandığı, Yargıtay'ın zorunlu ve gerekli görülen harcamaların belirlenmesi konusunda, “asgari ücret” ya da başkaca herhangi bir alt sınır getirmediği, tersine; “asgari ücret seviyesinde gelire sahip olmayı”, yoksulluk nafakası bağlanmasına engel bir olgu olarak görmediği de ileri sürülebilecektir.

Gerçekten de, yoksulluk; ekonomik ve sosyal koşullarla doğrudan ilgili olup, Anayasamızın m. 17, f. 1 ve m. 56, f. 1 hükümleri⁸² uyarınca, herkesin sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama, maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkı bulunmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, asgari ücret düzeyinde bir gelire sahip olmanın, yoksulluğu ortadan kaldırmayacağı, ülkemiz şartları dahilinde asgari ücretin çok yetersiz olduğu nazara alındığında, asgari ücretin, kişilerin zaruri ihtiyaçlarını karşılamak konusunda çare olamayacağı, bu bağlamda da yerleşik Yargıtay kararlarının yerinde olduğu söylenebilecektir.

Buna karşın, yukarıda aktardığımız üzere, her durum ve şart altında, yoksulluk nafakası bağlanmasına karar verilmemekte, tüm dosya kapsamı, tarafların mali ve ekonomik durumları, yaşları, evlilik süreleri ve başkaca faktörler de değerlendirmek suretiyle nafakaya hükmedilip hükmedilmeyeceği karara bağlanmaktadır. Nitekim, Yargıtay'ın bazı kararlarında; çalışan kişi yararına nafakaya hükmedilmemesi gerektiği açıklanmış, diğer bazı kararlarında ise asgari ücretin kişiyi yoksulluktan kurtarmayacağı ve asgari ücret seviyesinde gelir getirici işi olan kişiler lehine yoksulluk nafakası bağlanmasının yerinde olduğu kaleme alınmıştır.

Yargıtay, 2008 tarihinde verdiği bir başka kararında⁸³ ise, ileride gerçekleşecek olguya istinaden yoksulluk nafakası talebinin reddedilemeyeceğini ifade etmiştir. Bu kararda; “ileride maaş bağlanacağı gerekçe gösterilerek yoksulluk nafakasının reddedilemeyeceği” açıklanmış, “kişinin halen maaş alıp almadığının, maaş alıyorsa, aldığı maaşın eşi yoksulluktan kurtaracak miktarda olup olmadığının araştırılmasının gerekli olduğuna” dikkat çekilmiştir. Görüleceği gibi, Yargıtay'ın konuya ilişkin kesin bir görüşü bulunmamakta, somut olaya ve dosya kapsamına bağlı olarak farklı yönde kararlar verilebilmektedir.

(⁸²) Anayasa m. 17, f.1: “Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.” Anayasa m. 56, f. 1: “Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir.”

(⁸³) Yargıtay 2. HD.'nin, 03.04.2008, E. 2008/6718, K. 2008/4615 sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 42.

bb) Nafaka talep eden kişi ile kendisinden nafaka talebinde bulunulan kişinin her ikisinin asgari ücretli bir işte çalışması ya da gelirleri benzer olan tarafların çalışmaması durumunda, nafakaya hükmedilip hükmedilmeyeceği meselesi

Tarafların her ikisinin de asgari ücret seviyesinde gelir getirici bir işte çalışmaları durumunda, asgari ücretli bir işte çalışan ve kendisinden nafaka talebinde bulunulan kişinin, nafaka ödemekle yükümlü olup olmayacağı bu başlık altında incelenmesi gerekmektedir. Kanaatimizce, bu durumda, tarafların mali durumları eşit düzeyde olacağından ve nafaka talep edilen kişinin yoksulluk nafakasına mahkum edilmesi durumunda, geliri; nafaka talebinde bulunan kişiye nazaran, aleyhine bir şekilde, daha düşük seviyeye geleceğinden, her iki tarafın da asgari ücretli bir işte çalışması durumunda, yoksulluk nafakasına hükmedilmemelidir. Aksi halin kabulü, nafaka yükümlüsü olan kişinin gelirinin, mevzuatta tanımlanan asgari ücret seviyesinin altına düşmesi anlamına geleceğinden, nafaka yükümlüsü olan kişinin yoksul konumuna itilmesine neden olacaktır. “Örneğin; nafaka borçlusunun geliri 600,00 YTL’dir ve nafaka alacaklısı da asgari ücretle çalışmaktadır. Genel Kurulun çoğunlukla kabul ettiği üzere asgari ücretin yoksulluğu ortadan kaldırmadığı kabul edildiği takdirde bu şahıs -diğer koşulların da mevcut olması halinde- yoksulluk nafakasına hak kazanacaktır. Bu şahsın bir de müşterek çocukları olsun ve velayet hakkı nafaka alacaklısına bırakılmış olsun. Bu durumda Mahkemece hem yoksulluk, hem de iştirak nafakası karar altına alındığında ne olacaktır? Her iki nafaka türü için de - tarafların sosyal-ekonomik durumları dikkate alındığında- 100,00’er YTL nafaka bağlandığını düşünelim. Nafaka borçlusunun eline kalacak meblağ 400,00 YTL’dir ve asgari ücret yoksulluğu ortadan kaldırmaz derken, nafaka borçlusunu asgari ücretin altında bir gelire mahkûm etmiş oluruz⁸⁴.”

(⁸⁴) DARENDE, Asgari Ücretle Çalışıyor Olmak Yoksulluk Nafakası Bağlanmasına Engel Midir?

Bu yönde, Yargıtay da, 2009 tarihinde verdiği muhtelif kararlarında⁸⁵, tarafların gelirlerinin birbirine denk olduğu gerekçesiyle, davacı kadın lehine yoksulluk nafakasına karar verilmesini bozma nedeni olarak görmüştür. Bu şekilde kaleme alınan 2009 tarihli bir kararda⁸⁶, “davacı kadının çalıştığı ve düzenli bir gelire sahip olduğunun anlaşıldığı ve tarafların gelirlerinin birbirine denk olduğu” belirtilmiş ve yoksulluk nafakasının hükme bağlanması bozma gerekçesi olarak değerlendirilmiştir. Benzer içerikteki bir başka kararda da⁸⁷, “davacı kadının temizlik şirketinde çalıştığı ve düzenli bir gelire sahip olduğunun anlaşıldığı, tarafların gelirlerinin birbirine denk olduğu” açıklanarak, yoksulluk nafakasına karar verilmemesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla, tarafların her ikisinin de asgari ücretli bir işte çalışmaları olasılığında, çözüm yolu; mevzuat hükümleri ve hakkaniyet ilkeleri gözetilerek, bir tarafın, diğer tarafın lehine ve kendi aleyhine olacak şekilde yoksulluk nafakası yükümlülüğü ile bağlı tutulmaması yönünde olmalıdır.

Bu başlık altında cevaplandırılması gereken bir diğer soru da, tarafların mali durumlarının aynı ya da benzer olduğu bir uyuşmazlıkta, taraflardan her ikisinin de çalışmaması durumunda, yoksulluk nafakasına hükmedilip hükmedilmeyeceği sorusudur⁸⁸.

(⁸⁵) Bu yönde, Yargıtay 2. HD'nin, 08.07.2009 tarihli, 2009/8605 E., 2009/13522 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 330 ile aynı Daire'nin 06.04.2009 tarihli, 2008/4035 E., 2009/6431 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s.348.

(⁸⁶) Yargıtay 2. HD.'nin 27.04.2009 tarihli, 2008/5945 E., 2009/8100 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 342.

(⁸⁷) Yargıtay 2. HD.'nin 13.04.2009 tarihli, 2008/4558 E., 2009/7016 K. sayılı Kararı. Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 346.

(⁸⁸) RUHİ'ye göre, “açılan her davayı kendi hal ve koşullarına göre değerlendirmek gerekir. Örneğin, boşanan kadın asgari ücretle bir işte çalışmakta ve kocasından da yoksulluk nafakası talep etmiş olsa, kocası da asgari ücretle çalışıyor ise, kadın lehine yoksulluk nafakasına karar verilemez. Kısacası, eşlerin gelirleri birbirine yakın ise yoksulluk nafakasına karar verilemez (Yargıtay 2.HD., 13.04.2009, E. 2008/4558, K. 2009/7016).” RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 43.

Yargıtay, konuya ilişkin olarak 2005 tarihinde verdiği bir kararında⁸⁹; “toplanan delillere göre davacı-karşı davalı kadının boşanma yüzünden yoksulluğa düşeceğinin anlaşıldığı, davalı-karşı davacı kocanın bedeni ve fikri kabiliyetine göre çalışmamasının ve gelir temin etmemesinin sonuçlarına katlanmak zorunda olduğu ve TMK’nın 175’inci maddesinin koşullarının gerçekleştiği” gerekçesi ile kadın yararına uygun miktarda yoksulluk nafakası takdir edilmesi gerektiğini hükme bağlamıştır. Yargıtay, 2009 senesinde de aynı görüşünü⁹⁰ sürdürmüş, kocanın işsiz olması ve malvarlığının bulunmamasının onu nafaka sorumluluğundan kurtarmayacağını, toplanan delillerden kocanın çalışmasına engel olacak fiziki bir rahatsızlığının varlığı da sabit değilken, boşanma sonrası yoksulluğa düşeceği anlaşılan kadın yararına yoksulluk nafakası takdir edilmemesini doğru bulmamıştır.

2008 senesinde verilen bir diğer kararda da⁹¹, nafaka yükümlüsü davacının çalışmamasının, mevcut nafakanın kaldırılmasını gerektirmeyeceği sonucuna ulaşılmıştır. Anılan karara konu somut olayda, lehine nafakaya hükmedilen kadın, boşanmadan sonra çalışmaya başlamış, herhangi bir işte çalışmayan ve malvarlığı olmayan kocanın durumunda ise herhangi bir değişme olmamıştır. Buna karşın, Yargıtay; somut olayda kadının çalışarak elde ettiği miktar ile nafaka toplamının dahi asgari ücretin altında olduğunu, nafaka yükümlüsü davacının çalışmamasının mevcut nafakanın kaldırılmasını gerektirmediğini, ayrıca boşanma kararı öncesinde de davacının çalışmamasına rağmen yoksulluk nafakasına hükmedildiğini nazara alarak, “davacının bir işte çalışmadığı ve malvarlığının olmadığı, davalının ise aylık 250,00.-YTL ücretle sigortalı olarak çalıştığı” gerekçeleriyle, davanın kabulüne karar veren Yerel Mahkeme hükmünü bozmuştur.

(⁸⁹) Yargıtay 2. HD.’nin 15.06.2005 tarihli, 2005/6970 E., 2005/9240 K. sayılı kararı. Bkz: <http://www.turkhukusitesi.com/showthread.php?t=3287>, Er.T.: 17.09.2012.

(⁹⁰) Yargıtay 2.HD.’nin, 28.04.2009 tarihli, 2008/5481 E., 2009/8176 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 342.

(⁹¹) Yargıtay 3.HD.’nin 10.03.2008 tarihli, 2008/846 E., 2008/3873 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 404.

Yargıtay, bazı kararlarında da, daha önce bir işte çalışmakta iken, sonradan işten ayrılma durumlarında, işten çıkış nedenlerinin dahi incelenmesi gerektiğini belirterek, keyfi işten ayrılma durumlarının yoksulluk koşulunu sağlamayacağı yargısına da varmıştır. Nitekim, 11.06.2009 tarihinde verilen bir kararda⁹², “davacı kadının kendi isteği ile mi işten ayrıldığı, yoksa işveren tarafından mı işten çıkarıldığı hususu belirlenerek, sonucuna göre yoksulluk nafakası hakkında hüküm kurulması gerektiği” açıklanmıştır. Benzer yönde, Temmuz 2009 tarihinde verilen başka bir kararda⁹³, “davalı kadının çalışıp çalışmadığı, çalışmıyorsa iş akdinin sonuçlandırılma nedeni araştırılmadan eksik inceleme ile davalı yararına yoksulluk nafakasına hükmedilmesinin doğru olmadığı” açıklanmıştır. 2008 senesinde verilen bir diğer kararda da⁹⁴, davalı kadının, dershanede öğretmen olarak çalışırken yargılama sırasında kendi isteği ile işten ayrılması nedeniyle, kadın yararına yoksulluk nafakasına hükmedilmesi doğru görülmemiştir. Aynı şekilde, 2009 senesinde kaleme alınan 2009/7388 K. sayılı kararda⁹⁵; “davalının dava tarihi itibarıyla çalıştığı işyerinden aylık ne kadar maaş aldığı, işinin sürekli bir iş olup olmadığı, kendi isteğiyle mi iş yerinden ayrıldığı, yoksa işyeri tarafından mı işten çıkarıldığı araştırılarak sonucu dairesinde hüküm kurulması gerektiği, tanık beyanlarına göre hüküm kurulmasının doğru bulunmadığı” gerekçeleri ile bozma kararı tesis edilmiştir.

Yargıtay’ın yukarıda aktarmaya çalıştığımız muhtelif kararlarından da anlaşılacağı üzere, Yargıtay; yoksulluk nafakasına hükmederken ve/veya bu nafakanın yerinde olup olmadığına karar verirken, somut olayın tüm özelliklerini detaylı olarak incelemekte ve değerlendirme sonuçlarına bağlı olarak hüküm oluşturmaktadır.

(⁹²) Yargıtay 2. HD.’nin 11.06.2009 tarihli, 2008/8976 E., 2009/11414 K. sayılı Kararı. Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 335.

(⁹³) Yargıtay 2. HD.’nin 16.07.2009 tarihli, 2008/13436 E.,2009/14203 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 326.

(⁹⁴) Yargıtay 2.HD.’nin 16.07.2008 tarihli, 2007/11507 E., 2008/10655 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 386.

(⁹⁵) Yargıtay 2. HD.’nin 27.04.2009 tarihli, 2009/6873 E., 2009/7388 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 343.

iii) Emekli maaşı, dul ve yetim aylığı, sosyal sigortalar alacağı vb. düzenli bir gelire sahip olma durumunun, yoksulluk unsuru ile ilişkisi

Yukarıda açıkladığımız gibi, TMK m. 175 uyarınca, boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek olan eş; kusuru; diğer tarafın kusurundan daha ağır olmamak şartı ile diğer taraftan mali gücü oranında uygun bir miktarda nafaka talep edebilecektir. Yargıtay'ın yerleşmiş kararları kapsamında da, zorunlu ve gerekli görülen harcamalarını karşılayacak düzeyde geliri olmayanlar, yoksul olarak kabul edilmekte, genel bakış itibari ile de, “asgari ücretli bir işe sahip olunması”; yoksulluk olgusunu ortadan kaldıran bir faktör olarak ele alınmamaktadır. Bu noktada, emekli maaşı, sosyal sigortalar alacağı, dul ve yetim maaşı ve bu içerikte benzeri düzenli bir gelire sahip olan kişilerin aldıkları düzenli gelirlerinin; nafakadaki, “yoksulluk” şartını ortadan kaldırıp kaldırmayacağı sorusu da cevaplandırılmalıdır. Yargıtay, 2002 tarihinde verdiği bir Kararında⁹⁶, yurt dışındaki işsizlik sigortasından düzenli aylık gelir elde eden eşin yoksul konumuna düşmeyeceğini kaleme almış, 2004 tarihli diğer bir kararında da⁹⁷, yurt dışında emekli olup, emekli maaşı alan kişinin de Türkiye koşullarına göre aldığı ücretin kendisini yoksul duruma düşürmeyeceğini ve bu kişi lehine yoksulluk nafakasına karar verilemeyeceğini ifade etmiştir. Esasında, Yargıtay'ın “asgari ücretli bir işe sahip olma” kavramını değerlendirdiği bakış açısı ile günümüz şartları çerçevesinde hak kazanılan “emekli maaş alacağı, sosyal sigortalar alacağı-dul ve yetim maaşı alacağı” vb. düzenli gelir alacaklarına karşı yönelttiği genel bakış açısı aynıdır. Bunun da ötesinde, Yargıtay'ın pek çok kararında, dul ve yetim maaşının asgari ücret seviyesinin altında kaldığı da ifade edilmektedir.

(⁹⁶) Yargıtay 2. HD.'nin 11.04.2002 tarihli, 2004/2481 E., 2004/5110 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 44.

(⁹⁷) Yargıtay 2.HD.'nin, 31.03.2004 tarihli, 2004/3136 E., 2004/4082 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 44.

Bu bağlamda, Yargıtay ağırlıklı olarak; “asgari ücret seviyesinde bir gelire sahip olma” olgusunu, yoksulluk nafakası bağlanmasına engel bir olgu olarak görmezken, genel uygulama itibariyle, “asgari ücretin altında olduğunu” dile getirdiği “dul ve yetim maaşlarını ve benzerlerini” de, nafakanın bağlanmasına engel bir olgu olarak görmemektedir. Nitekim, Yargıtay 3. HD.’nin 14.10.2003 tarihli bir kararında⁹⁸, “dava tarihi itibariyle tarafların aldıkları maaşın resmi kurumlardan sorularak tespit edilmediği ve asgari ücret düzeyinde bile olmayan dul ve yetim maaşının yoksulluğu ortadan kaldırmadığı da dikkate alınmadan eksik incelemeye dayalı olarak karar verilmesinin isabetli bulunmadığı” hükmüne bağlanmıştır. Aynı Daire’nin benzer yönde verdiği 2004 tarihli kararında da⁹⁹; “dul ve yetim maaşının miktar itibariyle yoksulluğu ortadan kaldırmadığı gerekçe gösterilerek”, “anne ve babasının ölümü üzerine emekli maaşı almaya başlayan davalının, yoksulluktan kurtulduğu ve böylece, bağlanan yoksulluk nafakasının kaldırılması gerektiği” yönündeki Yerel Mahkeme kararı bozulmuştur.

Buna karşın, kira geliri ve otomobili bulunan, kendi evinde oturan ve bu mali olanakların dışında ve bunlara ek olarak, SSK’dan emekli olan davacı kadının yoksulluk nafakası talebi Yargıtay¹⁰⁰ tarafından haklı olarak reddedilmiştir. 2008 senesinde verilen bir kararda ise, davalı kadının emekli öğretmen olduğu ve düzenli bir geliri bulunduğu gerekçesiyle, lehine yoksulluk nafakası takdir edilmesinin usul ve yasaya aykırı olduğu sonucuna ulaşılmıştır¹⁰¹. Keza, 2009 senesinde de benzer içerikte bir karar¹⁰² verilmiştir. Söz konusu kararda; emekli olan, sürekli ve düzenli bir geliri bulunan eş lehine, yoksulluk nafakasına karar verilemeyeceği açıklanmıştır.

(⁹⁸) Yargıtay 3. HD.’nin 14.10.2003 tarihli, 2003/12590 E., 2003/12224 K. sayılı kararı. Bkz: <http://www.turkhukuksitesi.com/showthread.php?t=3287>, Er.T:17.09.2012.

(⁹⁹) Yargıtay 3. HD.’nin 09.03.2004 tarihli, 2004/1827 E., 2004/1802 K. sayılı kararı. Bkz: <http://www.turkhukuksitesi.com/showthread.php?t=3287>, Er. T: 17.09.2012.

(¹⁰⁰) Yargıtay 2. HD.’nin 04.07.2006 tarihli, 2006/2077 E., 2006/10737 K. sayılı kararı. Bkz: <http://www.turkhukuksitesi.com/showthread.php?t=72274>, Er. T: 22.09.2012.

(¹⁰¹) Yargıtay 2.HD.’nin 13.07.2009 tarihli, 2008/11508 E., 2009/13791 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 327-328.

(¹⁰²) Yargıtay 2.HD.’nin, 09.07.2009 tarihli, 2008/11458 E., 2009/13696 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 328.

Görüleceği üzere, Yargıtay, yoksulluk faktörünü, her durum ve şart altında, ayrı ayrı değerlendirmekte, bir tarafın düzenli bir gelire sahip olmasını; “gelirin miktar ve mahiyetini” incelemeksizin ve tüm dosya kapsamını ve koşulları nazara almaksızın, nafaka bağlanmasına engel bir unsur olarak görmemektedir. TMK’nın 175’inci maddesinin içeriği ve maddenin konuluş amacı da göz önünde bulundurulursa, Yargıtay’ın bu yaklaşımının yerinde olduğu söylenebilecek, usuli anlamda ya da sadece görünürde “düzenli bir gelire sahip olma” olgusunun, içeriği detaylıca incelenmeksizin “yoksulluk” şartının gerçekleşmesine engel olmayacağı düşünülebilecektir.

iv) Nafaka talebinde bulunan kişi lehine hükmedilen maddi ve manevi tazminatın, yoksulluk unsuru ile ilişkisi

4721 sayılı TMK’nın 174’üncü maddesine göre, mevcut veya beklenen menfaatleri boşanma yüzünden zedelenen kusursuz veya daha az kusurlu taraf, kusurlu taraftan uygun bir maddi tazminat isteyebilecek, boşanmaya sebep olan olaylar yüzünden kişilik hakkı saldırıya uğrayan taraf da, kusurlu olan diğer taraftan manevi tazminat olarak uygun miktarda bir para ödenmesini talep edebilecektir. Bu kapsamda, lehine maddi ve manevi tazminat hükmedilen tarafın, diğer taraftan, yoksulluk nafakası talebinde bulunup bulunamayacağı, başka bir anlatımla, hükmedilen tazminat tutarlarının, yoksulluk şartını ortadan kaldırıp kaldırmayacağı meselesinin incelenmesi gerektiği açıktır. Öncelikle belirtiriz ki, TMK’nın 174’üncü maddesinde düzenlenen maddi ve manevi tazminat hükümleri ile TMK’nın 175’inci maddesinde ifadesini bulan yoksulluk nafakası hükmü birbirinden ayrı ve bağımsız hükümlerdir. Bunun da ötesinde, kanun koyucu, lehine maddi ve/veya manevi tazminat hükmedilen kişinin, “yoksulluk nafakası” talebinde bulunamayacağına ilişkin herhangi bir yasal düzenleme getirmemiştir. Kanun koyucunun amacının aksi yönde olması durumunda, ilgili maddelere basit bir hüküm ekleyebileceği, bu paralelde, “nafakaya hak kazanan kişinin tazminat alacaklısı olmayacağı” ya da “tazminat alacaklısı kişi yararına yoksulluk nafakasına hükmedilemeyeceği” yönünde düzenlemeler yapabileceği şüphesizdir.

Bununla birlikte, kanun koyucu bu yönde herhangi bir düzenleme getirmemiş, maddi/manevi tazminat hükümleri ile yoksulluk nafakası hükmünü, ayrı ve bağımsız hükümler olarak kaleme almıştır. Belirtilen nedenlerden, yasal hükümlerin açıklığı karşısında, maddi ve manevi tazminat alacaklısı olan kişinin, aynı zamanda yoksulluk nafakası alacaklısı da olmasına hukuki bir engel bulunmadığı açıktır. Kural olarak maddi ve manevi tazminat talepleri ile yoksulluk nafakasının birlikte talep edilmesine herhangi bir engel yoktur¹⁰³. YHGK'nın 2009 tarihli bir kararında da¹⁰⁴, bu konu incelenmiş, maddi ve manevi tazminatların hukuksal dayanağı ile yoksulluk nafakasının hukuksal dayanağının birbirinden farklı olduğu, birinin diğerinin yerine ikame edilemeyeceği ve birini alanın diğerini alamayacağı ileri sürülemeyeceği hükme bağlanmıştır. Bu noktada, kanun koyucunun TMK'nın 175'inci maddesinde öngördüğü amacın boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek olan daha az kusurlu ve/veya hiç kusuru olmayan eşe, mali yönden destek verilmesi olduğu, ancak hükmedilen tazminat tutarlarının yüksek olması olasılığında, yoksulluk koşulunun ortadan kalkacağı, bu bağlamda da koşulları gerçekleşmeyen yoksulluk nafakasına hükmedilmemesi gerektiği de akla gelebilir¹⁰⁵. Nitekim, bu konu kapsamında Yargıtay üyeleri arasında da görüş birliği sağlanamamış, bazı kararlarda çoğunluk görüşüne iştirak etmeyen üyeler, kararlara, muhalafet şerhlerini dercetmişlerdir. Bu doğrultuda; YHGK'nın 2007 tarihli kararında¹⁰⁶, lehine 150 milyar TL maddi, 150 milyar TL de manevi tazminat hükmedilen kişinin yoksulluk nafakasına hak kazanıp kazanmayacağı meselesi incelenmiştir.

⁽¹⁰³⁾ SERİM, Yoksulluk Nafakası, s. 300.

⁽¹⁰⁴⁾ HGK'nın 25.11.2009 tarihli, 2009/2-500 E., 2009/557 K. sayılı kararı. Bkz: <http://www.hukuk.co/forums/topic/14222/maddi-ve-manevi-tazminat-nafaka>, Er. T: 22.09.2012.

⁽¹⁰⁵⁾ SERİM'e göre, "Maddi tazminata hükmedildiği takdirde, hükmedilen tazminat, eşin yoksulluğa düşmesini engelliyorsa, burada artık yoksulluk nafakasına hükmetmek için gerekli "yoksulluk şartı" gerçekleşmemiş olacaktır. Bunun yanısıra, "beklenen menfaat" kapsamındaki tazminatın, geleceğe ait nafaka menfaatlerini kapsayabileceği ve bu talep için yoksulluğa düşme şartının da aranmadığı unutulmamalıdır." SERİM, Yoksulluk Nafakası, s. 300.

⁽¹⁰⁶⁾ Yargıtay HGK'nın 16.05.2007 tarihli, 2007/2-275 E., 2007/275 K. sayılı kararı. Bkz: <http://www.turkhukuksitesi.com/showthread.php?t=3287>, Er. T.: 22.09.2012.

Karara konu somut olayda davacı kadın; davalının sadakatsizce bir yaşam sürdüğünü, başka bir kadınla karı koca hayatı yaşadığını, hatta bu yaşamdan bir çocuğunun olduğunu, uzun zamandır davalı ile ayrı yaşadıklarını, bu nedenlerle evlilik birliğinin temelinden sarsıldığını ileri sürerek tarafların boşanmalarını, davalı kocanın fabrikası, arsası, evleri ve arabalarının olduğunu, toplam servetinin 30 trilyon TL'yi geçtiğini iddia ederek, 5 trilyon TL. maddi, 5 trilyon TL. manevi tazminat ile aylık 5 milyar TL. yoksulluk nafakasına hükmedilmesini talep ve dava etmiştir. Mahkeme'ce, davalının başka bir kadınla yaşadığı, bir de çocuğunun bulunduğu, bu nedenle tam kusurlu olduğu anlaşıldığından tarafların boşanmalarına, davacı kadının kişilik haklarının ağır şekilde ihlal edilmiş olması, yaşı itibariyle ikinci evlilik yapma şansının çok azalmış bulunması dikkate alınarak da; kadın lehine 150 milyar TL. maddi, 150 milyar TL. de manevi tazminata hükmedilmiştir. Bununla birlikte, davacının SSK. emeklisi olduğu ve kira vermeden davalıya ait evde oturduğu, bu suretle düzenli bir gelirin mevcut olduğu gerekçeleri ile yoksulluk nafakası isteminin reddine karar verilmiştir.

Hükümün yoksulluk nafakası yönünden temyizi üzerine, Yargıtay Özel Dairesi¹⁰⁷, “davalı kocanın tam kusurlu olduğunu, davacı kadının SSK’dan aldığı yaşlılık aylığı dışında başka bir gelirin ve malvarlığının bulunmadığını, davalı kocanın ise fabrika sahibi olup, çok sayıda taşınmaz malları bulunduğunu, davacı kadının 1949, davalı kocanın 1943 doğumlu olduğunu, evliliğin 1966 yılında gerçekleştiğini ve tarafların ergin olan çocukları bulunduğunu” belirterek, boşanma halinde yoksulluğa düşme durumu değerlendirilirken, tarafların ekonomik ve sosyal durumlarının yanında; yaşlarının, evlilik sürelerinin, evlilik boyunca ve boşanma sonrası yaşam düzeylerinin hep birlikte değerlendirilmesi gerektiğini, ulaşılan sonucun, yasanın amacına, sosyal gerçekliğe ve hakkaniyete uygun olmasına özen gösterilmesinin lüzumlu olduğunu açıklamıştır.

(¹⁰⁷) Yargıtay 2. HD.’nin 17.04.2006 tarihli, 2005/21283 E., 2006/6034 K. sayılı kararı. Bkz: <http://www.turkhukuksitesi.com/showthread.php?t=3287>, Er. T: 22.09.2012.

Devamla, “TMK 175’inci madde koşulunun davacı kadın yararına gerçekleştiğini, davacının aldığı yaşlılık aylığı miktarı da gözönünde bulundurularak kadın yararına uygun bir yoksulluk nafakası hükmedilmesi gerektiğini” kaleme almıştır. Mahkeme’ce önceki kararda direnilmesi üzerine, konu YHGK’ya intikal etmiş, YHGK, bu suretle, kararında “maddi ve manevi tazminat” hükmü ile “yoksulluk nafakası hükmünü” karşılaştırmalı olarak ele almıştır. HGK, 2007 tarihli anılan Kararı’nda, “maddi ve manevi tazminatların hukuksal dayanağı ile yoksulluk nafakasının hukuksal dayanaklarının birbirinden farklı olduğunu, birinin diğerinin yerine ikame edilemeyeceğini ve birini alanın diğerini alamayacağını ileri sürülmesinin yasal mevzuat karşısında mümkün görülmediğini” ortaya koymuştur. Kararda, “yoksulluk durumunun günün ekonomik koşulları ile birlikte, tarafların sosyal ve ekonomik durumları ve yaşam tarzları değerlendirilerek takdir edilmesinin lüzumlu olduğu, yoksulluk nafakasının ahlaki ve sosyal düşüncelere dayandığı, bilimsel öğretilerde de; evlilik birliğinde eşler arasında geçerli olan dayanışma ve yardımlaşma yükümlülüğünün, nafaka kurumu ile; evlilik birliğinin sona ermesinden sonra kısmen devamının arzulandığı” noktasına da değinilmiştir. Bu suretle, somut olayı değerlendiren YHGK, “davacının asgari ücret düzeyinde geliri olduğu, kadının kocaya ait evde oturması nedeniyle, kocanın her an onu evden çıkarabileceği, tarafların gelirleri arasında anormal sayılacak bir farkın bulunduğu ve davacıya bağlanan yaşlılık aylığının davalıyı yoksulluktan kurtarmasının mümkün olmadığı” gerekçeleri ile kadın yararına yoksulluk nafakası verilmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır.

Buna karşın, karara muhalif Yargıtay üyesi, kadın lehine hükmedilen maddi ve manevi tazminatların miktarı karşısında, kadının yoksulluğa düşmeyeceğini ve yoksulluk nafakası takdirinin isabetli olmadığını açıklamıştır. Üye hakim muhalefet gerekçesinde; “yoksulluk nafakası isteyen taraf lehine maddi tazminata hükmedilmişse, bu tazminat hesaplanırken, kaybedilen nafaka menfaatinin nazara alınacağını, dolayısıyla, lehine maddi tazminat hükmedilen kimse için artık yoksulluğa düşme şartı gerçekleşmeyeceğini ve yoksulluk nafakasına hükmedilmemesi gerektiğini” belirtmiştir.

Muhalf üye; görüşüne destek olması açısından; maddi tazminat ile yoksulluk nafakası hükümlerini karşılaştırmış, “maddi tazminatın maddi koşulları arasında yer alan zarar unsurunun kocanın desteğini yitirmekten dolayı hem var olan, hem de beklenen yararları kapsadığını, yoksulluk nafakasının ise var olan yararlardan sadece zorunlu gereksinimleri içerdiğini, yoksulluk nafakasının kadının zorunlu gereksinimlerini karşılamak için olup, onun evli olduğu zamanki hayat seviyesini sürdürmesini temin için olmadığını” açıklayarak, aksi durumda, eski eşin, boşandığı eşine aynı hayatı/alıştığı hayatı yaşatmak zorunda kalması durumunda, yeniden evlenen kocanın iki eşli duruma geleceğini de ifade etmiştir.

Kanaatimizce, lehine maddi-manevi tazminat hükmedilen kişinin, yoksulluk nafakası alamayacağına ilişkin herhangi bir yasal düzenleme bulunmadığı gerçeği karşısında, *“maddi tazminatın maddi koşulları arasında yer alan zarar unsurunun, kocanın desteğini yitirmekten dolayı hem var olan, hem de beklenen yararları kapsadığı, yoksulluk nafakasının ise var olan yararlardan sadece zorunlu gereksinimleri içerdiği, dolayısıyla maddi tazminatın içerisinde yoksulluk nafakasının da bulunduğu”* yönündeki muhalefet gerekçesine katılma olanağı bulunmamaktadır. Bununla birlikte, somut olayda olduğu üzere, lehe hükmedilen tazminat tutarlarının fahiş ya da olağan hayat kaideleri uyarınca çok yüksek olması durumunda, TMK’nın 175’inci maddesinde kaleme alınan yoksulluk koşulunun gerçekleşmeyeceği de göz ardı edilmemelidir.

Gerçekten de, kanun koyucu, TMK m. 175’de, boşanma yüzünden yoksul konuma düşecek olan kusursuz ve/veya daha az kusurlu eşin mali durumuna katkı sağlanması amacını gütmüş, yoksa, her hal ve şart altında yoksulluk nafakasına hükmedilmesi gerektiğini dile getirmemiştir. HGK kararına konu olayda da, kadın lehine hükmedilen 300 milyar tutarındaki maddi ve manevi tazminat; kadının yoksulluğunu ortadan kaldırmış, bu bağlamda da kadın; boşanma yüzünden yoksul konuma düşme riski ya da tehlikesi içerisine girmemiştir.

Maddi ve manevi tazminat hükümleri ile yoksulluk nafakası hükmü, birbirinden bağımsız ve farklı hükümler olmasına karşın, “yoksulluk şartının”, nafakaya hükmedilmesi için gerekli şartlar arasında bulunduğu hatırdan çıkarılmamalıdır. Bu bağlamda, 300 milyar tutarında tazminata hak kazanan davacı kadın lehine hükme bağlanan yoksulluk nafakasının yerinde olmadığı ve bu yönü ile HGK kararına katılmadığımızı da belirtmek isteriz.

2007 tarihli HGK Kararı'nın benzeri 2009 senesinde verilen başka bir HGK kararında¹⁰⁸ da görülmektedir. Karara konu somut olayda, Yerel Mahkeme, “davacının üst refah seviyesinde yaşarken hiç kusuru olmadan, davalının ağır kusuru nedeni ile bu refah seviyesinden mahrum kaldığı, alıştığı yaşam standardının altında bir duruma düştüğü, sadece sosyal güvenlik kurumundan aldığı emekli maaşı ve aylık 100 YTL. civarında bir özel sigorta emekliliği olduğu, kira getiren bir mülkü ve malvarlığı olmadığı” gerekçeleri ile Özel Daire'nin “yoksulluk nafakasına hükmedilmemesi” gerektiği yönünde verdiği bozma kararına karşı direnmiştir. HGK, “davacı kadının SSK.'dan 449,76 YTL yaşlılık aylığı, özel sigortadan yıllık 1.324 YTL. geliri olduğunu, hükmedilen maddi ve manevi tazminatların hukuksal dayanağı ile yoksulluk nafakasının hukuksal dayanağının birbirinden farklı olup, birinin diğerinin yerine ikame edilemeyeceğini ve birini alanın diğerini alamayacağını ileri sürülmesinin yasal mevzuat karşısında mümkün görülmediğini” izah ederek, tüm dosya kapsamını nazara alarak, davacı yararına yoksulluk nafakasına hükmedilmesi gerektiğini, bu nedenle de Yerel Mahkeme'nin direnme kararının yerinde olduğunu hükme bağlamıştır.

Söz konusu HGK kararlarının ortak paydası; maddi ve manevi tazminat hükümleri ile yoksulluk nafakası hükmünün birbirinden bağımsız nitelik taşıdığı ve mevzuat düzenlemelerinin, lehine tazminat hükmedilen kişinin, yoksulluk nafakası alamayacağı yönünde bir hüküm içermediği noktasında toplanmaktadır.

⁽¹⁰⁸⁾ Yargıtay HGK'nın 11.03.2009 tarihli, 2009/2-73 E., 2009/118 K. sayılı kararı. Bkz: <http://www.turkhukusitesi.com/showthread.php?t=3287>, Er. T: 22.09.2012.

Buna karşın, tartışma konusu; “maddi ve manevi tazminat tutarlarının”, kişinin “yoksulluk durumunu” ortadan kaldırıp kaldırmayacağı sorusu üzerinde odaklanmakta, yukarıda detaylıca izah ettiğimiz üzere, Yargıtay üyeleri, bu konuda farklı yönde görüş sergilemektedir. Bu bağlamda, kanaatimizce, her bir somut durumun özelliğinin nazara alınmasını, sadece usuli düzenlemeler ile bağlı kalınmamasını, ayrıca “yoksulluk şartı” ile “tazminat miktarlarının” bağlantısının doğru şekilde değerlendirilmesi gerektiğini söylemek yerinde olacaktır.

v) Edinilmiş mallara katılma rejimi ile yoksulluk unsuru arasındaki ilişki

Edinilmiş mallara katılma rejimi, TMK’nın 218 ila 241’inci maddeleri arasında düzenlenmiş olup, TMK m. 218 uyarınca, edinilmiş mallara katılma rejimi; edinilmiş mallar ile eşlerden her birinin kişisel mallarını kapsamaktadır. Edinilmiş mal; her eşin bu mal rejiminin devamı süresince karşılığını vererek elde ettiği malvarlığı değerleri olup, “eşin çalışmasının karşılığı olan edinimler”, “sosyal güvenlik veya sosyal yardım kurum ve kuruluşlarının veya personele yardım amacı ile kurulan sandık ve benzerlerinin yaptığı ödemeler”, “çalışma gücünün kaybı nedeniyle ödenen tazminatlar”, “kişisel malların gelirleri” ve “edinilmiş malların yerine geçen değerler”, bir eşin edinilmiş mallarıdır. Kanun gereğince kişisel mallar ise, “eşlerden birinin yalnız kişisel kullanımına yarayan eşya”, “mal rejiminin başlangıcında eşlerden birine ait bulunan veya bir eşin sonradan miras yoluyla ya da herhangi bir şekilde karşılıksız kazanma yoluyla elde ettiği malvarlığı değerleri”, “manevî tazminat alacakları” ve “kişisel malların yerine geçen değerler” olarak belirtilmiştir. TMK m. 223 f. 1 hükmüne istinaden, her eş, yasal sınırlar içerisinde kişisel malları ile edinilmiş mallarını yönetme, bunlardan yararlanma ve bunlar üzerinde tasarrufta bulunma hakkına sahiptir. Mahkemece evliliğin iptal veya boşanma sebebiyle sona erdirilmesine veya mal ayrılığının geçilmesine karar verilmesi hâllerinde ise, mal rejimi dava tarihinden itibaren geçerli olmak üzere sona erecektir. (TMK. m. 225, f. 2)

Edinilmiş mallara katılma rejiminde, eşler, evlilik birliği sırasında edindikleri mallara beraberce malik olmakta, bu doğrultuda evliliğin herhangi bir nedenle son bulması durumunda da, evlilik birliği sırasında edinilen mallar, taraflarca eşit olarak bölüşülmektedir. Bu durumda, mallar eşit olarak bölüşüleceğinden, malları bölüşen eşler, yoksulluk nafakası şartları yönünden mali yönden güçlenmiş mi sayılacak yoksa yoksul duruma mı düşeceklerdir? “Bu konuya ilişkin olarak yasal bir açıklık olmamakla birlikte, edinilmiş mallara katılma rejimi sebebiyle, boşanma halinde, evlilik birliği içinde edinilen mallardan payını alan eş, bu şekilde yoksulluğa düşmekten kurtuluyor ise, yoksulluk nafakasına hükmedilememesi gerekir. Zira bu durumda yoksulluk nafakasının temel şartı olan “yoksulluk” gerçekleşmemiş olacaktır¹⁰⁹.”

Nitekim, 2007 tarihli bir HGK¹¹⁰ kararına muhalif oy görüşünde de¹¹¹ bu konu incelenmiştir. HGK; “davacı kadın yararına hükmedilen tazminatların hukuksal dayanakları ile yoksulluk nafakasının hukuki dayanağının farklı olduğu, birinin yerine diğerinin ikame edilemeyeceği ve birini alanın diğerini alamayacağını ileri sürülmesinin yasal mevzuat karşısında mümkün

⁽¹⁰⁹⁾ SERİM, Yoksulluk Nafakası, s. 300.

⁽¹¹⁰⁾ HGK'nın 16.05.2007 tarihli, 2-275 E., 2007/275 K. sayılı Kararı. Bkz: <http://www.turkhukusitesi.com/showthread.php?t=3287>, Er.T.: 22.09.2012.

⁽¹¹¹⁾ Muhalif üye'ye göre; “... C- ... taraflar arasında seçilebilir mal rejimlerinden birinin seçildiği ileri sürülmediğine göre eşler arasında kural mal rejiminin (yasal mal rejimi=edinilmiş mallara katılma rejimi) (=TMK. m. 202 f.I, 218-241) geçerli olduğu duraksamasızdır. Artık değer, eklenmeden ve denkleştirmeden elde edilen miktarlar da dahil olmak üzere her eşin edinilmiş mallarının toplam değerinden bu mallara ilişkin borçlar çıkarıldıktan sonra kalan miktardır. (TMK. m. 231) Her eş (=davacı kadın) diğer eşe (=kocasına) ait artık değer yarısı üzerinde hak sahibi olur. (TMK. m. 236) Davalı kocanın malvarlığı davalı kadın tarafından 30 Trilyon lira olarak açıklanmıştır. Davacı kadının, kocasından 5.000.000 YTL (=5 Trilyon TL) maddi tazminat ve 5.000.000 YTL (=5 Trilyon TL) manevi tazminat istemiş olduğu, 31 yıllık evli olup kocanın 30 Trilyon lira malvarlığı göz önüne alındığında en azından yoksulluğunu kaldıracak miktarda katılma alacaklısı (TMK. m. 231) olduğu sadece dosyadaki resmi kayıtlarla bile açık seçik bellidir. Bütün bu gerçeklere bakıldığında kendisine 300 milyar lira tazminat verilen, SSK aylığı bulunan, şirket hissesi olan ve üstelik 30 trilyon liralık malvarlığında katılma alacağı bulunan bir kadına yoksul demek toplumdaki yoksul anlayışına uygun mudur? Ayrı ayrı olarak; A veya B veya C bentlerinde yer alan sebeplerle bile yoksulluk nafakası verilemeyeceği gibi A+B+C= toplamında ise hiçbir şekilde davacı kadına yoksulluk nafakası verilemez.” Bkz: <http://www.turkhukusitesi.com/showthread.php?t=3287>, Er.T.: 22.09.2012.

görülmediği” gerekçeleriyle ve dosya kapsamı ışığında, talep sahibi davacı eş yararına yoksulluk nafakası hükmedilmesi gerektiğini kaleme almıştır. Karara muhalif üye ise; “bir eşin diğer eşin malvarlığına katıldığı ve yoksulluktan kurtulduğu oran ölçüsünde yoksulluk unsurunun ortadan kalkacağını” savunmuştur. Yoksulluk koşulu, yoksulluk nafakasına hükmedilmesini gerektiren koşullar içerisinde bulunduğundan, edinilmiş mallara katılma rejimi sayesinde, nafaka talebinde bulunan eşin yoksul olma durumu ortadan kalkmakta ise, kanaatimizce şartların oluşmadığı gerekçesi ile nafakaya hükmedilmemesi gerekmektedir. Aksi durumda, bir diğer anlatımla, edinilmiş mallara katılma rejimine karşın, kişinin maddi durumunda herhangi bir değişim olmamış ve kişinin yoksulluğu sürmekte ise, salt bu rejimin uygulanmış olmasının, yoksulluk nafakasına hükmedilmesine engel teşkil etmeyeceği sonucuna ulaşılmalıdır.

C) Kusur koşulu

Yoksulluk nafakasının diğer bir şartı da, “lehine nafaka hükmedilecek olan kişinin kusurunun, nafaka yükümlüsü olacak kişinin kusurundan daha fazla olmaması” içeriğindeki “kusur” şartıdır. Bu noktada, TMK m. 175 f. 1. ve f. 2’nin birbiriyle çeliştiği içeriğinde bir izlenim hasıl olmaktadır. Zira, TMK. m. 175 f. 2’de “Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz” hükmüne yer verilmiş iken, maddenin 1’inci fıkrasında, “Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir” içeriğinde hüküm getirilmiş ve “kusurun olabileceği” sonucu yaratılmıştır. “Kanun koyucu, aslında bu düzenlemenin birinci fıkrasında, kusuruyla boşanmaya sebebiyet veren tarafın yoksulluk nafakası talep edemeyeceğini, buna karşın ikinci fıkrada ise, kusur sebebine dayanmayan boşanma sebebinde nafaka yükümlüsünün kusurunun aranmayacağını kast etmiştir¹¹².” TMK’nın 175’inci maddesinin ikinci fıkrasında da; “nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz” içeriğinde bir kural getirilerek, “kusur” şartına ek bir özellik getirilmiştir.

(¹¹²) ARBEK, Boşanmanın Mali Sonuçları, s. 141, 142.

Kusur şartının da, her bir somut olay açısından ayrı ayrı değerlendirilmesi gerektiği açıktır. “Örneğin; eşine ağır hakaretlerde bulunan, başkası ile kaçan, eşine kötü davranan, evlilik birliğinden doğan görevlerini yerine getirmeyen, evi geçerli bir sebep olmadan terk eden, terke dayalı olarak açılan davada ihtara uymayan, eşini eve almayan, eşini döven, güven sarsıcı davranış içinde bulunan, eşini eş cinsellikte suçlayan, başkası ile evlilik dışı gayri resmi olarak ilişkiye giren eşin kusuru diğer eşe göre daha ağır olup, tam kusurlu yani ağır kusurlu olan eş lehine yoksulluk nafakasına karar verilemez¹¹³.” Nitekim, yoksulluk nafakası talebinin değerlendirildiği pek çok Yargıtay kararında, kusur şartı üzerinde de durulmuştur. Bu içerikte, 2005 tarihinde verilen bir kararda¹¹⁴, boşanmaya neden olan olaylarda davalının tam kusurlu olması nedeniyle, TMK’nın 175’inci maddesinin koşullarının gerçekleşmediği açıklanarak, davalı koca yararına hükmedilen yoksulluk nafakası kararı bozulmuştur. Aynı tarihli bir diğer kararda¹¹⁵, “kocanın davacıyı dövme hadisesinden sonra eşlerin barıştıkları, bir süre daha evliliklerini devam ettirdiklerinin anlaşıldığı, boşanma sonucunda kadının yoksulluğa düşeceğinin sabit olduğu açıklanarak, TMK m. 175 f. 2’nin "nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz" kuralını içerdiği, bu bağlamda kadın yararına uygun bir yoksulluk nafakası takdiri gerektiği” belirtilmiştir.

2010 senesinde hükme bağlanan bir diğer kararda da¹¹⁶, sadakatsiz davranışlarda bulunan kadın¹¹⁷ lehine hükmedilen yoksulluk nafakasının bozulması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

(¹¹³) RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku s. 45.

(¹¹⁴) Yargıtay 2. HD.’nin 24.02.2005 tarihli, 2005/1903 E., 2005/2822 K. sayılı kararı. Bkz: <http://www.turkhukusitesi.com/showthread.php?t=3287>, Er. T.: 22.09.2012.

(¹¹⁵) Yargıtay 2. HD.’nin 10.02.2005 tarihli, 2005/495 E., 2005/1721 K. sayılı kararı. Bkz: <http://www.turkhukusitesi.com/showthread.php?t=3287>, Er. T.: 22.09.2012.

(¹¹⁶) Yargıtay 2. HD.’nin 03.05.2011 tarihli, 2010/6706 E., 2011/7565 K. sayılı kararına göre “yapılan soruşturma ve toplanan delillerden davalı kadının sadakatsiz davranışlarda bulunduğu anlaşılmaktadır. Boşanmaya neden olan olaylarda daha ağır kusurlu olan davalı kadın lehine yoksulluk nafakası takdir edilmesi usul ve yasaya aykırıdır.” Bkz: <http://www.turkhukusitesi.com/showthread.php?t=3287>, Er. T.: 22.09.2012.

(¹¹⁷) Benzer yönde, Yargıtay 2. HD.’nin 04.12.2008 tarihli, 2007/17080 E., 2008/16751 K. sayılı kararı. Kararın içeriği için bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 365.

Yine Yargıtay¹¹⁸, hasta olan eşine bakmayarak evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerini yerine getirmeyen eşi, tam kusurlu saymış ve lehine yoksulluk nafakasına hükmedilemeyeceğini karara bağlamıştır. Karara konu olayda, kocanın rahatsızlanarak hastanede tedavi görmesi sonrasında hastaneden çıktığı, karısının kendisine bakmadığı, birlik görevlerini yerine getirmediği, davacının da huzurevine yerleştiği tespit edilmiş, bu haliyle boşanmaya neden olan olaylarda davalı kadının tam kusurlu olduğu ve tam kusurlu olan kadın yararına yoksulluk nafakası takdir edilemeyeceği sonucuna ulaşılmıştır. 2009 senesinde verilen bir başka kararda da¹¹⁹, eşine sürekli hakaret eden kadın, ağır kusurlu görülmüş ve ağır kusurlu eş yararına yoksulluk nafakasına hükmedilemeyeceği sonucuna ulaşılmıştır¹²⁰. Kocasını sevmediğini, istemediğini ve başka bir erkeğe özlem duyduğunu ifade eden kadın daha fazla kusurlu kabul edilmiş¹²¹, bir başka erkekle fiilen evliymiş gibi yaşayan davacı yararına hükmedilen yoksulluk nafakası kararı Yargıtay¹²² tarafından bozulmuş, eşini sebepsiz yere sürekli şikayet eden kadın da tam kusurlu bulunmuştur¹²³.

(¹¹⁸) Yargıtay 2. HD.'nin, 14.07.2009 tarihli, 2008/11801 E., 2009/14057 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 326.

(¹¹⁹) Yargıtay 2. HD.'nin 14.07.2009 tarihli, 2008/11554 E., 2009/14000 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 327. Benzer yönde, Yargıtay 2. HD.'nin, 04.06.2009 tarihli, 2008/7742 E., 2009/10828 K. sayılı Kararı'nda da; "boşanmaya neden olan olaylarda eşine hakaret eden, birlik görevlerini yerine getirmeyen davalı kadının daha ziyade kusurlu olduğu, ağır kusurlu olduğu anlaşılan davalı kadın yararına maddi-manevi tazminat ve yoksulluk nafakasına hükmedilmesinin doğru bulunmadığı" açıklanmıştır. Bkz: RUHİ, age, s. 336. Yine, Yargıtay 2. HD.'nin 08.04.2009 tarihli, 2008/3813 E., 2009/6709 K. sayılı kararında da; "boşanmaya sebep olan olaylarda eşine hakaret eden ve onu tehdit eden davalı kadın ağır kusurludur. Ağır kusurlu eş yararına yoksulluk nafakası takdir edilemez. İsteğin reddi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması isabetsizdir" açıklamalarına yer verilmiştir. Karar için bkz: RUHİ, age, s. 347.

(¹²⁰) Bu yönde Yargıtay 2. HD.'nin 08.07.2009 tarihli, 2008/11298 E., 2009/13573 K. sayılı kararına göre; "boşanmaya sebep olan olaylarda daha ziyade kusurlu olan eş yararına yoksulluk nafakası takdir edilemeyeceğinden, davalı kadının yararına takdir edilen yoksulluk nafakası bozma nedenidir." Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 330.

(¹²¹) Yargıtay 2. HD.'nin, 24.12.2008 tarihli, 2007/19233 E., 2008/17712 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 364-365.

(¹²²) Yargıtay 2. HD.'nin, 04.12.2008 tarihli, 2007/16726 E., 2008/16670 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 365-366.

(¹²³) Yargıtay 2. HD.'nin, 04.10.2007 tarihli, 2007/13680 E., 2007/13225 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 429.

HGK'nın yakın tarihli bir kararında¹²⁴ ise, yoksulluk nafakasına hükmedilmesi konusu çerçevesinde, kusur ve “netice-i talep” durumları incelenmiştir. Karara konu somut olayda, davacı kadın, davalı kocanın evi terk ettiğini, ailenin infak ve bakımı ile ilgilenmediğini ileri sürerek tedbir nafakasına hükmedilmesini talep ve dava etmiş, koca ise, ayrı bir dava ikame ederek, “kadının hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranışları” nedeniyle tarafların boşanmalarına karar verilmesi talebinde bulunmuştur. Tarafların ikame ettikleri davaların birleştirilerek görülmesi üzerine, Yerel Mahkeme; kadının tedbir nafakası isteminin kısmen, “cana kast ve pek fena muameleye dayalı boşanma davasının” ise kabulüne karar vermiş, Özel Daire¹²⁵; “tarafların eşit kusurlu olduğu, kadının düzenli ve sürekli bir gelirin olmadığı ve boşanmakla yoksulluğa düşeceğinin anlaşıldığı” gerekçeleri ile kadın yararına uygun miktarda, yoksulluk nafakası takdiri gerektiğini açıklamıştır. Bozmayı takiben yapılan yargılama sonunda, Yerel Mahkeme; “kadının yoksulluk nafakası isteği olmadığını, olsa bile kadının eylemlerinin “cana kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış” olarak kabul edildiğini ve bu husustaki kararın onanarak kesinleştiğini, bu durumun boşanmaya neden olan olaylarda kadının tam kusurlu olarak kabul edilmesi anlamını taşıdığını, boşanmaya neden olan olaylarda ağır ya da tam kusurlu olan kadın yararına yoksulluk nafakasına hükmedilemeyeceğini” açıklayarak, kararında direnmiştir. Bu kapsamda, dosyanın YHGK'ya aktarılması üzerine, HGK; somut olayda; kadının, yargılamanın hiçbir aşamasında yoksulluk nafakası talebinde bulunmadığını, talep olmadığından yoksulluk nafakasına hükmedilmesinin mümkün bulunmadığını açıklamış, “hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış” nedeniyle boşanma kararı verildiğini ve kararın kesinleştiğini, bu durumda ayrıca kusur değerlendirilmesi yapılamayacağını, kusurun tamamının kadında olduğunu kabul edildiğini ve kararın boşanma

(¹²⁴) YHGK.'nın 30.01.2008 tarihli, 2008/2-51 E., 2008/87 K. sayılı kararı. Bkz: <http://www.kahdem.org.tr/?p=184>, Er. T: 22.09.2012.

(¹²⁵) Yargıtay 2. HD.'nin 27.11.2006 tarihli, 2006/9613-16440 sayılı kararı. Bkz: <http://www.kahdem.org.tr/?p=184>, Er. T: 22.09.2012.

yönünden kesinleştiğini, bu olgular dikkate alındığında, direnme kararının onanması gerektiğini hükme bağlamıştır.

Yukarıda aktardığımız Yargıtay kararları ile paralel olarak, nafaka talep eden kişinin kusurunun, nafaka talebinde bulunulan kişinin kusurundan daha fazla olması durumunda, talebin reddinin gerekeceği yönünde pek çok Yargıtay kararı¹²⁶ bulunmakta olup, mevzuat düzenlemeleri ile uyum içerisinde olan söz konusu Kararların yerinde olduğu söylenmelidir. Bu noktada, kusurlu davranışları ile evlilik birliğinin sona ermesine neden olan kişinin, kendi lehine hükmedilecek yoksulluk nafakası ile ödüllendirilmemesi gerektiği de düşünülebilir.

Bununla birlikte, tarafların kusurlarının eşit düzeyde olması durumunda, yoksulluk nafakasına hükmedilip edilmeyeceği yönünde, TMK'nın 175'inci maddesinde herhangi bir açıklık bulunmamaktadır. Mevzuatın herhangi bir açıklık getirmediği bu konu, uygulamada ele alınmış ve Yargıtay'ın genel eğilimi, "tarafların eşit ölçüde" kusurlu olmaları durumunda, diğer koşulların gerçekleşmesine bağlı olarak, yoksulluk nafakasına hükmedilmesi gerektiği yönünde toplanmıştır. Nitekim, HGK'nın 2004 tarihinde verdiği bir kararda¹²⁷, evlilik birliğinin temelinden sarsılmasına neden olan olaylarda tarafların eşit kusurlu olduğu, davalının boşanma yüzünden yoksulluğa düşeceğinin anlaşıldığı, bu kapsamda TMK'nın 175'inci maddesinin koşullarının gerçekleştiği belirtilerek, kadın yararına uygun miktarda yoksulluk nafakası takdir edilmemesinin bozmayı gerektirdiği yönündeki Özel Daire kararına¹²⁸ uyulması gerektiği açıklanmıştır.

(¹²⁶) Bu yönde, Yargıtay 2. HD.'nin 25.01.2006 tarihli, 2005/16288 E., 2006/315 K. sayılı kararına göre, "boşanmaya neden olan olaylarda, tamamen kusurlu olan davacı kadın yoksulluk nafakası ve manevi tazminat isteyemez." Bkz: <http://www.turkhukusitesi.com/showthread.php?t=3287>, Er. T: 22.09.2012.

(¹²⁷) YHGK.'nin 14.04.2004 tarihli, 2004/2-223 E., 2004/225 K. sayılı kararı. Bkz: <http://www.turkhukusitesi.com/showthread.php?t=3287>, Er.T.: 22.09.2012.

(¹²⁸) Yargıtay 2. HD.'nin 02.06.2003 tarihli, 2003/7038 E., 2003/7980 K. sayılı kararı. Bkz: <http://www.turkhukusitesi.com/showthread.php?t=3287>, Er. T.: 22.09.2012.

Aynı şekilde, 2009 senesinde verilen bir başka kararda da¹²⁹, boşanmaya neden olan olaylarda güven sarsıcı davranışlarda bulunan davacı ile, eşine hakaretler edip, evin kapısını açmayan davalının eşit kusurlu oldukları davalı kadının herhangi bir geliri ve malvarlığının bulunmadığı belirtilerek, koşulları olduğu halde davalı yararına yoksulluk nafakasına hükmedilmemesi usul ve yasaya aykırı bulunmuştur.

Bu noktada belirtmek isteriz ki, “boşanma davasından sonra açılacak yoksulluk nafakası davasında eşlerin kusuru; boşanma davası içindeki kanıtlara göre değerlendirilecektir. O dava içinde ağır kusurlu olduğu belirlenerek kesinleşen eş yararına yoksulluk nafakasına karar verilemeyecektir.¹³⁰”

Sonuç olarak, boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek olan kusursuz ya da daha az ölçüde kusurlu eş, diğer koşulların da gerçekleşmesine bağlı olarak yoksulluk nafakasına hak kazanabilecek, tarafların eşit ölçüde kusurlu olmaları durumunda ise, diğer tüm koşulların gerçekleşmesi kaydı ile nafaka talep eden kişi yoksulluk nafakası alacaklısı olabilecektir.

D) Talep koşulu

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun¹³¹ (“HMK”) 26'ncı maddesi uyarınca, hukuk sistemimizde, “taleple bağlılık” ilkesi uygulanmaktadır.

(¹²⁹) Yargıtay 2. HD.'nin, 06.07.2009 tarihli, 2008/11049 E., 2009/13287 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 331.

(¹³⁰) KAÇAK, Açıklamalı-İçtihatlı Boşanma Davalarında Maddi ve Manevi Tazminat İle Yoksulluk Nafakası, s. 153.

(¹³¹) 6100 sayılı HMK'nın tam metni için bkz.: RGT.: 04.02.2011, RGS.: 27836, Yayımlandığı Düstur: Tertip: 5, C.: 50, <http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/Kanunlar.aspx>. Ayrıca, netice-i taleple bağlılık ilkesi, 1086 sayılı mülga Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun [“HUMK”] 74'üncü maddesinde de benimsenmiştir. Mülga HUMK için bkz.: RGT: 02, 03, 04/07.1927, RGS.: 622, 623, 624, <http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/MulgaKanunlar.aspx>, Er. T.: 17.09.2012.

Bu bağlamda, hâkimin, tarafların talebiyle bağlı olmadığına ilişkin kanun hükümleri saklı olmak üzere, hakim; tarafların talep sonuçlarıyla bağlı olup, talep sonucundan fazlasına veya başka bir şeye karar veremez. Bununla birlikte, talep sonucundan daha azına karar verilebilmesi hukuken mümkündür. Dolayısıyla, yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için de, taraflardan birinin, yoksulluk nafakası talebinde bulunması gerektiği açıktır. Başka bir anlatımla, yargılamayı yapan hakim, yoksulluk nafakası talebi olmaksızın, “boşanma sonucunda yoksulluğa düşüleceğini ve kusurun bulunmadığını ve/veya daha az bulunduğunu” göz önünde bulundurarak, kendiliğinden “nafakaya” hükmedemeyecektir. Hakim, yoksulluk nafakasının hüküm altına alınmasının gerekli ve zorunlu olduğunu yargılama sırasında tespit etse bile usulü dairesinde istem olmadığı takdirde kendiliğinden yoksulluk nafakasına karar veremez (Yargıtay 2.HD., 20.05.1999, E. 1999/3416, K. 1999/5467)¹³².”

“TMK. m.175 hükmünde “... *nafaka isteyebilir*” ifadesinden yoksulluğa düşecek olan tarafın istemde bulunması gerektiği belirtilmektedir.¹³³” Diğer bir anlatımla, “hakim, boşanma sonucunda yoksulluğa düşmüş veya düşecek olan taraftan her hangi bir yoksulluk nafakası talebiyle karşılaşmadan, resen bu yönde her hangi bir karar veremez¹³⁴.” Nitekim, yukarıda izah ettiğimiz HGK kararında da¹³⁵, somut olayda; kadının, yargılamanın hiçbir aşamasında yoksulluk nafakası talebinde bulunmadığı ve talep olmadığından da yoksulluk nafakasına hükmedilmesinin mümkün görülmediği açıklanmıştır. Keza, 2009 senesinde verilen muhtelif kararlarda da, yoksulluk nafakası talep etmediğini beyan eden kadın lehine nafakaya hükmolunmasının usul ve yasaya aykırı olduğu kaleme alınmıştır.

⁽¹³²⁾ RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 47.

⁽¹³³⁾ Ebru Ceylan, Türk ve İsviçre Hukukunda Boşanmanın Hukuki Sonuçları, Doktora Tezi, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, Ocak 2006, s.107.

⁽¹³⁴⁾ ARBEK, Boşanmanın Mali Sonuçları, s. 140, 141.

⁽¹³⁵⁾ YHGK.’nın 30.01.2008 tarihli, 2008/2-51 E., 2008/87 K. sayılı kararı. Bkz: <http://www.kahdem.org.tr/?p=184>, Er. T: 22.09.2012.

Bu yönde, Haziran 2009 tarihli Yargıtay kararında¹³⁶, dava dilekçesinde; kocasından herhangi bir şekilde boşanma tazminatı, yoksulluk nafakası talep etmediğini beyan eden kadın lehine yoksulluk nafakasına, maddi ve manevi tazminata hükmolunması usul ve yasaya aykırı bulunmuş, Mayıs 2009 tarihli başka bir kararda¹³⁷ ise, dava dilekçesinde açıkça nafaka istemediğini bildiren davacının bu beyanının yoksulluk nafakasına ilişkin haktan feragat niteliğinde olduğu, bu husus gözetilmeden davacı yararına yoksulluk nafakası takdirinin doğru bulunmadığı kaleme alınmıştır. Aynı şekilde, 2001 yılında verilen bir başka kararda¹³⁸, “yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için miktarı da belirtilerek nafakanın açıkça istenilmesi gerektiği, talep olmadan Mahkemenin bu konuda karar veremeyeceği” sonucuna ulaşılmıştır¹³⁹. Kural olarak, “yoksulluk nafakası isteminde bulunan eş, yoksulluk nafakasının miktarını da açıkça belirtmelidir. Miktar belirtilmeksizin yoksulluk nafakası istenilmiş ise, hakim yoksulluk nafakası miktarını açıklamalı ve bu istemi dikkate alarak yoksulluk nafakasına karar vermelidir (Yargıtay 2.HD., 17.09.2008, E.2007/12458, K. 2008/12060)¹⁴⁰.”

(¹³⁶) Yargıtay 2. HD.’nin 03.06.2009 tarihli, 2008/8179 E., 2009/10706 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 336.

(¹³⁷) Yargıtay 2. HD.’nin, 25.05.2009 tarihli, 2008/7694 E., 2009/9858 K. sayılı kararı. RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 337. Yargıtay 2. HD.’nin, 24.02.2009 tarihli, 2008/764 E., 2009/3102 K. sayılı kararı ile aynı Daire’nin 23.02.2009 tarihli, 2008/851 E., 2009/2895 K. sayılı kararı da benzer yöndedir. Bkz: RUHİ, age, s. 355.

(¹³⁸) Yargıtay 2. HD.’nin 03.05.2001 tarihli, 2001/5519 E., 2001/6977 K. sayılı kararı. Bkz: http://www.kararevi.com/karars/663214_yargitay-2-hukuk-dairesi-e-2001-5519-k-2001-6977, Er. T: 22.09.2012.

(¹³⁹) Yargıtay 2. HD.’nin 03.05.2001 tarihli, 2001/5519 E., 2001/6977 K. sayılı çoğunluk kararına; iki üye muhalif kalmıştır. Üyelerin muhalafet gerekçeleri, talep olmadan nafakaya hükmedilemeyeceği yönündeki genel ilkeye aykırılıktan kaynaklanmamakta, talep olup olmadığı konusu üzerinde toplanmaktadır. Nitekim, karşı oy veren üyelerden biri; “Medeni Kanun’un 144. maddesi gereğince kusuru daha ağır olmayan eşin, mali gücü oranında takdir edilmek üzere yoksulluk nafakası isteyebileceğini, Yasanın “isteği” ön koşul olarak belirlediğini, talep edilen yoksulluk nafakasının miktarının belirtilmesini zorunlu kılan bir anlatıma yer verilmediğini” gerekçe göstererek, davalının son oturumda, boşanmaya karar verilmesi halinde yoksulluk nafakası bağlanmasını istediğini ve alacaklının nafakanın miktarının takdirini hakime bıraktığını ve dolayısıyla Yerel Mahkeme’nin nafaka takdir etmesinde yasal kurallara aykırılık bulmadığını izah etmiştir. Muhalif üyelerden bir diğeri ise, “davalının son oturumda yoksulluk nafakası istemesine binaen nafaka miktarının açıklattırılması ve sonucuna göre hüküm kurulması gerektiği” gerekçesi ile çoğunluğun bozma kararına iştirak etmediğini açıklamıştır. Bkz: http://www.kararevi.com/karars/663214_yargitay-2-hukuk-dairesi-e-2001-5519-k-2001-6977, Er. T: 21.09.2012.

(¹⁴⁰) RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 47.

Buna karşın, “Yargıtay, vermiş olduğu bazı kararlarında “davacı ev hanımıdır, bir işi yada yapabileceği bir mesleği yoktur” şeklindeki ifadelerin yoksulluk nafakası talebi olarak değerlendirilmesi yönünde karar vermiştir¹⁴¹” ki, kanaatimizce, bu uygulama, “taleple bağlılık” ilkesini zedelemektedir.

Belirtiriz ki, yoksulluk nafakası talebinin mutlaka dava dilekçesinde yazılı olması gerekmemekte, duruşma esnasında, duruşma zaptına geçirilen nafaka talebi de, TMK'daki “istem/talep” koşuluna karşılık oluşturabilmektedir. “Yoksulluk nafakası, boşanma istemi ile aynı dava dilekçesinde talep edilebileceği gibi, daha sonra davanın devamı sırasında sözlü olarak veya bağımsız bir dava ile de istenebilir. Dava dilekçesinde yoksulluk nafakasının talep edilmediği gerekçesiyle, dava esnasında sözlü olarak yapılan talep reddedilemez¹⁴².” Nitekim, HGK da 2010 tarihinde verdiği yakın tarihli bir kararında¹⁴³, yoksulluk nafakası isteğinin mutlaka dava dilekçesinde bulunmasına gerek olmadığını, yargılama aşamasında da nafaka talebinde bulunulabileceğini hükme bağlamıştır. Aynı şekilde, Yargıtay da, 2008 yılında verdiği bir kararında¹⁴⁴, davalı kadının duruşma oturumunda verdiği, “bana nafaka verilmesi halinde ancak boşanabilirim, benim hiçbir yerden gelirim yoktur” şeklindeki ifadesini yoksulluk nafakası istemi olarak değerlendirmiştir. Ek olarak, “nafaka talep eden eşin mutlaka “yoksulluk” nafakası deyimini kullanması gerekmez. Uygulamada olduğu gibi “ömür boyu nafaka”, “sürekli nafaka” şeklindeki isteklerin yoksulluk nafakası istemi olarak değerlendirilmesi gerekir¹⁴⁵.”

⁽¹⁴¹⁾ ARBEK, Boşanmanın Mali Sonuçları, s. 141.

⁽¹⁴²⁾ SERİM, Yoksulluk Nafakası, s. 288.

⁽¹⁴³⁾ YHGK'nın 22.12.2010 tarihli, 2010/2-649 E., 2010/683 K. sayılı kararı. Bkz: <http://www.istanbulbarosu.org.tr/proje/dergi/3/index.html#/186/zoomed>, Er. T.: 28.09.2012. Ayrıca, bkz: İstanbul Barosu Dergisi, Mayıs-Haziran 2011, C: 85, Sayı: 2011/3 ISSN 1304-737X, Empati Yayınları Pazarlama ve Dağıtım Yayıncılık Matbaacılık Reklamcılık San. ve Tic. Ltd. Şti., İstanbul, Haziran 2011, s.168-173.

⁽¹⁴⁴⁾ Yargıtay 2. HD'nin, 22.09.2008 tarihli, 2008/12790 E., 2008/12316 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku s. 382.

⁽¹⁴⁵⁾ KAÇAK, Açıklamalı-İçtihatlı Boşanma Davalarında Maddi ve Manevi Tazminat İle Yoksulluk Nafakası, s. 144, 145.

Bu yönde, Yargıtay da, 1992 tarihli bir Kararında¹⁴⁶, kararın kesinleşmesinden sonra da nafakasının devamını isteyen eşin bu isteminin yoksulluk nafakası talebi niteliğinde olduğunu açıklamıştır.

Pek tabidir ki, nafaka talebi olmadığını açıkça beyan eden kişi lehine yoksulluk nafakasına hükmedilmesi de söz konusu olmayacaktır. Bu paralelde, 25.02.2009 tarihli bir Yargıtay kararında¹⁴⁷; son derece yerinde ve haklı olarak; “kendim için nafaka ve tazminat talebim yoktur” şeklinde beyanda bulunan davacının bu beyanı, nafaka ve tazminat isteğinden vazgeçme anlamında yorumlanmıştır. Ancak, 2006 senesinde verilen başka bir kararda¹⁴⁸, geleceğe yönelik alacaktan ve nafaka talebinden feragatin geçersiz olduğu ve tarafları bağlamayacağı haklı ve yerinde olarak kaleme alınmıştır. Karara konu somut olayda, Mahkemece, davacının maddi ve manevi tazminat taleplerini icraya koyarken yoksulluk nafakası istemediği, ayrıca ibranamenin kapsamına nafakayı da dahil ettiği, bu durum karşısında tarafların yoksulluk nafakasını sona erdirdiklerinin kabulü gerekeceği gerekçeleri ile davacının yoksulluk nafakası talebi reddedilmiş ise de, hükmün temyizi üzerine konuyu inceleyen Yargıtay; taraflarca düzenlenen “karşılıklı sözleşme ve ibraname” başlıklı belgede; gelecekte doğacak ve ilerideki tarihlere yönelik nafaka borçlarından ve taleplerinden açıkça feragatin mevcut olmadığını, tarafların; “bu günkü tarih itibariyle” diyerek birbirlerinden nafaka, maddi ve manevi tazminat alacak ve borçları bulunmadığını belirtmek suretiyle belge düzenlediklerini, ayrıca geleceğe yönelik bir alacaktan ve nafaka talebinden feragatin geçersiz olup, tarafları bağlamayacağını ifade ederek, davacı lehine nafakaya hükmedilmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır.

(¹⁴⁶) Yargıtay 2.HD’nin 06.11.1992 tarihli, 10107/1092 sayılı Kararı. Bkz: ÖZUĞUR, Türk Medeni Kanununun Yeni Düzenlemelerine Göre Gerekçeli-Açıklamalı-İçtihatlı Nafaka Hukuku, s. 298.

(¹⁴⁷) Yargıtay 2. HD.’nin, 25.02.2009 tarihli, 2008/1022 E., 2009/3213 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 353, 354.

(¹⁴⁸) Yargıtay 3. HD.’nin 15.06.2006 tarihli, 2006/4831 E., 2006/7861 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 482.

Öte yandan, anlaşmalı boşanmalarda da, taraflardan herhangi birinin yoksulluk nafakası talebi olmayacak ise, tarafların boşanma sözleşmelerine “yoksulluk nafakası talep etmediklerine” dair bir hüküm eklemeleri gerektiği de açıktır. Bununla birlikte, uygulamada anlaşmalı boşanmalarda, taraflarca yoksulluk nafakasına ilişkin olarak herhangi bir talepte bulunulmaması durumunda, davacının o tarihte yoksulluğa düşmediği yönünde kesin hüküm olduğu sonucuna varılmaktadır. Yargıtay’ın bu yönde verdiği muhtelif kararlarında¹⁴⁹ anlaşmalı boşanma davasında yoksulluk nafakası istemeyen veya istemediğini açıkça beyan eden eşin daha sonra yoksulluk nafakası isteyemeyeceği belirtilmiştir¹⁵⁰. Benzer yönde verilen 2009 tarihli başka bir kararda da¹⁵¹, tarafların anlaşarak boşanmalarında yoksulluk nafakası talep edilmemişse ve karar yoksulluk nafakasını içermiyorsa, taraflar açısından kesin hüküm oluşturduğundan, sonradan yoksulluk nafakası istenemeyeceği hükmüne bağlanmıştır.

Buna karşın, boşanan eşlerden birisinin, boşanma esnasında yoksulluğa düşmediği hususunda kesin bir karinenin olamayacağı da düşünülebilecektir. Gerçekten de, anlaşmalı boşanma protokolünde ve/veya bu protokolü dayanak alan Mahkeme kararında yoksulluk nafakası konusunda müspet ya da menfi herhangi bir açıklamaya yer verilmemiş ise, boşanan tarafların, yoksulluk nafakası taleplerinden feragat ettiklerini söylemek doğru olmayacaktır. Zira, gerek kararda ve gerekse de karara dayanak teşkil eden protokol metninde taraflar, “yoksulluk nafakası” talep edip etmedikleri meselesine değinmemişlerdir.

(¹⁴⁹) Yargıtay 2. HD.’nin, 30.10.2000 tarihli, 2000/11193 E., 2000/13239 K. sayılı kararı ile Yargıtay 3. HD.’nin, 11.07.2006 tarihli, 2006/8381 E., 2006/9628 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 47.

(¹⁵⁰) RUHİ’ye göre; “Anlaşmalı boşanma, boşanmanın mali sonuçlarını da kapsar. Dolayısıyla anlaşmalı boşanma davasında yoksulluk nafakası verileceğine dair bir anlaşma mevcut değilse, yani yoksulluk nafakası istenmedikçe boşanma kararının kesinleşmesi ile bu karar, boşanma ve boşanmanın fer’i sonuçları hakkında kesin hüküm teşkil edeceğinden, daha sonra yoksulluk nafakası istenemez (Yargıtay 2. HD., 10.05.2001, E.2001/5880, K. 2001/7315). Fakat anlaşmalı boşanma davasında, taraflar arasında yapılan anlaşmada yoksulluk nafakası talep etme hakkı açıkça saklı tutulmuş ise daha sonra yoksulluk nafakası istenebilir.” RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 47.

(¹⁵¹) Yargıtay 3. HD.’nin, 28.04.2009 tarihli, 2009/6942 E., 2009/7526 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 342.

Boşanma konusundaki Mahkeme kararı ise, boşanma konusunda ve kararın dayandığı anlaşma kapsamında verilen usuli bir karar mahiyetinde olmaktadır. Bu paralelde, boşanma kararı kesinleştikten sonra, yoksulluk nafakası bağlanmasını gerektirici şartlar da gerçekleşmiş ise, tarafların TMK'nın 178'inci maddesinde hükme bağlanan 1 (bir) yıllık süre koşulunu da nazara almak suretiyle, yoksulluk nafakası talep etmelerinde bir sakınca olmaması gerektiği, bir bakış açısı olarak ortaya konulabilir. Bu görüşe karşı ise, mahkemenin verdiği kararın boşanan taraflar bakımından kesin hüküm oluşturduğu, anlaşmalı boşanmalarda, yoksulluk nafakasının talep edilmesinin ya da nafaka konusunda herhangi bir talepte bulunulmamasının, anlaşmanın maddi unsuru olduğu ve bu anlaşmanın hakim onayından geçmesi nedeni ile anlaşmalı boşanmada, yoksulluk nafakası talebinde bulunulmaması halinde, sonradan yoksulluk nafakası talebinde bulunulmasının mümkün olmadığı da savunulabilir¹⁵².

Kanaatimizce, taraflar, anlaşmalı boşanma protokolüne, yoksulluk nafakası talep etmedikleri konusunda özel bir hüküm eklememiş ve bu haklarından açıkça feragat etmemiş iseler, yapılan anlaşmada, yoksulluk nafakası konusuna değinilmemiş olması; şartların oluşması durumunda ve yasal talep süresi kapsamında, yoksulluk nafakasının sonradan talebine engel oluşturmamalıdır. Nitekim, yasada da aksi yönde bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu paralelde, boşanma kararının kesinleşmesinden sonra da, yoksulluk nafakası istenmesinin ve nafaka talebinin, sonradan ileri sürülmesinin hukuken mümkün olduğunu da belirtmek isteriz. Ancak, bu durumda, TMK'nın 178'inci maddesi uyarınca; “evliliğin boşanma sebebiyle sona ermesinden doğan dava haklarının, boşanma hükmünün kesinleşmesinin üzerinden bir yıl geçmekle zamanaşımına uğrayacağı” kuralının göz önünde bulundurulması gerektiği unutulmamalıdır¹⁵³.

(¹⁵²) Bu yönde, Yargıtay 2. HD.'nin., 10.05.2001 tarihli, 2001/5880 E., 2001/7315 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 47. Yargıtay 3. HD'nin, 28.04.2009 tarihli, 2009/6942 E., 2009/7526 K. sayılı kararı da aynı yöndedir. Bkz: RUHİ, age, s. 342.

(¹⁵³) Bu konu çalışmamızın Dördüncü Bölümü'nde incelenmiştir.

Ayrıca, yoksulluk nafakası isteyenin boşanma tarihinde boşanma yüzünden yoksulluğa düştüğünün ve bu yoksulluğunun istek tarihinde devam etmekte olduğunun ispatlanması gerektiği de göz ardı edilmemelidir. Nitekim, Yargıtay da, bu içerikte muhtelif kararlar vermiş olup, bu yönde verilen 2002 tarihli bir Kararda¹⁵⁴, boşanma kararı kesinleştikten sonra da yoksulluk nafakası istenmesini engelleyen bir kanun hükmü bulunmamasına karşın, yoksulluk nafakası isteyenin boşanma tarihinde boşanma yüzünden yoksulluğa düştüğünün ve bu yoksulluğunun istek tarihinde devam etmekte olduğunun ispatlanması gerektiği ifade edilmiştir. Benzer şekilde, 2011 tarihinde verilen başka bir kararda da¹⁵⁵, “yoksulluk nafakasının mutlaka boşanma davası devam ederken istenmesi gerektiği yönünde bir kanun hükmü bulunmadığı, ancak boşanma kararının kesinleşmesinden sonra açılacak davalarda davacının boşanma anında boşanma yüzünden yoksulluğa düştüğünün anlaşılması yanında bu yoksulluğunun devam ettiğinin belirlenmesi gerektiği” hükme bağlanmıştır.

II. Tarafların mali gücü nazara alınarak karar verilmesi gerekliliği

Yoksulluk nafakası, boşanma yüzünden yoksulluğa düşeceği anlaşılan kusursuz ya da daha az kusurlu eski eşe, diğer tarafın mali gücü oranında katkı sağlaması amacını güden parasal bir yardımdır. TMK’da, yoksulluk nafakasının miktarı belirlenirken, nafaka yükümlüsünün ödeme gücünün dikkate alınacağı düzenlenmiştir. Kimi yazara göre, bu düzenleme bazı yönlerden eksik olup, iki tarafın içinde buldukları durumun beraberce değerlendirilmesi gerekmektedir¹⁵⁶.

(¹⁵⁴) Yargıtay 2. HD’nin 11.02.2002 tarihli, 2002/1104 E., 2002/1667 K. sayılı kararı. Bkz: <http://www.turkhukuksitesi.com/showthread.php?t=3287>, Er. T: 22.09.2012.

(¹⁵⁵) Yargıtay 2. HD’nin, 22.01.2011 tarihli, 2001/860 E., 2001/1014 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, -Gerekçeli-Açıklamalı-İçtihatlı- Türk Hukukunda Boşanma, Boşanmanın Sonuçları, Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, s. 528.

(¹⁵⁶) ARBEK’e göre; “Bu düzenleme bazı yönlerden eksiktir. Zira, yoksulluk nafakasında sadece bir taraf değil, birden fazla yani iki taraf vardır. Dolayısıyla da, bu iki tarafın içinde bulunduğu ve kendilerine has bazı özel koşullar mevcuttur. İki tarafın içinde bulunduğu özel koşullardan sadece nafaka yükümlüsünün koşullarını dikkate alarak, yoksulluk nafakasının miktarını belirlemek, kanımızca, hakkaniyete ve menfaat içtihatçılığına uygun düşmez. Nitekim, bu düşünceden hareket eden İsviçre kanun

Gerçekten de, nafakanın, yalnızca borçlu tarafının değil, alacaklı tarafının da olduğu düşünülür ise, nafaka miktarı belirlenirken, tarafların mali durumlarının birlikte değerlendirilmesi gerektiği bir bakış açısı olarak öne sürülebilecektir. Kanaatimizce, kanun koyucu, taraflardan borçlu tarafın mali durumunu, “nafaka yükümlüsünün ödeme gücü” kavramı altında değerlendirmiş, nafaka alacaklısının mali durumunu ise, “yoksulluk” kavramı üzerine oturtmuştur. Bu yönü ile bakılacak olduğunda, tarafların mali durumlarının birlikte değerlendirildiğini söylemek yanlış olmayacaktır. “Uygulamada tarafların sosyal ve ekonomik durum araştırması, taraflar belediye mücavir alanı içerisinde oturmakta iseler Cumhuriyet Başsavcılığı kanalı ile emniyet müdürlüğüne bağlı polis memurları tarafından, taraflar kırsal alanda oturmakta iseler Cumhuriyet Başsavcılığı kanalı ile jandarma komutanlığına bağlı jandarmalar tarafından yapılmaktadır. Tarafların sosyal ve ekonomik durumlarının tespitinde tarafların sunmuş oldukları delillerde [*deliller de*] değerlendirilir. Gerektiğinde resmi ve özel kurum ve kuruluşlara yazı yazılarak tarafların sosyal ve ekonomik durumlarını tespit eder. Aksi takdirde noksan araştırma söz konusu olur¹⁵⁷.”

Yargıtay’ın muhtelif kararlarında da¹⁵⁸, “yoksulluk durumunun günün ekonomik koşulları ile birlikte, tarafların sosyal ve ekonomik durumları ve yaşam tarzları değerlendirilerek, takdir edilmesinin lüzumlu olduğu, boşanma halinde "yoksulluğa düşme" unsurunda, tarafların ekonomik ve sosyal durumlarının; yaşlarının, evlilik sürelerinin, evlilik boyunca ve boşanma sonrası yaşam düzeylerinin hep birlikte değerlendirilmesi gerektiğine” temas edilmiştir.

koyucusu, Türk kanun koyucudan farklı olarak, nafaka miktarını belirlerken, sadece bir taraftan bahsetmeyerek, her iki taraf için de dikkate alınması gereken unsurları veya koşulları yasal düzenlemede açıkça ifade etmiştir (ZGB. Art. 124/II)”. ARBEK, Boşanmanın Mali Sonuçları, s. 143.

⁽¹⁵⁷⁾ RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 50.

⁽¹⁵⁸⁾ Bu yönde, YHGK’nın 16.05.2007 tarihli, 2007/2-275 E., 2007/275 K. sayılı kararı. Bkz: <http://www.turkhukusitesi.com/showthread.php?t=3287>, Er. T: 22.09.2012.

Bu yönde, Yargıtay'ın bir kararında¹⁵⁹, asker olan ve askerlik süresince hiçbir geliri bulunmayan kocanın, askerlik süresi boyunca nafaka ile sorumlu olmayacağı kabul edilmişken, bir başka kararda da¹⁶⁰; kocayı ödeme sıkıntısına düşürecek miktarda bir nafakanın kocadan alınamayacağı hükme bağlanmıştır.

“Hakim’in, nafaka miktarını tayin ederken göz önünde bulunduracağı diğer nokta, nafaka talebinde bulunan eşin zaruri geçim ihtiyaçlarıdır. Nafaka yükümlüsünün mali gücünün fazla olması, nafaka talebinde bulunan eşin zaruri geçim ihtiyaçlarından fazla miktarda bir nafaka ödemesini gerektirmez¹⁶¹.”

“Nafaka tayininde en önemli şey vasatı yakalamaktır. Bu vasat alacaklısının eski yaşantısını aynen devam ettirmek olmadığı gibi, yaşadığı çevreden tamamen ayırmak şeklinde de olmamalıdır. Orta halli bir ailenin elde edebileceği kadar gıda, giyim ve her iki tarafın alacaklının ve borçlunun içtimai seviyelerinden ayrı olarak zorunlu ihtiyaçlara yetecek kadar mesken temini şeklinde olmalıdır. Örnek verecek olursak eskiden yani birlikteyken yaşadıkları şehrin en mutena semtinde oturuyorlar diye o semte göre bir mesken olmayacağı gibi, herhangi bir şehrin veya küçük yerleşim yerinin kirası düşünülmemeli ama daha mütevazı bir konut gideri gözönüne alınmalıdır. Tedavi masrafları içinde zaruri olanlar düşünülmeli, özel hastane ve klinik giderleri ve estetik amaçlı tedaviler dikkate alınmamalıdır. Zorunlu giderlerde içki, sigara gibi masraflar zorunlu ihtiyaç olmadığı için dikkate alınmamalıdır. Miktarın tayininde hali hazırdaki geçim şartları, zaruri ihtiyaç maddelerinin fiyatları gözönüne alınmalıdır¹⁶².”

(¹⁵⁹) Yargıtay 2. HD.’nin, 29.03.2000 tarihli, 1928 E., 3827 K. sayılı kararı. Bkz: SERİM, Yoksulluk Nafakası, s. 293, dn. 33.

(¹⁶⁰) Yargıtay 2. HD.’nin 19.01.1993 tarihli, 12860 E., 104 K. sayılı kararı. Bkz: SERİM, Yoksulluk Nafakası, s. 293, dn. 34.

(¹⁶¹) SERİM, Yoksulluk Nafakası, s. 293.

(¹⁶²) KARTOZ, Yoksulluk Nafakası ve Tazminat, s.42.

Öte yandan, TMK'nın 176'ncı maddesi uyarınca, yoksulluk nafakasının toptan veya durumun gereklerine göre irat biçiminde ödenmesine karar verilebilmesi mümkün olup¹⁶³, koşullarının gerçekleşmesine bağlı olarak irat biçiminde ödenmesine karar verilen nafakanın uyarlanması ya da kaldırılmasını talep etmek de hukuken olanaklıdır. Bu bağlamda, nafakanın toptan veya irat şeklinde ödenmesine karar verilmesi yönünde yapılacak olan yargısal değerlendirmede de, tarafların mali güçlerinin önemli derecede rol oynayacağı açıktır.

(¹⁶³) Bu konu, çalışmamızın Dördüncü Bölümü'nde "yoksulluk nafakasının ödenme şekli ve nafakanın başlangıç tarihi" başlıklı kısımda detaylıca incelenmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Yoksulluk Nafakasının Uyarlanması, Sona Ermesi ve Yoksulluk Nafakası ile İlgili Usuli Hükümler

I. Yoksulluk nafakasının uyarlanması ve bu kapsamda nafakanın arttırılması ve/veya azaltılması

TMK'nın 176'ncı maddesinin dördüncü fıkrasında, tarafların malî durumlarının değişmesi veya hakkaniyetin gerektirdiği hâllerde, nafakanın arttırılmasına veya azaltılmasına karar verilebileceği belirtilmiş, beşinci fıkrada ise, hakimin, talep halinde, irat biçiminde ödenmesine karar verilen nafakanın gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini kararlaştırabileceği hükme bağlanmıştır. Kanun koyucu, ilgili düzenlemeler ile sosyal ve ekonomik durumların değişebileceği gerçeğine bağlı olarak, hükmedilen nafaka tutarının sabit olmayabileceğini kaleme almış, şartların değişmesi durumlarında ya da hakkaniyetin gerektirdiği hallerde, talebe isnadla, nafakanın azaltılabileceğini veya arttırılabileceğini ifade etmiştir.

“Örneğin nafaka alacaklısının kaybettiği çalışma gücünü bir miktar yeniden kazanması veya ona miras kalması ya da nafaka borçlusunun çalışma gücünün azalması durumlarında nafaka miktarı azaltılabileceği gibi; nafaka alacaklısının tedavisi pahalı bir hastalığa yakalanması veya önceden belirlenen nafaka miktarının enflasyon karşısında erimesi hallerinde nafaka miktarı arttırılabilir¹⁶⁴.” Öte yandan, “nafaka borçlusunun kötü yönde menfi değişikliklere maruz kalması durumunda da nafakanın azaltılması istenebilir. Gelirinin hissedilir derecede azalması, gelir azalması bile şahsi ve ailevi durumunda meydana gelen değişiklikler ödeme gücünü azaltırsa, devamlı tedavi masrafı gerektiren hastalık meydana gelmesi, aile bakım masraflarının artması, evlenmesi, çocuklarının olması, büyümesi, yeni nafaka yükümlüsü durumuna gelmesi gibi durumlarda nafaka azaltılması

(¹⁶⁴) SERİM, Yoksulluk Nafakası, s. 295, 296.

istenebilir. Ancak bu eksiltme nafaka borçlusunun durumunda meydana gelen değişikliklerle orantılı bir şekilde yapılmalıdır. Bu meydana gelen değişikliklerin devamlı olması gerekir. Geçici değişiklikler gözönüne alınmamalıdır¹⁶⁵.” Yine, “... Yargıtay’ın yerleşmiş uygulamasına göre; nafaka borçlusunun gelirinde ve mal varlığında (elinde olmayan sebeplerle) düşüş olması halinde, ödenmesi çekilemez bir hal alan mevcut nafakanın indirilmesi hatta kaldırılması yoluna gidilebilir¹⁶⁶.”

Kanun koyucu, irat biçiminde ödenmesine karar verilen nafakanın uyarlanmasında, yalnızca tarafların ekonomik durumlarını değil, aynı zamanda, sosyal yaşantılarını da dikkate almıştır. Kanun koyucunun bu yaklaşımı isabetli olmuş, ihtiyaç ve sosyal yaşantıların, sosyal statülere göre de değişebileceği gözardı edilmemiştir. Bunun da ötesinde, somut olayın özellikleri kapsamında, nafaka alacaklısı kişinin, bir işte çalışıyor olması durumu dahi, “nafakanın artışına” engel bir olgu olarak görülmemiştir. Bu yönde, 2003 senesinde verilen bir kararda¹⁶⁷, davacının asgari ücretle çalışmakta olmasının nafakanın arttırılmasına engel olmayacağı konusu üzerinde durulmuş, yapılan incelemede, Yargıtay; “asgari ücret seviyesinde gelir sahibi olmanın, yoksulluk nafakası hükmedilmesine engel bir olgu olmadığını, özellikle davacının boşanma davası sırasında da çalıştığını beyan etmiş olmasına rağmen, yoksulluk nafakasına hükmedilmiş olması da göz önünde bulundurularak tarafların gerçekleşen mali ve sosyal durumları dikkate alınarak hakkaniyet gereğince nafakanın uygun miktarda arttırılmasına karar verilmesi gerektiğini” izah etmiştir¹⁶⁸.

(¹⁶⁵) KARTOZ, Yoksulluk Nafakası ve Tazminat, s. 44.

(¹⁶⁶) Yargıtay 3. HD.’nin, 29.12.2008 tarihli, 2008/19049 E., 2008/22550 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku s. 362, 363.

(¹⁶⁷) Yargıtay 3. HD.’nin 16.12.2003 tarihli, 2003/14060 E., 2003/14386 K. sayılı kararı. Bkz: http://www.kararevi.com/karars/666818_yargitay-3-hukuk-dairesi-e-2003-14060-k-2003-14386, Er. T.: 22.09.2012.

(¹⁶⁸) KARTOZ’a göre; “Nafaka borçlusu maaşlı bir çalışan ise maaşının artması, nafakanın arttırılmasını haklı kılar. Nafakanın tayininde en önemli unsur gelir olduğundan, borçlunun normal bir çalışmayla gelirini arttırabileceği ispatlanırsa bu da artırımı yeterlidir. Borçluya kalan ve gelirini arttıracak nitelikte bir miras kalması da artırma sebebidir. Ailesinde bakmakla yükümlü olduğu kişi sayısının azalması, reşit hale gelen çocuklarının çalışmaya başlaması ile aileye katkıda bulunmaları ile nafaka borçlusunun

Bir başka kararda da¹⁶⁹, yoksulluk nafakası hükmedildiği sırada çalışmayan nafaka alacaklısının, sonradan asgari ücretli bir işte çalışmaya başlaması durumunda, yoksulluk nafakasının tümü ile kaldırılması talebi çerçevesinde, nafakanın azaltılması konusu değerlendirilmiştir. Karara konu olayda; Yerel Mahkeme, davalı kadının, sonradan asgari ücretle bir işe girerek çalışmaya başlaması nedeni ile davalı kadın yararına takdir edilen yoksulluk nafakasının kaldırılmasına karar vermiş, kararın temyizi üzerine Yargıtay; “davalı kadının boşanmadan sonra işe girerek çalıştığının sabit olmasına karşın, aldığı ücretin asgari ücret düzeyinde bulunduğu, yerleşik Yargıtay uygulamasına göre de, asgari ücret miktarında geliri bulunmanın yoksulluğu ortadan kaldırmayacağı hususunun kabul edildiği gerekçesiyle, nafakanın tümüyle kaldırılmayıp, hakkaniyet ölçüsünde indirilmesi gerektiği” sonucuna ulaşmıştır. Görüleceği üzere, Yargıtay, somut olayı tüm yönleri ile inceleyerek, uyarlama şartlarının gerçekleşip gerçekleşmediğini araştırmaktadır.

TMK'nın yoksulluk nafakasının uyarlanması ile ilgili hükmünde, zaman ve masraf kaybının önlenmesi amacıyla, usul ekonomisi ilkesi de nazara alınarak, nafakanın gelecek yıllardaki ödenme biçiminin, hakim tarafından belirlenebileceği konusu da düzenlenmiştir. “Medeni Kanun, talebe bağlı olmak kaydıyla, ileriki yıllarda ne oranda arttırılacağını mahkemelerin düzenleyebileceğini kabul etmiştir (TMK m. 176/Son). Düzenleme toplum ihtiyaçları açısından son derece yerindedir.¹⁷⁰” “Özellikle, enflasyonun yüksek olduğu dönemlerde bu düzenlemenin önemi bir kez daha anlaşılacaktır. Zira, enflasyon sonucunda paranın değerinin düşmesi, doğal olarak, irat şeklinde ödenen yoksulluk nafakası miktarının gerçek değerinin düşmesine sebep olacak [*olacak*] ve bunun sonucunda da yoksulluk nafakası alacaklısı olan taraf, bundan doğal olarak zarar görecektir. Dolayısıyla, bu durumda, yoksulluk nafakası alacaklısı [*alacaklısının*], yoksulluk nafakası

giderlerinin azalması da nafakanın artırılmasına sebeptir.” KARTOZ, Yoksulluk Nafakası ve Tazminat, s. 44.

(¹⁶⁹) Yargıtay 3. HD.'nin 25.12.2008 tarihli, 2008/20755 E., 2008/22245 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 364.

(¹⁷⁰) Bilal Köseoğlu/Köksal Kocaağa, Aile Hukuku ve Uygulaması, Bilimsel Görüşler Yargı İçtihatları, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Nisan 2011, s. 194.

miktarının artırılması amacıyla, sık aralıklarla mahkemeye baş vurma zorunluluğu doğacaktır. Kanun koyucu, bu yeni düzenlemeyle, bu tür olumsuzlukların önünü kesmeyi amaçlamıştır¹⁷¹.” Uygulamada da, yasal düzenleme paralelinde, “yoksulluk nafakası” tutarları, sosyal ve ekonomik şartlara bağlı olarak uyarlanmaktadır. Bu kapsamda, 2005 tarihinde verilen bir kararda¹⁷², “hakimin, nafaka alacaklısının ihtiyaçları ile nafaka yükümlüsünün gelir durumu arasında bir oranlama yaparak, ilk nafaka takdirinde taraflar arasında sağlanan dengeyi koruyacak bir karar vermesi gerektiği, ayrıca, her davanın açıldığı tarihteki koşullara tabi olup, dava tarihinden sonraki bir olayın davalı tarafça ileri sürülmediği halde karara dayanak yapılmış olmasının bozmayı gerektirdiği” gerekçelerine istinaden, bu hususları nazara almayan Yerel Mahkeme kararı bozulmuştur.

Bunun da ötesinde, Yerel Mahkeme kararlarında hükmedilen “artış oranları” dahi, günün koşulları altında değiştirilebilmektedir. Nitekim, Yargıtay’ın 2008 tarihli bir kararında¹⁷³, “hükmolunan nafakaların gelecek yıllardaki arttırımına ilişkin olarak kurulan ve bu konuda kesinleşen önceki hükümlerin, sonraki davalarda kesin hüküm teşkil etmeyeceği, sonraki zamanlarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarında, ihtiyaçlarında, ülkenin ekonomik yapısında vs. hallerde önemli değişiklik olması hallerinde, önceki ilamlardaki hükmolunan gelecek yıllardaki artışa ilişkin değerlerin veya oranların sonradan yetersiz kalabileceği, şartların değişmesi halinde nafakanın her zaman arttırılabileceği” konusuna değinilmiştir. Karara konu somut olayda, Yerel Mahkeme’ce, “önceki davaya konu kesinleşen ilama göre hükmolunan nafakaların gelecek yıllarda da TÜFE oranında artırılmasına karar verildiği, gelecek yıllardaki arttırımın kesin hüküm teşkil edeceği ve tarafların sosyal ve ekonomik durumlarında da önceye nispeten değişiklik olmadığı” gerekçesiyle, kesin hüküm nedeniyle davanın reddine karar verilmiştir.

⁽¹⁷¹⁾ ARBEK, Boşanmanın Mali Sonuçları, s. 147.

⁽¹⁷²⁾ Yargıtay 3. HD.’nin 21.11.2005 tarihli, 2005/12641 E., 2005/12058 K. sayılı kararı. Bkz: <http://www.turkhukuksitesi.com/showthread.php?t=23435>, Er. T.: 22.09.2012.

⁽¹⁷³⁾ Yargıtay 3. HD.’nin 09.09.2008 tarihli, 2008/9857 E., 2008/13986 K. sayılı kararı. Bkz: <http://www.turkhukuksitesi.com/showthread.php?t=5021>, Er. T.: 22.09.2012.

Buna karşın, Yargıtay, TÜFE oranında artış yapılmasına ilişkin hükmün, kesin hüküm teşkil etmeyeceğini” açıklamıştır. Yargıtay; “hükmolunan nafakaların gelecek yıllarda arttırımına ilişkin TMK. m. 176 f. 4, m. 330 f. 4, m. 365 f. 5 nazara alındığında, madde gerekçelerinde de belirtildiği gibi, bu hükümlerin, ekonomik yönden güçsüz olan nafaka alacaklılarının her yıl dava açmak suretiyle emek sarfindan ve masraf yapmaktan kurtarılmaları amacıyla getirildiğini, hükmolunan nafakaların gelecek yıllardaki arttırımına ilişkin olarak kurulan ve bu konuda kesinleşen önceki hükümlerin, sonraki davalarda kesin hüküm teşkil etmeyeceğini” izah etmiştir. Devamla, “sonraki zamanlarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarında, ihtiyaçlarında, ülkenin ekonomik yapısında vs. hallerde önemli değişiklik olması hallerinde, önceki ilamlardaki hükmolunan gelecek yıllardaki artışa ilişkin değerlerin veya oranların sonradan yetersiz kalabileceği, şartların değişmesi halinde de nafakanın her zaman arttırılabileceği” de kaleme alınmıştır. Yargıtay 2. HD.’nin 2006 tarihinde verdiği başka bir kararında¹⁷⁴ ise, “kadının yoksulluk nafakasının gelecek yıllarda artışına ilişkin isteminin dikkate alınmadan hüküm kurulmuş olmasının usul ve yasaya aykırı olduğuna” karar verilmiştir.

Pek tabidir ki, taleple bağıllık ilkesi esas olduğundan, tarafların, nafakanın uyarlanması konusunda herhangi bir istemleri olmadan, nafakanın azaltılmasına ya da arttırılmasına karar verilmesi hukuken mümkün olamayacaktır. Aynı şekilde, tarafların nafakanın belirli bir oran dahilinde uyarlanmasını talep etmeleri durumunda, talep aşılarak daha yüksek bir oranda uyarlama yapılması da mümkün değildir. Nitekim, 2009 tarihli bir kararda; dava dilekçesinde, yoksulluk nafakasının her yıl TEFE oranında arttırılmasının istendiği, talep aşılarak yoksulluk nafakasının her yıl %50 oranını geçmek üzere TÜFE enflasyon oranında arttırılmasının hükme bağlanmasının doğru bulunmadığı açıklanmıştır¹⁷⁵.

(¹⁷⁴) Yargıtay 2. HD.’nin 28.02.2006 tarihli, 2005/16447 E., 2006/2471 K. sayılı kararı. Bkz: http://www.kararevi.com/karars/665761_yargitay-2-hukuk-dairesi-e-2005-16447-k-2006-2471, Er. T.: 22.09.2012.

(¹⁷⁵) Yargıtay 2. HD.’nin 22.01.2009 tarihli, 2007/19714 E., 2009/485 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 360.

Bu başlık altında, uyarlama davalarında yeniden kusur araştırması yapılması gerekmediği, sadece nafaka miktarının arttırım ya da azaltım koşullarının gerçekleşip gerçekleşmediğinin araştırılması ile yetinileceği de hemen belirtilmelidir. Aksi durumda, nafakanın uyarlanması davalarında da, yeniden kusur araştırılması yapılması gerekir ki, yasada bu içerikte herhangi bir hüküm bulunmadığından bu yargıya varılamayacağı açıktır. Nitekim, 2009 senesinde verilen bir kararda¹⁷⁶ bu konu incelenmiştir. Karara konu olayda, davacı vekili, kesinleşen karar ile boşandıklarını, davalı lehine yoksulluk nafakası bağlandığını, davalının müvekkilini satırla öldürmeye teşebbüsten yargılanıp hüküm giydiğini beyanla yoksulluk nafakasının kaldırılmasını talep ve dava etmiş, Yerel Mahkeme, davalı kadının eşe karşı müessir fiil işlediği ve boşandığı tarih gözetilerek yoksulluk nafakasının kaldırılmasına karar verilmiştir. Kararın temyizi üzerine yapılan yargılama sonucunda, Yargıtay, “yoksulluk nafakası karara bağlandıktan ve kesinleştikten sonra, yoksulluk nafakasının arttırılması veya azaltılması (kaldırılması) davasında yeniden kusur araştırması yapılamayacağını, yoksulluk nafakasının sona erme koşullarının gerçekleşip gerçekleşmediğinin incelenmesi gerekeceğini” hükme bağlamış ve Mahkeme’nin kusur yönünden yaptığı değerlendirmeyi bozma nedeni olarak görmüştür.

Anlaşmalı boşanmalarda tarafların anlaşmalarında hükme bağladıkları nafakanın uyarlanıp uyarlanmayacağı meselesi de, bu başlığın inceleme konularından bir diğerini oluşturacaktır. Bu konu, Yargıtay’ın muhtelif kararlarında da incelenmiştir. Bu yönde, 2006 tarihinde verilen bir karara konu olayda, anlaşmalı boşanma ile kabul edilen yoksulluk nafakasının, davalının öğretmen olarak çalışmaya başlaması ve davacının da gelirin azalması nedeniyle kaldırılması talebi, inceleme konusu yapılmıştır.

(¹⁷⁶) Yargıtay 3. HD.’nin 09.07.2009 tarihli, 2009/7672 E., 2009/12187 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 329.

Yargıtay¹⁷⁷; “nafaka iradının, tarafların yaptıkları sözleşmeye dayansa bile, şartları olduğu takdirde artırılıp, azaltılabileceğini, aksi düşüncenin güven ilkesine aykırı düşeceğini, zira davacının sözleşme (protokol) ile elde ettiği statüye beslediği güvenin boşa çıkarılamayacağını, sözleşmeyle kararlaştırılmış ve hakim tarafından onaylanmış olan iradın, aradan çok az bir zaman geçtikten sonra indirilmesi isteminde bulunmanın, hakkın kötüye kullanılması mahiyetini de arz edebileceğini, sırf boşanmayı sağlayabilmek için, bilerek ve isteyerek mali gücünün üzerinde bir yükümlülüğü protokolle üstlenen kişinin, sonradan bu yükümlülüğün kaldırılması ya da azaltılması yönünde talepte bulunmasının iyi niyet, doğruluk-dürüstlük ve sözleşmeye bağlılık ilkeleri ile bağdaşmayacağını, kendi kusuru (basiretsizliği vb.) ile mali imkanlarını zorlayan tarafın MK.'nın 2'inci maddesinden yararlanmasının söz konusu olamayacağını” açıklamıştır. Devamla, “Borçlar Kanunu'nun 19. ve 20. maddelerine aykırı bulunmayan karşılıklı sözleşmede, edimler arasındaki dengenin, umulmadık gelişmeler yüzünden sonradan bozulacak olması durumunda, güven sorumluluğu ve ivazsız iktisabın korunmazlığı ilkesi gereğince, sözleşme koşullarının değişen maddi koşullara uyarlanacağı, iradın kararlaştırılmasına esas olan şartları ortadan kaldıracak önemde bir değişiklik olmasının aranması gerektiği, somut olayda boşanma sürecinde davalının öğretmen olduğu ve gerekirse yeniden göreve başlayabileceği öngörülerek nafakanın kabul edildiği değerlendirildiğinde, boşanmadan iki yıl sonra işe başladığı ileri sürülerek yoksulluk nafakasının kaldırılmasının istenmesinin sözleşmeye bağlılık ve iyi niyet kuralları ile bağdaşmadığı, ancak boşanma sonrasında davacının emekli olduğu, gelirinin azaldığı iddia edilerek nafakanın kaldırılması ("çoğun içinde az da vardır ilkesine göre" nafakanın azaltılması) istendiğine göre gerçekten davacının ekonomik durumunun nafaka başlangıcından sonra istem tarihi itibarıyla bozulup bozulmadığı ya da ciddi oranda ödeme güçlüğü ve geçim sıkıntısı doğuracak şekilde azalıp azalmadığının araştırılması gerektiği” belirtilerek, hükmün bozulmasına karar verilmiştir.

(¹⁷⁷) Yargıtay 3. HD.'nin 07.03.2006 tarihli, 2006/189 E., 2006/1831 K. sayılı kararı. Bkz: www.iscanhukuk.com/bilgiler/Türk%20Medeni%20Kanunu.doc, Er. T.: 23.09.2012.

2005 senesinde verilen bir diğerkararda da, “anlaşmalı boşanma sırasında yapılan anlaşma gereğince belirlenen nafaka miktarının, sonradan tarafların ekonomik ve sosyal durumlarında meydana gelen değişiklik neticesinde, mevcut olan dengenin sonradan koşulların olağanüstü değişmesiyle büyük ölçüde taraflardan biri aleyhine katlanamayacak ölçüde bozulması halinde, tarafların artık akitle bağlı tutulamayacağı” açıklanmıştır¹⁷⁸. Yargıtay 2008 senesinde verdiği başka bir kararında da¹⁷⁹, aynı yöndeki görüşünü sürdürmüştür. Karara konu somut olayda, taraflar anlaşmalı olarak boşanmış, onaylanan anlaşma gereğince kadına yoksulluk nafakası verilmesi kararlaştırılmış, aradan yaklaşık 7 ay geçtikten sonra nafakanın kaldırılması, olmazsa azaltılması istemiyle dava açılmıştır. Mahkemece, boşanmadan sonra davalı kadının yetim maaşı almaya başladığı gerekçesi ile nafakanın indirilmesine karar verilmiş ise de, kararın temyizi üzerine Yargıtay; boşanmakla, kadının yetim maaşı almasının öngörülebilir bir durum olduğunu, tarafların sosyal ve ekonomik statülerinde önemli bir değişiklik meydana gelmediğini, anlaşmalı boşanmayı sağlayabilmek için yoksulluk nafakası ödemeyi kabul eden eş tarafından, boşanma gerçekleşikten sonra nafakanın kaldırılması ya da azaltılması istemiyle dava açılmasının hakkın kötüye kullanılması niteliğinde olduğunu ve ahde vefa (“sözleşmeye bağlılık”) ilkesi ile de bağdaşmayacağını hükme bağlamıştır. 2009 tarihinde verilen bir diğerkararda da¹⁸⁰, “davacının boşanmayı sağlayabilmek için protokolle, nafaka vs. yükümlülükleri üstlendiği ve tarafların durumlarında sonradan olağanüstü bir değişiklik de meydana gelmediği nazara alınarak, sözleşmeye bağlılık ilkesi gereğince nafakanın kaldırılmasının istenemeyeceği” açıklanmıştır.

(¹⁷⁸) Yargıtay 3. HD.’nin, 28.04.2005 tarihli, 2005/4154 E., 2005/4797 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 47, 48.

(¹⁷⁹) Yargıtay 3. HD.’nin 18.09.2008 tarihli, 2008/10279 E., 2008/15022 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 383.

(¹⁸⁰) Yargıtay 3. HD.’nin, 14.03.2009 tarihli, 2009/3926 E., 2009/5092 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 351.

Buna karşın, 2008 senesinde verilen başka bir kararda¹⁸¹, yoksulluk nafakasının boşanma davası sonucunda tarafların anlaşmaları (protokol) ile belirlenmiş olsa dahi, sonraki zamanlarda nafaka borçlusunun gelirinde ve mal varlığında önceye nispeten düşüş olması halinde, dengeleme yapılarak nafakanın bir miktar indirilmesine karar verilebileceği hükme bağlanmıştır. Bahsi geçen karara konu somut olayda, taraflar, anlaşmalı olarak boşanmışlar ve davalı yararına boşanma ile aylık 250 USD tutara hükmedilmiş, akabinde nafaka alacaklısı taraf; kadrolu işçi olarak çalışmaya başlamış, davacı kocanın malvarlığı durumunda ise “aleyhine” bir değişiklik olduğundan, davacı koca, kadının yoksulluktan kurtulduğunu beyanla yoksulluk nafakasının kaldırılmasını talep etmiştir.

Mahkemece, tarafların serbest iradeleri ile oluşturdukları protokol esas alınarak hüküm altına alınan yoksulluk nafakasının kaldırılmasını gerektirir bir durum bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiş ise de, Yargıtay; “kadının statüsünde önceye nispeten bir değişiklik olmadığını, yoksulluk nafakasının kaldırılması şartlarının oluşmadığını, ancak nafakanın indirilmesi yönünden ise, çoğun içinde azı da vardır kuralı gereğince, kaldırım talebinin indirimi de kapsadığının kabul edilmesi gerektiğini, mevcut delillere göre, davacı kocanın boşanma davası sırasındaki sosyal ve ekonomik durum araştırması ile eldeki davadaki sosyal ve ekonomik durum araştırmasının farklı olduğunu, dolayısıyla mahkemece, davanın dava tarihi itibarıyla davacının emeklilikten sonra serbest olarak mühendislik görevini icra edip etmediği, icra ediyorsa ne kadar gelir elde ettiği, varsa tüm mal varlıklarının ne kadar olduğu araştırılıp tespit edilmeden ve nafakanın indirilmesi şartlarının oluşup oluşmadığı tartışılmadan hüküm kurulmasının doğru görülmediği” sonucuna ulaşmıştır.

(¹⁸¹) Yargıtay 3. HD.’nin 27.10.2008 tarihli, 2008/8955 E., 2008/18022 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 375, 376 ve 377.

2008 tarihli diğ er bir Karar'da¹⁸² ise, “protokolün, boşanma davasının görüldüğü dönemdeki şartlar dikkate alınarak yapıldığı, önceki nafakanın kararlaştırıldığı tarihte tarafların gelirleri arasında kurulan denge korunarak, geçen süredeki değış en ekonomik koşullar da gözetilerek, makul bir nafakaya hükmedilmesi gerektiğı” açıklanmıştır. Bu kararlardan da anlaşılacağı üzere, Yargıtay, anlaşmalı boşanma protokolünde kararlaştırılan nafaka tutarları dahi, somut olayın tüm özelliklerini nazara alarak uyarlayabilmekte ya da sözleşmenin devamlılığına karar vermektedir.

Bu başlık altında incelenmesi gereken konulardan bir diğ eri ise, nafaka uyarlanmasının hangi zaman içerisinde talep edilebileceğı konusudur. Belirtiriz ki, nafakanın uyarlanmasının hangi zaman içinde talep edilebileceğı konusunda yasada açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Kanun koyucu, TMK. m. 176 f. 4 düzenlemesinde, “tarafların malî durumlarının değış mesi veya hakkaniyetin gerektirdiğı hâllerde iradın artırılmasına veya azaltılmasına karar verilebileceğini” kaleme almış, ancak bu talebin ileri sürülebileceğı özel bir zaman belirlememiştir. Bununla birlikte, yorum yoluyla, “yoksulluk nafakasının uyarlanmasının mahkemeden her zaman talep edilebileceğı” sonucuna kolayca ulaşılabilmesi mümkündür. Zira, irat şeklinde ödenmesine karar verilen yoksulluk nafakası, belirli bir süre ile sınırlandırılmamış ise, TMK. m. 176 f. 3’de hükme bağlanan şartlar gerçekleşinceye kadar süresiz olarak ödeneceğ inden, nafakanın arttırımı ya da azaltılması konusunda da özel bir süre getirilmemiş ve nafakanın uyarlanması talebinin; belirli bir zaman kısıtlamasına bağı olmaksızın süresiz olarak ileri sürülebilmesi imkan dahilinde görülmüştür¹⁸³.

(¹⁸²) Yargıtay 3. HD.’nin 10.11.2008 tarihli, 2008/14722 E., 2008/19052 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 374.

(¹⁸³) ARBEK’e göre; “Kanun koyucunun burada her hangi bir süre öngörmemesi yerinde bir düzenlemedir. Zira, yoksulluk nafakası, irat olarak, süresiz olarak ödendiğ inden dolayı, boşanan tarafların her birisinin, mali durumlarında ortaya çıkan değış iklikleri veya hakkaniyetin gerekliliğini ileri sürerek, yoksulluk nafakası miktarının değış mesini mahkemeden her zaman talep edebileceklerdir. Burada, Medeni Kanun’un 178. maddesinde yer alan bir yıllık zaman aşımı süresi uygulanmaz.” ARBEK, Boşanmanın Mali Sonuçları, s. 149.

Nitekim, Yargıtay da, 2009 senesinde verdiği bir kararında¹⁸⁴, yasa da, nafakanın yeniden belirlenebilmesi için kesin bir zaman diliminin geçmesinin aranmadığını ve her davanın açıldığı tarihteki koşullarda değerlendirilmesinin esas olduğunu hükme bağlamıştır. Karara konu olayda, “Mahkemece en son hükmedilen nafaka karar tarihi ile eldeki dava tarihi arasında yaklaşık 15 ayın geçtiği, bu süre içinde Devlet İstatistik Enstitüsü’nce açıklanan ÜFE ve TÜFE oranlarında büyük artışların olmadığı gerekçesiyle” nafakanın artışı talep eden davacının davasının reddine karar verilmiş, hükmün davacı vekiline temyizi üzerine Yargıtay, “yaklaşık 15 ay içinde tarafların sosyal ve ekonomik durumlarında değişme olduğunu, bunun aksinin düşünülmesinin hayatın olağan akışına aykırı olacağını, bu süre içinde müşterek çocuğun yaşı ve eğitim düzeyine göre ihtiyaçlarının arttığını, bu bağlamda nafakanın hakkaniyet ölçüsünde artışına karar verilmesini gerektiğini” kaleme alarak, nafakanın uyarlanması davalarında özel bir zaman belirlenmesi olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Özetle, gerek yasal hükümler, gerekse de doktrin görüşleri ve uygulama paralelinde, yoksulluk nafakasının artırılması ve/veya indirilmesi konularında talepte bulunulması hukuken mümkün olup, uyarlama koşullarının gerçekleşip gerçekleşmediği, Yargıtay uygulamasında şekillenen kriterlere bağlı olarak incelenecek ve somut olayın özellikleri ışığında, nafaka miktarının yeniden belirlenmesine karar verilebilecektir.

II. Yoksulluk nafakasının sona ermesi

i) Nafakanın kendiliğinden sona ermesi

TMK’nın 176’ncı maddesinde, irat biçiminde ödenmesine karar verilen nafakanın, alacaklı tarafın yeniden evlenmesi ya da taraflardan birinin ölümü

⁽¹⁸⁴⁾ Yargıtay 3. HD.’nin 14.04.2009 tarihli, 2009/5792 E., 2009/6655 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku s. 345.

hâlinde¹⁸⁵ kendiliğinden sona ereceği; alacaklı tarafın evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşaması, yoksulluğunun ortadan kalkması ya da haysiyetsiz hayat sürmesi hâlinde ise mahkeme kararıyla kaldırılacağı hükme bağlanmıştır. Madde metninden de açıkça anlaşılacağı üzere, anılan maddede, yoksulluk nafakasının, re'sen (kendiliğinden) ve Mahkeme kararı yoluyla olmak üzere iki farklı yol ile sona erebileceği düzenlenmiştir.

Nafakanın kendiliğinden sona ermesi; nafaka alacaklısı ya da nafaka yükümlüsünün, bir diğer anlatımla taraflardan birinin ölümü üzerine olabileceği gibi, nafaka alacaklısının evlenmesi durumunda da, hükmedilen yoksulluk nafakası ortadan kalkmaktadır. “Bu durumlardan birinin gerçekleşmesi halinde, ilgili resmi belgenin (Nüfus Müdürlüğünden alınacak olan nüfus aile kayıt tablosunun) nafaka ile ilgili takip dosyasına konulmak üzere icra müdürlüğüne sunulması ile icra müdürlüğü tarafından icra takibinin durdurulmasına karar verilmelidir. İcra müdürü sunulan belge ve yapılan isteme aykırı olarak icra takibini kaldırmaz ise, icra dairesinin bağlı bulunduğu icra hukuk mahkemesine müracaat edilerek icra takibinin kaldırılması talep edilmelidir¹⁸⁶.” Zira, kanun koyucu, yoksulluk nafakasının kendiliğinden kalkması durumlarında, geniş ve detaylı bir araştırma mükellefiyeti getirmemiş, nafaka alacaklısının evlenmesi ya da taraflardan birinin ölümü gibi, ispatı son derece kolay olan iki olguyu, nafakanın kendiliğinden sona ermesinin iki nedeni olarak öngörmüştür. Uygulamada ise, icra müdürlükleri, sınırlı yetkili olduklarını beyanla, sunulan belgeye istinaden takibi kaldırmamakta, genellikle şikayet üzerine konu İcra Mercii'ne intikal ederek, takip; İcra Mahkemesi kararına atfen kaldırılmaktadır.

(¹⁸⁵) “Nafaka alacaklısı eşin yeniden evlenmesi ile bakım yükümlülüğü yeni eşine geçer. Dolayısıyla evlenme akdinin kurulması ile evlilik tarihinde yoksulluk nafakası kendiliğinden kalkar (Yargıtay 2. HD., 20.09.2004, E. 2004/92298, K. 2004/10297). Bu durum nüfus müdürlüğünden alınan belge ile ispat edilebilir. Eşlerden birinin ölümü halinde de yoksulluk nafakası kendiliğinden kalkar (Yargıtay 2. HD., 30.11.2004, E.2004/13035, K. 2004/14241).” Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 54 ve 55.

(¹⁸⁶) RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 55.

Yineleriz ki, taraflardan birinin ölümü halinde ya da nafaka alacaklısının evlenmesi durumunda, hiçbir talep gerekmeksizin, yoksulluk nafakası, kendiliğinden sona ermekte, bu durumlarda, nafakanın kaldırılması için taraflardan birinin ayrıca Mahkemeye müracaat etmesine lüzum bulunmamaktadır.

ii) Nafakanın Mahkeme kararı ile sona ermesi:

Nafaka alacaklısının;

- evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşaması,
- haysiyetsiz hayat sürmesi,
- yoksulluğunun ortadan kalkması

durumlarında, yoksulluk nafakası, talebe binaen¹⁸⁷, Mahkeme kararı ile kaldırılabilir. Bu bağlamda, kanun koyucu, şartların sonradan değişmesi ihtimalini göz önünde bulundurarak, yoksulluk nafakası koşullarının ortadan kalkması durumuna paralel bir düzenlemeyi, TMK'nın 176'ncı maddesine aktarmıştır. Gerçekten de, nafaka alacaklısının yoksulluğunun ortadan kalkması halinde, yoksulluk nafakasından yararlanmaya devam edilemeyeceği kuşkusuzdur. Evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşama durumunda da, birlikte yaşanan kişinin, yoksulluk nafakası alacaklısının hayatını idame ettirdiği ya da idame ettirmiş olabileceği düşüncesi, “yoksulluk” şartının ortadan kalktığı düşüncesini doğurmaktadır. Haysiyetsiz yaşam sürme durumunda ise, daha ziyade nafaka alacaklısının kusurunun bulunduğu sonucuna ulaşılabilecektir.

(¹⁸⁷) Bu yönde, Yargıtay 3. HD.'nin 23.03.2004 tarihli, 2004/193 E., 2004/2575 K. sayılı kararı uyarınca; “Nafakanın yoksulluğun kalkması nedeniyle mahkemece sona erdirilebilmesi için usulüne uygun olarak açılmış bir davanın bulunması gerekir. Nafaka borçlusu olan davalı tarafından bu iddia ile açılmış bir dava bulunmamaktadır. O halde mahkemece sadece nafakanın arttırılmasına karar verilmesi ile yetinilmesi gerekirken, ortada açılmış bir dava olmadan nafakanın kaldırılmasına da karar verilmiş olması doğru görülmemiştir.” Bkz: KAÇAK, Boşanma Davalarında Maddi ve Manevi Tazminat ile Yoksulluk Nafakası, s. 174, dn.152.

TMK. m. 176 f. 4’de, “haysiyetsiz yaşam sürme” ve “evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi birlikte yaşama” unsurları, talep kapsamında yoksulluk nafakasını sona erdirici iki ayrı neden olarak ele alınmıştır. Yoksa, “evliymiş gibi birlikte yaşanılan” her durumun “haysiyetsiz bir yaşam olarak” addedilmesi mümkün değildir. Kanaatimizce, “... boşanan taraflar, yoksulluk nafakası alacaklısının sonradan evlenmesi halinde de nafaka ödeneceği hususunda bir anlaşmaya varmışlar ve bu anlaşma da hakim tarafından onaylanmışsa, ... yoksulluk nafakası alacaklısı, evlenmeden evliymiş gibi yaşam sürse dahi, yoksulluk nafakasını karşı taraftan alamaya [*almaya*] devam etmelidir. Zira, kişinin boşandıktan sonra birisiyle evlenmeden beraber yaşaması, haysiyetsiz bir yaşama olarak nitelendirilemez¹⁸⁸.” Bununla birlikte, genellikle, bu yönde anlaşmaların akdedilmediği ve bu içerikteki anlaşmalara nadiren rastlandığı da şüphesizdir. Nafaka alacaklısı tarafın, resmi evlilik olmadan başka bir kişi ile fiilen birliktelik yaşaması durumunda, bu durumu öğrenen nafaka yükümlüsü Mahkemeye müracaatla, nafakanın kaldırılmasını talep etmektedir. HGK da, 2010 tarihinde verdiği bir kararında; lehine yoksulluk nafakasına hükmedilen kişinin, sonradan imam nikahıyla evlenmesi durumunda, yoksulluk nafakasının kaldırılması gerektiğine hükmetmiştir¹⁸⁹. Karara konu somut olayda davalının ablası ve yeğeni olan şahıslar davacı tanığı sıfatıyla dinlenilmiş, bizzat davalının hoca nikahıyla evlendiğini kendilerine söylediğini beyan etmişler, davalının oğlu da; annesinin imam nikahlı evli olduğunu aktarmış, bunlar dışında davacı tarafından davalının birlikte yaşadığı ileri sürülen şahısla çektiği bir kısım fotoğraflar da delil olarak dosyaya sunulmuştur. Mahkemece, davanın ispatlanamadığı ve tanık beyanlarının duyuma dayalı olduğu gerekçesi ile dava reddedilmiş ise de, Yargıtay, davacı tarafın, davasını ispat ettiğini, imam nikahı ile evlendiğini, başkası ile birlikte yaşadığını, bu nedenlerle yoksulluk nafakasının kaldırılmasına karar verilmesi gerektiğini belirterek hükmü bozmuştur.

⁽¹⁸⁸⁾ ARBEK, Boşanmanın Mali Sonuçları, s. 150.

⁽¹⁸⁹⁾ YHGK’nın 22.12.2010 tarihli, 2010/3-634 E., 2010/677 K. sayılı kararı. Bkz: http://www.armagand.av.tr/icerik_2129-bosanma-davasi-yargitay-karari-11-yoksuluk-nafakasi--evli-gibi-yasamak.html, Er. T: 23.09.2012.

Yerel Mahkeme'nin direnme kararı vermesi üzerine, dosya HGK'ya gönderilmiş, HGK da, Özel Daire bozma kararına uyulması gerektiği yönünde sonuca ulaşmıştır. 2007 yılında verilen bir diğer kararda¹⁹⁰ ise, TMK'nın m. 176 f. 3 hükmüne göre, yararına yoksulluk nafakası verilen tarafın evlenme akdi olmadan bir başkası ile karı koca gibi yaşaması halinde yoksulluk nafakasının kaldırılacağına düzenlendiği hükme bağlanmıştır. Yargıtay'ın 2006 senesinde verdiği başka bir kararına konu somut olayda ise, davacı, davalının başka bir erkekle gayriresmi evli olarak yaşadığını iddia ederek, nafakanın boşanma davasının kesinleşmesinden itibaren kaldırılması talebinde bulunmuş, Mahkemece, davalının resmi evliliği tarihinden itibaren yoksulluk nafakasının kaldırılmasına karar verilmiştir. Konunun Yargıtay'a intikali üzerine, Yargıtay; "TMK'nın 176/3. maddesinde tanımı bulunan nafaka alacaklısının evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşaması hususunun somut olayda gerçekleştiğini, her davanın dava tarihindeki şartlara tabi bulunduğunu, ayrıca dava tarihi öncesinde başka bir erkekle gayriresmi evli olarak yaşayan davalı kadın yararına hükmedilen yoksulluk nafakasının, dava tarihinden itibaren kaldırılması gerektiğini" belirterek, davalı kadının başka bir erkekle evlendiği tarihten itibaren nafakanın kaldırılmasına karar veren Yerel Mahkeme'nin hükmünü bozmuştur¹⁹¹.

Yoksulluk nafakasının talep kapsamında sona erme sebeplerinden bir diğeri olan, "haysiyetsiz hayat sürme" durumunda ise, nafaka alacaklısının yoksulluğunun ortadan kalkması ve/veya mali durumunun düzelmesi ihtimalinden ziyade, kusur unsuru üzerinde odaklandığı düşünülebilecektir. "Haysiyetsiz hayat sürme nedeniyle "yoksulluk nafakası"nın sona erdirilmesi için, bu yaşam biçiminin belli bir süre devam etmesi aranır. Bu hayat tarzı diğer eş için haysiyet kırıcı olarak kabul edilmelidir. Mesela, kadın ticareti yapma, uyuşturucu bağımlısı olma, hayat kadını olarak hayatını sürdürme vs. gibi¹⁹²."

(¹⁹⁰) Yargıtay 3. HD.'nin, 13.11.2007 tarihli, 2007/14732 E., 2007/17012 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 424.

(¹⁹¹) Yargıtay 3. HD.'nin, 20.02.2006 tarihli, 2006/773 E., 2006/1163 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 492.

(¹⁹²) Bilge Öztan, Aile Hukuku, 5. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, Ekim 2004. s. 508.

TMK'nın 175'inci maddesini incelerken ayrıntılı olarak açıkladığımız üzere, yoksulluk nafakasına hükmedilirken, nafaka alacaklısının kusursuz olması şartı aranmamış, ancak nafaka alacaklısının kusurunun, nafaka yükümlüsünün kusurundan daha ağır olmaması gerektiği yönündeki düzenleme ile, tarafların kusurlarının karşılaştırılması gerekliliği izah edilmiştir. Bu paralelde, haysiyetsiz yaşam sürme durumunun, nafaka alacaklısının kusurunu ağırlaştırıcı bir unsur olarak değerlendirilerek, bu durumda, nafaka yükümlüsüne, nafakanın kaldırılmasını talep etme hakkının tanındığını söylemek yanlış olmayacaktır. Kaldı ki, nafaka bağlandıktan sonra haysiyetsiz bir yaşam sürmeye başlayan nafaka alacaklısına nafaka ödenmeye devam edilmesi, nafaka hükmünün temelini oluşturan aile hukuku ilkelerine de ters düşebilecek bir görünümün ortaya çıkmasına neden olabilir. Zira, yoksulluk nafakasının temelinde yatan düşüncelerden biri, boşanma nedeniyle yoksul konuma düşecek olan kusursuz ya da daha az ölçüde kusurlu eşin, aile hayatı sona erdikten sonra da diğer eşinden mali destek görmesi, eşler arasındaki dayanışma ve yardımlaşma yükümlülüğünün boşandıktan sonra da bir nebze olsun devam ettirilmesi gayesidir. Halbuki, boşandıktan sonra haysiyetsiz bir yaşam süren kişinin, nafaka yükümlüsü boşandığı eşten destek görmesini beklemek mümkün değildir. “Bu duruma, ırza yönelik suçlar işlenmesi, anormal cinsel saplantılar, yüz kızartıcı suç işleme, randevu evi çalıştırma, kadın ticareti yapma, hayat kadını olarak çalışma, uyuşturucu ticareti yapma gibi durumlar örnek gösterilebilir¹⁹³.” “Keza, kanun koyucu, yoksulluk nafakası alacaklısının haysiyetsiz hayat sürmesi halinde yoksulluk nafakasının sona ermesini düzenlemekle de, hem aile hukukunun mantığına uygun hareket etmiş, hem de yoksulluk nafakasına hükmedilmesindeki ahlaksal yaklaşımı korumak istemiştir. Ayrıca, kanun koyucunun yoksulluk nafakası alacaklısının haysiyetsiz hayat sürmesi halinin tespitini mahkemenin yetkisine bırakması isabetli bir yöntemdir. Zira, yoksulluk nafakası borçlusunun nafaka yükümlülüğünden kurtulmak için nafaka alacaklısı hakkında her zaman gerçek dışı iddialarda bulunma ihtimali vardır¹⁹⁴.”

⁽¹⁹³⁾ RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 56.

⁽¹⁹⁴⁾ ARBEK, Boşanmanın Mali Sonuçları, s. 150, 151.

Dolayısı ile evli gibi birlikte yaşama, imam nikahlı birliktelik veya haysiyetsiz yaşam sürme olgularının, tarafların beyanlarına bağlanamayacağı, tüm bu durumların Mahkeme nezdinde tek tek ispatlanması gerektiği şüphesiz kalmaktadır. Kanun hükmünden de anlaşılacağı gibi, haysiyetsiz yaşam sürme, evli olmaksızın fiilen birlikte yaşama ve imam nikahı ile birlikte yaşama durumlarının, talep kapsamında, yoksulluk nafakasının kaldırılmasını sağlayabilen nedenler arasında olduğu açık ise de, uygulamada, nafakanın kaldırılması davaları, en çok “yoksulluk durumunun ortadan kalktığı” gerekçesi ile açılmaktadır.

Gerçekten de uygulamada, yoksulluğun ortadan kalktığı gerekçesi ile nafakanın kaldırılması talebini kapsayan pek çok davanın ikame edildiği görülmekte, özellikle, nafaka alacaklısının bir işe girmesi ya da alacaklı tarafın düzenli bir gelire kavuşması durumu, nafakanın kaldırılması davalarındaki taleplerin temelini oluşturmaktadır. Bu kapsamda, 2002 tarihinde verilen bir kararda¹⁹⁵, nafaka alacaklısı davalının asgari ücretle çalışarak gelir temin ettiği, böylece yoksulluktan kurtulduğu ileri sürülerek, yoksulluk nafakasının kaldırılması talep edilmiş, Mahmeme’ce iddia sabit görülerek davanın kabulüne karar verilmiş ise de, Yargıtay; “asgari ücretin, günün ekonomik koşulları ve paranın alım gücü değerlendirildiğinde, davalıyı yoksulluktan kurtarmayacağı, ayrıca davalının elde ettiği iş ve gelirin her an için sona erebilecek nitelikte olduğu, başka bir anlatımla sabit ve güvenceli olmadığı” gerekçeleri ile davanın reddi yerine “kabulü” yönünde tesis edilen kararın bozulması gerektiğini hükme bağlamıştır. Aynı Daire’nin yakın tarihli başka bir kararında da¹⁹⁶; boşandıktan sonra çalışmaya başlanması durumu, “yoksulluktan kurtulduğu” iddiası çerçevesinde ele alınmıştır.

(¹⁹⁵) Yargıtay 3. HD.’nin 04.06.2002 tarihli, 2002/5950 E., 2002/6428 K. sayılı kararı. Bkz: <http://www.azeribalasi.com/showthread.php/57363-Yoksulluk-Nafakas%C4%B1-Yarg%C4%B1tay-Kararlar%C4%B1>, Er. T.: 23.09.2012.

(¹⁹⁶) Yargıtay 3. HD.’nin 10.03.2008 tarihli, 2008/262 E., 2008/3969 K. sayılı kararı. Bkz: <http://www.turkhukusitesi.com/showthread.php?t=3287>, Er. T.: 23.09.2012.

Yargıtay Özel Dairesi, “davalı kadının aldığı nafaka ile geçinmesinin günümüz ekonomik koşullarında mümkün olmadığını, işe girip çalışmasının zorunluluk arzettiğini, aldığı nafaka ile çalışarak elde ettiği asgari ücret miktarının toplamının, davalıyı yoksulluktan kurtaracak düzeyde olmadığını, yoksulluk durumunun, günün ekonomik koşulları ile tarafların sosyal ve ekonomik durumları ve yaşam tarzları değerlendirilerek takdir edilmesi gerektiğini” izah etmiştir. Bir başka kararda da, evini kiraya veren davalı eş lehine hükmedilen yoksulluk nafakasının kaldırılması talebinin kabulüne dair Mahkeme kararı incelenmiş, HGK¹⁹⁷, “bir evin her insanın yaşaması için gerekli en zaruri ihtiyaçlarından birisi olduğunu, davalının adına kayıtlı tek bir evi bulunduğunu, davalının bu evde kalmayıp, gelirinden yararlanıp, ihtiyaçlarını daha uygun bir şekilde karşılamak için 150.- YTL'ye kiraya verdiğini, kendisinin de ailesinin yanında kaldığını, herhangi bir yerde de çalışmadığını, kira gelirinden başka geliri bulunmadığını, davalının aldığı aylık 150.-YTL kira geliri ile aldığı nafaka miktarı toplamının onu, yoksulluktan kurtaracak miktarda bulunmadığının kabulü gerektiğini” kaleme alarak, Mahkeme kararını bozmuştur.

2008 tarihli bir başka kararda da¹⁹⁸, nafaka alacaklısı tarafa boşanmadan sonra bağlanan yetim aylığının, yoksulluk nafakasının kaldırılmasına sebep olup olmayacağı meselesi incelenmiştir. Karara konu davada, tarafların boşandıkları, boşanma sonucunda davalı eş kadın yararına 250.-YTL yoksulluk nafakasına hükümlü olduğu, ancak boşanma sonrası davalıya babasından yetim aylığı bağlandığı, bu duruma göre de davalının yoksulluğunun ortadan kalktığı iddia olunarak yoksulluk nafakasının kaldırılmasına karar verilmesi talep ve dava edilmiştir. Mahkemece; boşanma sonrasında davalının aylık 176.-YTL yetim aylığı almaya başladığı, bu miktarın davalıyı yoksulluktan kurtaramayacağı, nafakanın kaldırılmasının uygun olmayacağı, ancak, davalının elde ettiği gelir itibarıyla nafakanın bir miktar indirilmesinin uygun olacağı gerekçesiyle davanın

(¹⁹⁷) YHGK'nın 26.09.2007 tarihli, 2007/3-641 E., 2007/623 K. sayılı kararı. Bkz: <http://www.turkhukuksitesi.com/showthread.php?t=35039>, Er. T.: 23.09.2012.

(¹⁹⁸) Yargıtay 3. HD.'nin 17.11.2008 tarihli, 2008/18414 E., 2008/19635 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 370, 371.

kısmen kabulü ile yoksulluk nafakasının aylık 250 YTL'den aylık 125 YTL'ye indirilmesine karar verilmiş, hüküm taraflarca temyiz edilmiştir¹⁹⁹. Konunun Özel Daire'ye intikal etmesi üzerine, Yargıtay; somut olayda davalının babasından dolayı aldığı yetim aylığı ile nafaka toplamının, asgari ücretin de altında olduğunu, nafakanın indirilmesi koşullarının oluşmadığını gerekçe göstererek, Yerel Mahkeme'nin nafaka miktarının azaltılması suretiyle verdiği kısmi kabul kararını bozmuştur. Görüleceği üzere, Yargıtay, nafaka alacaklısının bir işe girmesini ya da sabit/düzenli bir gelir elde etmesini başlı başına nafakanın kaldırılması için bir neden olarak görmemekte, somut olayın tüm özelliklerini nazara alarak, gerekli değerlendirmeyi yapmaktadır.

Nafaka borçlularının, “nafaka alacaklısı tarafın ailesinin ya da yakınlarının mali durumlarının yerinde olduğunu” gerekçe göstererek, nafakanın kaldırılması talebinde bulunmalarına da, uygulamada çokça rastlanılmaktadır. Buna karşın, yoksulluk nafakası ödemekle yükümlü olan eş, nafaka isteminde bulunan eşin ailesinin zenginliğini ileri sürerek yoksulluk nafakasının kaldırılmasını isteyemez²⁰⁰. Nitekim, 1998 tarihli bir Yargıtay kararında da²⁰¹, yoksulluk nafakası ödemekle yükümlü olan eşin, nafaka isteminde bulunan eşin ailesinin zenginliğini ileri sürerek yoksulluk nafakasının kaldırılmasını isteyemeyeceği belirtilmiştir. Zira, nafaka alacağı; kişiye sıkı surette bağlı bir hak olup, alacaklı tarafın ailesinin ya da yakınlarının mali durumlarının iyi olması, nafaka bağlanmasına engel bir olgu değildir. Pek tabikidir ki, yapılacak incelemede, nafaka talebinde bulunan kişinin “boşanma nedeniyle yoksul konumuna düşüp düşmeyeceği” detaylıca ve dikkatlice incelenmelidir.

⁽¹⁹⁹⁾ RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 370.

⁽²⁰⁰⁾ KAÇAK, Açıklamalı-İçtihatlı Boşanma Davalarında Maddi ve Manevi Tazminat İle Yoksulluk Nafakası, s. 174.

⁽²⁰¹⁾ Yargıtay 2. HD.'nin 12.02.1998 tarihli, 1998/1250 E., 1998/1438 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 55.

Uygulamada, anlaşmalı boşanma protokolünde hükme bağlanan yoksulluk nafakasının kaldırılması temelindeki davalarla da sıkça karşılaşılmaktadır. Anlaşmalı boşanma durumlarında bile, tarafların anlaşması kapsamında hükmedilen nafakanın; anlaşma şartlarına aykırı şekilde kaldırılması talep edilebilmekte, taraflar, sözleşmeye bağlılık prensibini nazara almadan, koşullar önemli ölçüde değişmeksizin, bir işte çalışma ve/veya bir işe girme olgusunu, nafakanın kaldırılması davalarında gerekçe olarak gösterebilmektedir. Pek tabidir ki, sözleşmenin yapıldığı sırada karşılıklı edimler arasında mevcut olan dengenin, sonradan şartların olağanüstü değişmesiyle büyük ölçüde taraflardan biri aleyhine katlanamayacak ölçüde bozulması durumunda, tarafların sözleşmenin yeniden düzenlenmesini Mahkeme'den isteyebilecekleri açık ise de, sözleşme koşullarının değiştirilmesi taleplerinde, somut durumun tüm özelliklerinin göz önünde tutulması gerekeceği de açıktır²⁰². Nitekim, Yargıtay'ın 2005 senesinde verdiği bir kararına²⁰³ konu olan somut olayda, "davacı; tarafların protokole dayalı olarak anlaşmalı boşandıklarını, davalının müşterek çocuğa bakacağı ve çalışmayacağı düşünülerek yoksulluk nafakası öngörüldüğünü; ancak, davalının boşanmadan hemen sonra çalışmaya başladığını, bu nedenle yoksulluk nafakasının koşullarının ortadan kalktığını" iddia etmiş ve Yerel Mahkeme'ce, davalının özel bir şirkette çalıştığından bahisle, nafakanın kaldırılmasına karar verilmiştir.

Hükmün temyizi üzerine, Özel Daire; "davalının aldığı nafaka miktarının 200 YTL olup, davalının başkaca geliri bulunmadığını, bu miktar parayla davalının, Hukuk Genel Kurulu'nun 07.10.1998/656;688 sayılı ilamında belirtilen ihtiyaçlarını karşılamasının mümkün görünmediğini, davalının geçimini temin etmek için çalışmasının zorunluluk arzettiğini, Hukuk Genel Kurulunun yerleşik kararlarında, "asgari ücret seviyesinde gelire sahip olunmasının" yoksulluk nafakası bağlanmasını olanaksız kılan bir olgu kabul edilmediğini, Mahkemece, davalının yoksulluk durumunun değerlendirilip, taraflar arasında yapılan sözleşme

⁽²⁰²⁾ Yargıtay 3. HD.'nin 07.03.2006 tarihli, 2006/189 E., 2006/1831 K. sayılı kararı. Bkz.: www.iscanhukuk.com/bilgiler/Türk%20Medeni%20Kanunu.doc, Er. T.: 23.09.2012.

⁽²⁰³⁾ Yargıtay 3. HD.'nin 21.11.2005 tarihli, 2005/12929 E., 2005/12075 K. sayılı kararı. Bkz.: <http://www.turkhukuksitesi.com/showthread.php?t=3287>, Er. T.: 29.09.2012.

ve bu sözleşmeye bağlılık ilkesi de gözetilerek, sonucu dairesinde bir karar verilmesinin gerektiğini” belirterek, hükmün bozulmasına karar vermiştir. Yine, 2004 tarihli diğer bir Karar’da da; “anlaşmalı boşanma davasında nafaka ödemeyi kabul eden tarafın geçerli bir neden yok iken nafakanın kaldırılmasını talep edemeyeceği” açıklanmıştır²⁰⁴. Benzer yönde 2009 senesinde verilen bir başka kararda da²⁰⁵, “ tarafların durumlarında sonradan olağanüstü bir değişikliğin meydana gelmemesi nedeni ile sözleşmeye bağlılık ilkesi gereğince nafakanın kaldırılmasının istenemeyeceği” açıklanmıştır.

Bu noktada belirtiriz ki, Yargıtay’ın anlaşmalı boşanmalardaki genel eğilimi; Mahkemece de onaylanan boşanma protokolündeki hükümlerin, şartların olağanüstü şekilde değişmesi durumu haricinde, aynen uygulanması gerektiği yönündedir. Yargıtay bir çok kararında²⁰⁶, “sözleşmeye bağlılık” ilkesinin esas olduğunu vurgulamış, şartların değişip değişmediğini, her bir somut olay açısından detaylıca değerlendirmiştir. Buna karşın, tarafların anlaşmasına bağlı olarak verilen yoksulluk nafakasının, sonradan kanunda belirtilen ve yoksulluk nafakasını sona erdirici sebeplerden birisinin gerçekleşmesi halinde kaldırılmasına karar verilmesi gerektiği, zira; sözleşmelerin kanundaki emredici hükümlere aykırı olamayacağı yönünde farklı yönde doktrin görüşlerinin bulunduğu da ek olarak aktarılmalıdır²⁰⁷.

Yoksulluk nafakasının hükme bağlanmasından sonra, ekonomik ve mali durumun değiştiği gerekçesine yol açan bir diğer neden ise, nafaka alacaklısı tarafa miras kalması olgusudur.

(²⁰⁴) Yargıtay 3. HD.’nin 14.09.2004 tarihli, 2004/8688 E., 2004/8686 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 52.

(²⁰⁵) Yargıtay 3.HD.’nin 14.03.2009 tarihli, 2009/3926 E., 2009/5092 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 351.

(²⁰⁶) Yargıtay 3. HD.’nin 07.03.2006 tarihli, 2006/189 E., 2006/1831 K. sayılı kararı. Bkz: www.iscanhukuk.com/bilgiler/Türk%20Medeni%20Kanunu.doc, Er. T.: 23.09.2012. Benzer yönde, Yargıtay 3. HD.’nin 18.09.2008 tarihli, 2008/10279 E., 2008/15022 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 383. Yine, Yargıtay 3. HD.’nin, 14.03.2009 tarihli, 2009/3926 E., 2009/5092 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, age., s. 351.

(²⁰⁷) Bu yönde bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 56.

Bu yönde, 2005 tarihli bir karara²⁰⁸ konu davada; “nafaka alacaklısı davalıya, boşandıktan sonra babasından gayrimenkuller kaldığı ve yoksulluk durumunun kalktığı” gerekçe gösterilmiş ve bu gerekçe ile nafakanın kaldırılması talebinde bulunulmuştur. Yerel Mahkeme; “nafaka yükümlüsü davacının SSK emeklisi olduğu, kendine ait dairede oturduğu, oturduğu dairesi dışında biri kirada olan iki dairesinin daha bulunduğu, davalının miras kalan araziler ve yetişen çocukları nedeniyle ve az da olsa almakta olduğu emekli maaşı ile birlikte yoksulluk çekmediği, davacının ekonomik durumunun çok iyi olmadığı” gerekçeleri ile yoksulluk nafakasının dava tarihinden itibaren kaldırılmasına karar vermiştir. Temyiz incelemesinde; “davalı kadının, aylık 92.-YTL maaşı ile aylık 105.-YTL yoksulluk nafakası toplamını oluşturan 197.-YTL gelirinin, davanın açıldığı tarihteki ekonomik şartlara göre, onu, yoksulluktan kurtaracak düzeyde olmadığı, davalıya babasından kalan gayrimenkuller üzerinde Banka lehine rehin hakkının mevcut olduğu” gerekçelerine isnadla, davalının, taşınmazlardan ne şekilde yararlandığının ve elde ettiği gelir miktarının saptanıp, bu durumun onu yoksulluktan kurtaracak nitelikte olup olmadığının tartışılması ve davalının gelirinin tam ve sağlıklı olarak tespit edilmesi gerektiği” yönündeki açıklamalar ile hükmün bozulmasına karar verilmiştir.

Kanaatimizce, Yargıtay’ın bu yaklaşımı yerinde olup, yoksulluk durumunun ortadan kalkıp kalkmadığı değerlendirilmesi yapılırken, salt usuli ya da şekli faktörlerin ele alınmaması gerekmektedir. Bu bağlamda, tarafların mali ve ekonomik durumlarının değişip değişmediği ve yoksulluğun sona erip ermediği dikkatlice değerlendirilmeli, TMK’nın 176’ncı maddesinin şartlarının gerçekleşmesi durumunda, hükmedilen “yoksulluk nafakasının” kaldırılması yönünde hüküm oluşturulmalıdır.

⁽²⁰⁸⁾ Yargıtay 3. HD.’nin 17.10.2005 tarihli, 2005/11406 E., 2005/10194 K. sayılı kararı. Bkz: <http://www.turkhukuksitesi.com/showthread.php?t=3287>, Er. T.: 22.09.2012.

Son olarak, bu başlık altında cevaplandırılması gereken bir diğer soru da, nafakanın kaldırılması talebinin etkilerinin hangi zamandan itibaren yürürlüğe gireceği sorusudur. Belirtiriz ki, yoksulluk nafakasının kaldırılması talebi, dava tarihi itibarıyla etkilerini doğuracaktır. “Fakat bu günkü yasal düzenleme karşısında, nafaka yükümlüsü (,) davanın devamı esnasında nafaka borcunu ödemeye devam edecektir. Dava neticesinde nafakanın kaldırılmasına karar verilmesi halinde, bu karar dava tarihi itibarıyla hüküm ifade edeceğinden, nafaka yükümlüsünün davanın açıldığı tarihten sonra ödemek zorunda kaldığı nafakayı faizi ile birlikte sebepsiz zenginleşme hükümleri çerçevesinde istemesi mümkündür²⁰⁹.”

III. Yoksulluk nafakası davalarında görevli ve yetkili mahkeme

Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun’un²¹⁰ 4’üncü maddesinin birinci fıkrası uyarınca, “TMK’nın İkinci Kitabı ile 03.12.2001 tarihli ve 4722 sayılı Türk Medeni Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanuna göre aile hukukundan doğan dava ve işler, Aile Mahkemeleri’nin görevine girmektedir”. “Buna göre Aile mahkemesinde açılacak belli başlı davalar, nişanlama [*nişanlanma*] ile ilgili anlaşmazlık, boşanma ve buna bağlı olarak mal paylaşımı, nafaka ve velayetle ilgili konular, soybağının kurulması ile ilgili (tanıma, babalık hükmü, evlat edinme) konular, vesayetle ilgili konular ile bu konular hakkında yabancı mahkemelerden alınan kararlar hakkında tanıma ve tenfiz ve Ailenin Korunması ile ilgili tedbir talepleri olacaktır.²¹¹” Bu paralelde, yoksulluk nafakası talepleri ve bu nafaka ile ilgili uyuşmazlıklar da, aile hukukundan doğan dava ve işler kapsamında olduğundan, yoksulluk nafakasına dair her türlü talep ve iddia da, Aile Mahkemelerinde ele alınacaktır.

(²⁰⁹) KAÇAK, Açıklamalı-İçtihatlı Boşanma Davalarında Maddi ve Manevi Tazminat İle Yoksulluk Nafakası, s. 174.

(²¹⁰) 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun; RGT.: 18.01.2003, RGS.: 24997, Yayımlandığı Düstur: Tertip: C.7. Kanunun tam metni için bkz.: <http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/Kanunlar.aspx>, Er. T.: 29.09.2012.

(²¹¹) Selma Baktır, Aile Mahkemeleri, Yetkin Basım Yayım ve Dağıtım A.Ş., Ankara, 2003. s. 85.

Dolayısıyla, yoksulluk nafakasına ilişkin olarak, gerek boşanma davası ile birlikte ve gerekse de boşanma davasından bağımsız şekilde ikame edilen davalar, ayrıca nafakanın arttırılmasına ya da azaltılmasına veya nafakanın kaldırılmasına ilişkin davalar, Aile Mahkemelerinde görülecektir. Uygulamada da, yoksulluk nafakası kapsamındaki davaların Aile Mahkemelerinde incelenmesi gerektiği yönünde muhtelif kararlar verilmiştir.

Nitekim, nafaka yükümlülüğünden kaynaklanan borca yönelik davaların Aile Mahkemesinde bakılması gerekeceği belirtilerek, davanın İcra Tetkik Mercii Hakimliği'nde bakılması gerekeceğine dair Yerel Mahkeme kararı bozulmuştur²¹². Bu noktada belirtiriz ki, “davanın görüleceği yerde aile mahkemesi kurulmamış ise, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca belirlenen asliye hukuk mahkemesi aile mahkemesi sıfatı ile yoksulluk nafakası davasına bakacaktır²¹³”.

(²¹²) Bu yönde Yargıtay 3. HD.'nin, 01.10.2007 tarihli, 2007/14332 E., 2007/13610 K. sayılı kararına konu uyuşmazlıkta; davacı; müvekkilinin Karşıyaka 3. İcra Dairesinin 2006/10188 sayılı dosyasında takibe konulan 16.343.51 YTL birikmiş yoksulluk nafakasının yalnızca 2000 YTL'lik kısmıyla borçlu bulunduğu, 14.343.51 YTL'lik kısmına ilişkin borçlu bulunmadığının tesbitiyle borçlu bulunmadığı kısma ilişkin icra takibinin iptali ve %40'dan az olmamak şartıyla icra inkar tazminatına hükmolunmasını talep ve dava etmiştir. Mahkemece, davacı vekilinin talebi niteliği itibarıyla İcra İflas Kanununun 33, 33 a maddesinde tanımlanan icranın geri bırakılmasına ilişkin bir talep olduğu, bu halde de görevli mahkemenin İcra Tetkik Mercii Hakimliği olduğu, Aile Mahkemesinin görevli olamayacağı gerekçesiyle, görev yönünden davanın reddine karar verilmiş, hüküm davacı vekili tarafından temyiz edilmiştir. Yargıtay; “Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun'un 4. maddesi uyarınca, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun ikinci kitabı ile (3. kısım hariç) 4722 sayılı Türk Medeni Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkındaki Kanun kapsamındaki aile hukukundan doğan dava ve işlerin aile mahkemelerinde görüleceği, İİK'nin 72. maddesi uyarınca açılan menfi tesbit ve istirdat davasının, genel hükümlere tabi olduğunu, İcra ve İflas Kanununda göreve ilişkin özel bir hüküm öngörülmediğini, somut olayda nafaka borcunun bulunmadığının tesbitine yönelik davada; borcun TMK'nın 176. maddesinde tanımlanan yoksulluk nafakasından kaynaklandığını ve dolayısıyla “Aile Hukukuna” ilişkin bulunduğu anlaşıldığını, borcun nafaka yükümlülüğünden doğması nedeni ile; açılan bu davaya 4787 sayılı yasanın 4. maddesi gereğince; Aile Mahkemesinde bakılması gerektiği” gerekçesi ile Yerel Mahkeme kararını bozmuştur. Karar için bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 429.

(²¹³) Ruhi, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 57.

Yoksulluk nafakası talepleri kapsamındaki davaların, Aile Mahkemeleri nezdinde görüleceği ve bu meyanda görev konusunun netleştiği açık ise de, bu davalarda hangi mahkemenin yetkili olacağı farklı olasılıklara göre değerlendirilmelidir. Bu olasılığın yanıtı, yoksulluk nafakası talebinin boşanma davası ile birlikte mi, yoksa, ayrı ve bağımsız bir dava ile mi ileri sürüldüğü sorusunun cevabına bağlı olarak değişecektir. Genellikle, yoksulluk nafakaları, boşanma davalarıyla beraber talep edildiğinden, yoksulluk nafakası talebini değerlendirecek olan yetkili mahkeme, boşanma davasına bakan yetkili mahkeme olmaktadır.

Bu paralelde, yoksulluk nafakası talebi, boşanma dilekçesi veya cevap dilekçesi ile birlikte ya da boşanma davası sırasında ileri sürülmüş ise, yetkili mahkemenin de boşanma davasına bakan aile mahkemesi olacağını söylemek yerinde olacaktır. Bu durumda da, boşanma davalarında hangi mahkemenin yetkili olduğu sorusunun cevaplandırılması gerekmektedir. Bu sorunun cevabını, TMK'nın 168'inci maddesinde bulmamız mümkündür. TMK m. 168 uyarınca, boşanma veya ayrılık davalarında yetkili mahkeme, eşlerden birinin yerleşim yeri veya davadan önce son defa altı aydan beri birlikte oturdukları yer mahkemesi olup, davacı bu mahkemelerden birini seçme hakkına sahiptir. Dolayısıyla, boşanma davalarında ileri sürülen ve/veya boşanma davalarıyla birlikte görülen yoksulluk nafakası talebi kapsamındaki davalara, eşlerden birinin yerleşim yerindeki Aile Mahkemesi nezdinde veya eşlerin davadan önce son defa altı aydan beri birlikte oturdukları yerdeki Aile Mahkemesinde bakılacaktır.

Yoksulluk nafakası talebinin, boşanma davası ile birlikte görülmemesi ya da bu dava sırasında ileri sürülmemiş olması durumunda ise, yetkili mahkeme konusunda TMK'da açık ve özel bir hüküm bulunmaktadır. Şöyle ki, TMK'nın 177'inci maddesinde yer alan, "boşanmadan sonra açılacak yoksulluk nafakası davalarında, nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir" içeriğindeki hüküm ile, boşanma kararının kesinleşmesinden sonra açılacak yoksulluk nafakası davalarında, özel yetki ve TMK m. 168'den farklı bir düzenleme getirilmiştir.

“Bu sayede uygulamada genellikle ekonomik ve mali açıdan zayıf durumda olan nafaka alacaklısının, nafaka yükümlüsünün bulunduğu yer mahkemesine harcama yapmak sureti ile gelerek dava açmak zorunda kalması önlenmek istenmiştir. Bu yetki kuralı zayıf durumdaki eşi korumak amacı ile getirilmiştir (Yargıtay 3. HD., 21.12.2004, E. 2004/14500, K. 2004/14151)²¹⁴.”

Pek tabidir ki, TMK m. 177’de kaleme alınan özel yetki düzenlemesi, kesin ve re’sen nazara alınması gereken bir yetki düzenlemesi olmayıp, davacı, genel yetki kaidelerini uygulamak suretiyle, dilerse, davalının davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesinde de dava açabilecektir. Nitekim, Yargıtay da 2009 senesinde verdiği bir kararında²¹⁵ bu doğrultuda hüküm oluşturmuştur. Bu doğrultuda, boşanma davasından sonra açılacak nafaka davasının, nafaka alacaklısının yerleşim yerinde ikame edilmeyip, genel yetki kaideleri uyarınca davalı yanın davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesinde açılması ve davalı yanın, Mahkeme’nin yetkisi konusunda yetki itirazında bulunmaması ve/veya davalının yetki itirazının reddi durumunda, yetkili mahkeme olma vasfını yitirmeyen; “davalının davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesinde” de nafakaya dair talep ve iddialar görülebilecektir²¹⁶.

⁽²¹⁴⁾ RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 57.

⁽²¹⁵⁾ Yargıtay 3. HD.’nin 07.07.2009 tarihli, 2009/8389 E., 2009/11862 K. sayılı kararına göre; “4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 177. maddesinde; “boşanmadan sonra açılacak nafaka davalarında nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir” düzenlemesi ile, genellikle ekonomik ve mali açıdan güçsüz durumda olan nafaka alacaklılarının; nafaka yükümlüsünün (davalının) bulunduğu yer mahkemelerine gelerek dava açmalarının ve bu suretle mağdur olmalarının önlenmek istendiği, burada zayıfı korumak amacı ile genel yetki hükmünün getirildiği ve seçimlik hakkın tanındığı, nafaka alacaklılarının isterlerse kendi yerleşim yeri mahkemesinde dava açabilecekleri, isterlerse de davalının ikametgahı mahkemesinde dava açabilecekleri” açıklanmıştır. Kararda devamla, “Mahkemece, boşanmadan sonra açılacak nafaka davalarında (yoksulluk veya iştirak) “davalının yerleşim yeri” mahkemesinin yetkili olduğu (TMK’nın 175. Maddesi) belirtilmiş ise de; olayla ilgili yetki kuralının TMK’nın 177. maddesinde düzenlendiği, buna göre de; “nafaka alacaklısının (davacının) yerleşim yeri” mahkemesinin yetkili mahkeme olduğu, bu yetkinin kesin yetki olmayıp, nafaka alacaklısına seçimlik hak tanıdığı, davalı tarafın yetki itirazı bulunmadığı takdirde mahkemece re’sen incelenemeyeceği, nafaka alacaklısının iş bu davayı kendi yerleşim yerinde açmış bulunması nedeniyle, mahkemece işin esasına girilip sonucu dairesinde hüküm kurulması gerektiği, yetki yönünden davanın reddinin doğru olmadığı” belirtilmiştir. Bkz.: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 331.

⁽²¹⁶⁾ Benzer yönde, Yargıtay 3. HD.’nin 15.09.2003 tarihli, 2003/9795 E., 2003/10115 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Türk Hukukunda Boşanma, Boşanmanın Sonuçları, Yabancı

Sonuç olarak, nafaka davalarında Aile Mahkemeleri ve Aile Mahkemesi bulunmayan yargılama çevrelerinde de, “aile mahkemesi” sıfatıyla Asliye Mahkemeleri “görevli” mahkeme olmakta, yetkili mahkeme ise, nafaka konusunun boşanma yargılaması sırasında görülmesi durumunda boşanma davasını inceleyen mahkeme, boşanma yargılamasından bağımsız incelenmesi durumunda ise, nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesi ve/veya davalının davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesi olabilmektedir.

IV. Yoksulluk nafakasında zamanaşımı

Yoksulluk nafakaları, genellikle boşanma davalarıyla beraber talep edilmekte ise de, TMK'nın 177'inci maddesinde yer alan “boşanmadan sonra açılacak nafaka davalarında, nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir” hükmündeki “boşanmadan sonra açılacak nafaka davaları” ibaresine istinaden, boşanma davalarından sonra da, yoksulluk nafakası talebinde bulunulabileceği kendiliğinden anlaşılacaktır. Boşanma davalarındaki nafaka talepleri, boşanma davası sonuçlanıncaya kadar ileri sürülebilecek ise de, boşanma davasından sonra ikame edilecek nafaka davalarının ne zamana kadar açılabileceği, bir diğer anlatımla bu davaların ikamesi için yasal bir süre olup olmadığı sorusunun cevaplandırılması gerekmektedir. TMK'nın 178'inci maddesinde, “evliliğin boşanma sebebiyle sona ermesinden doğan dava haklarının, boşanma hükmünün kesinleşmesinin üzerinden bir yıl geçmekle zamanaşımına uğrayacağı” belirtilerek, boşanma davası esnasında talep edilmeyen yoksulluk nafakasının, boşanma davasının kesinleşmesinden sonra ancak bir yıllık yasal süre içinde talep edilebileceği kaleme alınmıştır.

Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, s. 525. Yine, Yargıtay 3. HD.'nin 08.12.2003 tarihli, 2003/14319 E., 2003/14031 K. sayılı kararı da bu yöndedir. Bkz: RUHİ, age, s. 526.

Bir diğ er anlatımla, eğer, boşanma sonucunda yoksulluğa düş en taraf, boşanma davasıyla beraber karşı taraftan yoksulluk nafakası talep etmemiş se, bu durumda, boşanma neticesinde yoksulluğa düş en tarafa (*taraf*) ancak boşanma kararı kesinleş tikten sonra bir yıl zarfında karşı taraftan yoksulluk nafakası talebinde bulunabilir (MK. md. 178)²¹⁷.

Kanun koyucu, anılan hük ümde, bir yıllık zamanaş ımı süresi ö ngörerek, evliliğ in boşanma sebebiyle sona ermesinden ve hük mün kesinleş mesinden sonra, eş lerin uzun bir süre boyunca yoksulluk nafakası tehdidi ile karşılaş malarının önüne geçmeyi ve dolayısı ile belirsiz bir durumun oluş mamasını arzulamıştır. Kanaatimizce de, yasada düzenlenen “bir yıllık” süre çok yerinde bir düzenleme olup, tarafların, uzun bir zaman sürecinde belirsiz bir durumda kalmalarının engellenmesi hakkaniyete uygundur. Yargıtay da, 2002 tarihinde verdiği bir kararında²¹⁸, “boşanma kararı kesinleş tikten sonra da yoksulluk nafakası istenmesini engelleyen bir kanun hük mü yoksa da, yoksulluk nafakası isteyen boşanma tarihinde boşanma yüzünden yoksulluğa düş tüğ ünün ve bu yoksulluğ unun istek tarihinde devam etmekte olduğ unun ispatlanması gerektiğ ini” kaleme almıştır. Yargıtay, 2004 tarihli bir diğ er kararında da²¹⁹, “TMK m. 174 ve 175’den kaynaklanan maddi, manevi tazminat ve yoksulluk nafakası taleplerinin boşanmanın eki olduğ unu, ancak boşanma davası kesinleş inceye kadar istenebileceğ ini, boşanma davasının kesinleş mesinden sonra ise ancak müstakil bir dava ile istenebileceğ ini” belirtmiş, 2012 tarihli kararında da, “boşanma hük mü kesinleş tikten sonra yoksulluk nafakası talebinin ayrı bir dava konusu olduğ unu, ayrıca başvurma ve peş in nisbi harca tabi bulunduğ unu” açıklamıştır²²⁰.

⁽²¹⁷⁾ ARBEK, Boşanmanın Mali Sonuçları, s. 151.

⁽²¹⁸⁾ Yargıtay 2.HD.’nin 11.02.2002 tarihli, 2002/1104 E., 2002/1667 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Türk Hukukunda Boşanma, Boşanmanın Sonuçları, Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, s. 376.

⁽²¹⁹⁾ Yargıtay 2. HD.’nin 08.04.2004 tarihli, 2004/3267 E., 2004/4569 K. sayılı kararı. Bkz: <http://www.turkhukuksitesi.com/showthread.php?t=3287>, Er.T.: 23.09.2012.

⁽²²⁰⁾ Yargıtay 2. HD.’nin 28.04.2004 tarihli, 2004/4694 E., 2004/5483 K. sayılı kararı. Bkz: <http://www.turkhukuksitesi.com/showthread.php?t=3287>, Er.T.: 23.09.2012.

Aynı şekilde, 2002 tarihinde verilen bir diğer kararda²²¹, boşanmaya dair kararın kesinleştiği tarihten itibaren bir yıl içinde harcı verilmek sureti ile yoksulluk nafakası talep edilebileceği kaleme alınmış, 2000 tarihli diğer bir kararda²²² ise, “yoksulluk nafakasının boşanma hükmünün kesinleştiği tarihten sonra da istenebileceği, ancak koşulların oluşup oluşmadığının boşanma ile ilgili hükmün kesinleştiği tarihe göre değerlendirileceği” ifade edilmiştir. Belirtmek isteriz ki, yoksulluk nafakası talebi boşanma davasında ileri sürülmüş ise, bu talep, boşanma davasının fer’i niteliğinde bir talep olduğundan, ayrıca harç alınmayacak, keza ayrıca vekalet ücretine hükmedilmeyecektir. Buna karşın, yoksulluk nafakası talebi boşanma davasından ayrı, müstakil bir dava ile ileri sürülmüş ise, bu talep; ayrı bir harca tabi olduğu gibi, talebin reddi ve/veya kabulü ya da kısmi kabulü durumunda da ayrı bir vekalet ücreti söz konusu olacaktır²²³.

Bununla birlikte, TMK m. 178’de düzenlenen bir yıllık süre, zaman aşımı süresi olup, hak düşürücü süre mahiyetinde değildir. Yargıtay da, 2008 tarihli bir kararında²²⁴, TMK’nın 178’inci maddesi uyarınca boşanma kararının kesinleşmesinden sonra bir yıl içerisinde dava yoluyla nafaka talep edilebileceğini ve anılan sürenin zamanaşımı süresi olduğunu hükme bağlanmıştır. Bir yıllık süre zaman aşımı süresi olduğundan, hakim tarafından re’sen dikkate alınması mümkün olmayıp, “bir yıllık süre geçtikten sonra dava açılması durumunda, davalı tarafından ilk itiraz olarak zamanaşımı def’inde bulunulmalıdır. (Yargıtay 3.HD., 01.10.2007, E. 2007/12169 E., K. 2007/13604). Buradaki zamanaşımı boşanma davası kesinleştikten sonra açılacak olan yoksulluk nafakasına ilişkindir.

(²²¹) Yargıtay 2. HD.’nin 27.05.2002 tarihli, 2002/6265 E., 2002/7041 K. sayılı kararı. Bkz: http://www.kararevi.com/karars/540573_yargitay-2-hukuk-dairesi-e-2002-06265-k-2002-07041, Er. T.: 23.09.2012.

(²²²) Yargıtay 2. HD.’nin 10.04.2000 tarihli, 2000/4326 E., 2000/4485 K. sayılı kararı. Bkz: Esra Şeren Demirel, Yoksulluk Nafakası, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Medeni Hukuk Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007, <http://www.belgeler.com/blg/12zl/yoksulluk-nafakasi-poverty-alimony>, Er. T: 23.09.2012, s. 33, dn. 109.

(²²³) Boşanma davaları ile birlikte talep edilen yoksulluk nafakası davalarında ve bağımsız açılan davalarda vekalet ücreti ve Mahkeme harcı konuları için bkz: KAÇAK, s. 158, 159.

(²²⁴) Bu yönde, Yargıtay, 3.HD.’nin, 05.06.2008 tarihli, 2008/8156 E., 2008/10235 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 389.

Dolayısıyla, daha önceden karar altına alınmış olan yoksulluk nafakasının artırılması veya azaltılması davaları bu kapsamda değerlendirilemez.²²⁵”

Nitekim, 2008 yılında verilen diğer bir kararda²²⁶ da, “boşanma kararının kesinleşmesinden sonra açılan yoksulluk nafakası davalarında bir yıllık sürenin zamanaşımı def’i olarak ileri sürülmesi halinde nazara alınacağı, dermeyer edilmediği surette hakim tarafından kendiliğinden nazara alınamayacağı” hükme bağlanmıştır. Bir başka kararda ise²²⁷, “bir yıllık zamanaşımı süresinin hak düşümü süresi olmayıp, itiraz mahiyetinde bulunmadığı, süresi içerisinde davalı tarafça ileri sürülmesi gereken def’i mahiyetinde olduğu” belirtilmiştir.

Bu noktada belirtmek isteriz ki, 1086 sayılı mülga HUMK’da “ilk itiraz” olarak düzenlenen zaman aşımı kurumu, 6100 sayılı HMK’da “ilk itiraz” olmaktan çıkarılmıştır. Bu durumun en önemli sonucu ise, zaman aşımı itirazının, sadece “cevap dilekçesi” ile birlikte öne sürülmesinin gerekmediği, yasal hükümler kapsamında “esasa yönelik” bir savunma olarak ileri sürülebileceği noktasında toplanmaktadır. Dolayısı ile, TMK m. 178 hükmüne aykırı olarak, boşanma davasının kesinleşmesinden sonra bir yıllık sürenin geçmesinin ardından nafaka talep edilmesi durumunda, davalı yan, cevap verme süresi içerisinde, “zaman aşımı” itirazında bulunmamış olsa dahi, esasa yönelik savunmasında, “zaman aşımı” itirazında bulunabilecek ve karşı taraf da, bu itirazın sadece “cevap verme süresi içerisinde yapılabileceğini” iddia edemeyecektir.

(²²⁵) RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 48. RUHİ’ye göre; “Zamanaşımına uğramış bir alacak, borçlu tarafından yerine getirilebilir. Borçlu zamanaşımına uğramış olan borcu yerine getirmez ise, alacaklı tarafından borcun yerine getirilmesi için açılan davaya karşı isterse cevap süresi içinde zamanaşımı def’ini ileri sürebilir. Borçlu, cevap verme süresi içinde zamanaşımı def’ini ileri sürerse, hakim davayı reddeder. (Yargıtay 2. HD., 10.05.2004, E. 2004/5317, K. 2004/5992).” RUHİ, age., s. 49.

(²²⁶) Yargıtay 2. HD.’nin 21.02.2008 tarihli, 2007/21667 E., 2008/2029 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 408.

(²²⁷) Yargıtay 3. HD.’nin 01.10.2007 tarihli, 2007/12169 E., 2007/13604 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 431.

Öte yandan, Yargıtay'ın muhtelif kararlarında anlaşmalı boşanmalarda, anlaşma protokolünde yoksulluk nafakası konusunda herhangi bir talebin olmaması durumu, sonradan yoksulluk nafakası talebinde bulunulmasına engel bir unsur olarak görülmüştür. Nitekim, Yargıtay, Nisan 2009 tarihli bir kararında²²⁸, “ tarafların boşanmanın mali sonuçlarında da anlaşmış olmasının, boşanmanın bir unsuru olduğunu, mali sonuçların yoksulluk nafakasını da kapsadığını, tarafların anlaşarak boşanmalarında yoksulluk nafakası talep edilmemişse ve karar yoksulluk nafakasını içermiyorsa taraflar açısından kesin hüküm oluşturduğundan sonradan yoksulluk nafakası istenemeyeceğini” belirtmiştir. Yine, 2010 tarihli bir başka Yargıtay kararında da²²⁹, “ anlaşmalı boşanma sırasında yoksulluk nafakası talep etmeyen eşin, daha sonra yoksulluk nafakası talep edemeyeceği” hükme bağlanmıştır. 2002 tarihinde verilen bir diğer kararda²³⁰ ise, “ boşanma kararı kesinleştikten sonra da yoksulluk nafakası istenmesini engelleyen bir kanun hükmü yoksa da, yoksulluk nafakası isteyen boşanma tarihinde boşanma yüzünden yoksulluğa düştüğünün ve bu yoksulluğunun istek tarihinde devam etmekte olduğunun ispatlanması gerektiği, anlaşarak boşanma halinde yoksulluk nafakası isteği olmadığını açıklayan tarafın bu beyanının, boşanma yüzünden yoksulluğa düşmeyeceğini göstereceği ve kendisini bağlayacağı” açıklanarak, bu hal dikkate alınmadan davacı için yoksulluk nafakası tayininin doğru bulunmadığı hükme bağlanmıştır.

Aynı yöndeki 2001 tarihli başka bir kararda da²³¹, “ yoksulluk nafakasının mutlaka boşanma davası devam ederken istenmesi gerektiği yönünde bir kanun hükmü bulunmadığı, ancak boşanma kararının kesinleşmesinden sonra açılacak davalarda davacının boşanma anında boşanma yüzünden yoksulluğa düştüğünün

(²²⁸) Yargıtay 3. HD.'nin 28.04.2009 tarihli, 2009/6942 E., 2009/7526 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 342.

(²²⁹) Yargıtay 2.HD.'nin 30.10.2010 tarihli, 2010/11193 E., 2010/13239 K. sayılı kararı. Bkz: KAÇAK, Açıklamalı-İçtihatlı Boşanma Davalarında Maddi ve Manevi Tazminat İle Yoksulluk Nafakası, s. 207.

(²³⁰) Yargıtay 2. HD.'nin 11.02.2002 tarihli, 2002/1104 E., 2002/1667 K. sayılı kararı. Bkz: <http://www.turkhukuk sitesi.com/showthread.php?t=3287>, Er. T: 22.09.2012.

(²³¹) Bu yönde, Yargıtay 2. HD.'nin, 22.01.2001 tarihli, 2001/860 E., 2001/1014 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Türk Hukukunda Boşanma, Boşanmanın Sonuçları, Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, s. 528.

anlaşılması yanında, bu yoksulluğunun devam ettiğinin belirlenmesi gerektiği” izah edilmiştir. Belirtiriz ki, söz konusu kararlar; aynı zamanda, boşanma davasının kesinleşmesinden sonraki bir yıllık süre içinde açılan yoksulluk nafakası davalarında, “boşanma yüzünden yoksul duruma düşülüp düşülmediğinin” boşanma tarihi itibarıyla araştırılması mecburiyetini de ortaya koymaktadır.

Görüleceği üzere “boşanma davası kesinleştikten sonra açılan yoksulluk nafakasında, davacının boşanma davasındaki kusur derecesinin, boşanma anında boşanma yüzünden yoksulluğa düşüp düşmediğinin ve bu yoksulluğun halen devam edip etmediğinin araştırılması gerekir²³².”

Bu başlık altında cevaplandırılması gereken bir diğer soru ise, irat biçiminde ödenmesine karar verilen yoksulluk nafakasının azaltılması ve/veya artırılması kapsamındaki uyarılama davalarında ya da nafakanın kaldırılması istemlerinde, özel bir zaman aşımı süresi bulunup bulunmadığı sorusudur. Kanun koyucu, TMK m. 176 f. 4 düzenlemesinde, “ tarafların malî durumlarının değişmesi veya hakkaniyetin gerektirdiği hâllerde iradın artırılmasına veya azaltılmasına karar verilebileceğini” kaleme almış, ancak bu talebin ileri sürülmesi gereken zaman dilimi konusunda herhangi bir zaman belirlemesi yapmamıştır. Bununla birlikte, yorum yoluyla, yoksulluk nafakasının uyarlanmasının ya da kaldırılmasının mahkemeden her zaman talep edilebileceği sonucuna kolayca ulaşılabilmesi mümkündür. Zira, irat şeklinde ödenmesine karar verilen yoksulluk nafakası, belirli bir zaman ile sınırlandırılmamış ise, TMK m. 176 f. 3’de hükme bağlanan şartlar gerçekleşinceye kadar süresiz olarak ödeneceğinden, nafakanın arttırımı ya da azaltılması talepleri konusunda özel bir süre bulunmamakta ve haliyle bu talepler de, süresiz olarak ileri sürülebilmektedir.

(²³²) RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 49.

Aynı şekilde, TMK. m. 176 f. 3 hükmüne isnadla, irat biçiminde ödenmesine karar verilen nafaka, “alacaklı tarafın evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşaması, yoksulluğunun ortadan kalkması ya da haysiyetsiz hayat sürmesi” şartlarından herhangi birinin gerçekleşmesi durumunda, talep halinde mahkeme kararıyla kaldırılabilirdiğinden ve koşulların gerçekleşebileceği zaman ise önceden belirli olamayacağından ve/veya bilinemeyeceğinden, yasa da nafakanın kaldırılması davalarında da, haklı ve yerinde olarak, özel bir süre getirilmiş değildir.

Bu noktada, gerek uyarılma ve gerekse de nafakanın kaldırılması davalarında da, belirli bir kesin sürenin öngörülmesi gerektiği, özel bir sürenin getirilmemiş olmasının belirsizliğe yol açabileceği, bu sürenin “nafakanın kaldırılması davalarında, “ittıla tarihinden” itibaren, nafakanın uyarlanması davalarında da “hal ve şartların değiştiği tarihten” itibaren başlatılabileceği bir düşünce olarak akla gelebilir. Buna karşın, gerek hal ve şartların değişim tarihinin ve gerekse de ittila tarihinin ispatlanmasının son derece zor olacağı ve kanun koyucunun bu kapsamda herhangi bir zaman aşımı süresi tayin etmediği, aksi durumda, bu davalar ile ilgili olarak da, belirli bir süre tayin edebileceği, hemen karşı bir fikir olarak ortaya atılabilir. Ancak, bugün itibariyle, mevcut yasal düzenlemeler ile, gerek nafakanın uyarlanması ve gerekse de hükmedilen nafakanın kaldırılması davalarında, bu davaların ikame edilmeleri için, özel ve belirli bir zaman aşımı süresi getirilmemiş olduğundan, uyarılma ve nafakanın kaldırılması davalarının, şartların gerçekleşmesi durumunda, belirlenmiş özel bir süreye bağlı olmaksızın her zaman açılabilmesi hukuken mümkün olacaktır.

Bu başlık altında incelenmesi gereken bir diğer konu ise, hükmedilen nafaka alacağının hangi süre içerisinde tahsil edilebileceği sorusu çerçevesinde toplanmaktadır. TMK’da bu konu hakkında da özel bir düzenlemeye gidilmediğinden, bu sorunun genel hükümler ile çözülmesi gerektiği açıktır.

Bu noktada, Türk Borçlar Kanunu'nun²³³ ["BK."] 146'ıncı maddesinde hükme bağlanan, "Kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça, her alacağın on yıllık zamanaşımına tabi" olacağı yönündeki yasal düzenleme akla gelmelidir. Nafaka alacaklarının tahsili konusunda özel bir düzenleme bulunmadığından, yoksulluk nafakası alacaklarının da, genel zaman aşımı süresi olan 10 (on) yıllık süre içerisinde talep edilebilmesi mümkün olacaktır.

"Yoksulluk nafakası toptan (sermaye) veya irat olarak mahkeme tarafından karara bağlanmış ise, nafaka alacaklısı olan eş, alacağın muaccel olduğu tarihten itibaren on sene süre ile nafaka ödemekle yükümlü olan eşten istemde bulunabilir²³⁴." Öte yandan, BK'nın 150'inci maddesinde "ömür boyunca gelir ve benzeri dönemsel edimlerde, alacağın tamamı için zamanaşımının, ifa edilmemiş ilk dönemsel edimin muaccel olduğu günde işlemeye başlayacağı" kaleme alınmıştır. Bu hüküm, irat biçiminde ödenmesine karar verilen nafaka alacakları açısından özel bir önem taşıyacaktır. Dolayısı ile, nafaka yükümlüsü, hükmedilen nafaka iratlarının bir kısmını ödememiş ise, alacak zaman aşımı, ifa edilmemiş ilk dönemsel edimin muaccel olacağı günde işlemeye başlayacaktır.

V. Yoksulluk nafakasının ödenme şekli ve nafakanın başlangıç tarihi

TMK m. 176 f. 1 uyarınca, yoksulluk nafakasının toptan veya irat şeklinde ödenmesi hukuken mümkündür. Yasada, hakimin, nafakanın toptan ya da irat biçiminde ödenmesi yönündeki kararını verirken, hangi ilke ve kriterleri nazara alması gerektiği konusunda bir açıklık bulunmamakla birlikte, hakimin, yalnızca tarafların taleplerine bağlı kalmaması gerektiği, kararını verirken, taraf taleplerinin yanısıra, tarafların sosyal-ekonomik durumlarını, olayların içeriklerini ve diğer tüm koşulları da dikkate almasının önem taşıdığı şüphesizdir.

(²³³) 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu. R.G.T.: 04.02.2011, R.G.S.: 27836, Yayımlandığı Düstur: Tertip: 5, C.50. Kanunun tam metni için bkz: <http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/Kanunlar.aspx>, Er.T:23.09.2012.

(²³⁴) KAÇAK, Açıklamalı-İçtihatlı Boşanma Davalarında Maddi ve Manevi Tazminat İle Yoksulluk Nafakası, s.175.

Nitekim, Yargıtay da, 1998 tarihli bir kararında²³⁵; “hakim toptan yoksulluk nafakasına karar verirken, tarafların sosyal ve ekonomik durumlarını, kadının yaşını, evlenme şansını, ortalama yaşam süresini, paranın peşin sermaye değerini, hakkaniyet kuralı gereğince paranın kadının yoksulluktan kurtarılması amacını taşıdığını da dikkate almak zorundadır.” yönünde görüş vererek, yoksulluk nafakasının toptan ödenmesi kararını şekillendirebilecek bazı unsurlara temas etmiştir.

“Uygulamada yoksulluk nafakasına çoğu kez irat biçiminde hükmolunmakta ve bu durum istisnalar dışında yakınmalara neden olmamaktadır. Değişen ekonomik durum, paranın alım gücü enflasyonist baskılar nazara alındığında istek olmadıkça ve tarafların yararlarına uygun düşmedikçe yoksulluk nafakasına irat şeklinde hükmedilmelidir²³⁶.” “Yoksulluk nafakasının toptan (sermaye) biçiminde ödenmesine karar verilmiş olması halinde nafaka tutarı, bir defada toplu olarak ödeneceğinden nafaka borcu sona erecek ve tarafların durumunda daha sonradan meydana gelecek değişikliklerin yoksulluk nafakasına etkisi olmayacaktır. Hakim tarafından toptan ödemeye karar verilmesi halinde bunun gerekçesi açıklanmalıdır (Yargıtay 2. HD., 26.09.2002, E. 2002/9913, K. 2002/10820)²³⁷.”

Ek olarak, tarafların talepleri halinde, irat şeklinde ödenen yoksulluk nafakasının, gelecek yıllarda, ne miktarda ödeneceği de hakim tarafından kararlaştırılabilir. Bu meyanda, TMK’nın 176’ncı maddesinin beşinci fıkrasında açık bir düzenleme bulunmakta ve anılan hükümde, “hâkim, istem hâlinde, irat biçiminde ödenmesine karar verilen maddî tazminat veya nafakanın gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini karara bağlayabilir” düzenlemesi yer almaktadır.

(²³⁵) Yargıtay 2. HD.’nin 15.05.1998 tarihli, 1998/3820 E., 1998/6007 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Türk Hukukunda Boşanma, Boşanmanın Sonuçları, Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, s. 509.

(²³⁶) ÖZUĞUR, Türk Medeni Kanununun Yeni Düzenlemelerine Göre Gerekçeli-Açıklamalı-İçtihatlı Nafaka Hukuku, s.287, 288.

(²³⁷) RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 51.

Nafakanın ödenme şeklinin ne olacağı konusu açıklığa kavuşturulduktan sonra, yoksulluk nafakasının başlangıç tarihinin hangi tarih olacağı sorusunun da cevaplandırılması gerekmektedir. Yineleriz ki, “yoksulluk nafakası, boşanma davası açılırken dava dilekçesi ile veya boşanma davası devam ederken veyahut da boşanma davası sonuçlandıktan sonra (boşanma kararının kesinleştiği tarihten itibaren bir yıl içinde) ayrı bir dava ile istenebilir (Yargıtay 3. HD., 17.02.2003, E. 2003/1435, K. 2003/1314)²³⁸.” Yoksulluk nafakasının başlangıç tarihi talep tarihi olup, davanın sonuçlandığı tarih değildir.

“Yoksulluk nafakası, boşanma davasının görülmekte olduğu Mahkeme’den talep edilmişse, boşanmaya karar verilen hükümde, yoksulluk nafakasına ilişkin karar da verilecektir²³⁹.” Buna karşın Yargıtay kararları²⁴⁰ uyarınca, yoksulluk nafakası boşanma kararının kesinleşmesinden sonra hüküm ifade edecektir. “Yoksulluk nafakası, eğer boşanma hükmünün kesinleşmesinden sonra bağımsız bir dava ile talep edilmişse, nafaka yine talep tarihinden itibaren başlamalıdır²⁴¹.”

Öte yandan, yoksulluk nafakasının, bir alacak niteliğinde olması nedeniyle, her alacakta olduğu üzere, yoksulluk nafakası alacağına da faiz işletilmesi hukuken mümkündür. Bununla birlikte, söz konusu nafaka alacağı, dava tarihinde belirli ve istenebilir bir alacak mahiyetinde olmadığından, yoksulluk nafakasına dava tarihinden itibaren faiz yürütülmesi yerinde olmayacaktır. 2004 tarihli bir kararda da,²⁴² “istem halinde karar tarihinden itibaren faize hükmedileceği” belirtilmiştir.

⁽²³⁸⁾ RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 48.

⁽²³⁹⁾ SERİM, Yoksulluk Nafakası, s. 293-294.

⁽²⁴⁰⁾ Bu yönde, Yargıtay 3. HD.’nin 16.02.2009 tarihli, 2008/19504 E., 2009/2080 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 356. Aynı şekilde, Yargıtay 2. HD.’nin 02.02.2009 tarihli, 2007/20521 E., 2009/1198 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, age, s. 359.

⁽²⁴¹⁾ SERİM, Yoksulluk Nafakası, s. 294, dn: 38.

⁽²⁴²⁾ Bu yönde, Yargıtay 3. HD.’nin 01.11.2004 tarihli, 2004/11566 E., 2004/11941 K. sayılı kararı. Bkz: RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 49.

“Nafaka hükmü takdirine ilişkin davalarda nafakanın belirlenmesi hakimın takdirine bağlı olup, dava tarihinde muayyen ve muaccel olmadığından yine nafaka hükmü inşai mahiyette olup, karar oluşmadan nafaka istenmesi mümkün olmayacağından yoksulluk nafakasına dava tarihinden itibaren faiz yürütülemez. Ancak, yoksulluk nafakasına hükmedildikten sonra hükmedilen yoksulluk nafakasının muaccel olduğu ve nafaka borçlusunun temerrüde düşürüldüğü tarihten itibaren istem halinde faiz yürütülebilir²⁴³.”

Pek tabidir ki, anlaşmalı boşanmalarda, tarafların boşanma protokolü ile yükledikleri edimlerin ve bu kapsamda özellikle faiz şartlarının saklı tutulması gerektiği de göz ardı edilmemelidir. Bir diğer anlatımla, tarafların anlaşmalı boşanmalarına konu protokollerinde, faiz başlangıç tarihi veya nafaka ödemesinin başlayacağı tarih konusunda özel bir düzenleme var ise, bu düzenlemelerin de göz önünde bulundurulması gerekeceği açıktır.

VI. Yoksulluk nafakasının süresi

TMK m. 175 f. 1 uyarınca, “irat” şeklinde ödenmesine karar verilen yoksulluk nafakasının kesin bir yasal süresi bulunmamaktadır. Bir başka ifadeyle, irat şeklinde ödenmesine karar verilen yoksulluk nafakası, Mahkeme tarafından özel bir süre ile sınırlandırılmamış ise, TMK’nın 176’ncı maddesinin üçüncü fıkrasında düzenlenen nafakanın kaldırılmasına ilişkin koşullar gerçekleşmediği sürece, süresiz olarak ödenecektir. Buna karşın, TMK m. 176 f. 3’de kaleme alınan sebeplerin gerçekleşmemesi durumunda, nafaka borçlusunu, hayatı boyunca, nafaka alacaklısına karşı yükümlü kılmanın doğru bir düzenleme olup olmadığı tartışmaya açıktır. Esasında, hukuk sistemimizde zaman aşımı ve hak düşürücü sürelerin de olduğu nazara alınır ise, nafaka alacaklısına karşı, nafaka borçlusunu yaşamı süresince nafaka ödemek ile borçlu konuma sokmanın yerinde olmadığı savunulabilecektir.

⁽²⁴³⁾ KAÇAK, Açıklamalı-İçtihatlı Boşanma Davalarında Maddi ve Manevi Tazminat İle Yoksulluk Nafakası, s. 160. Ayrıca, nafaka arttırımı davalarında faiz konusu ile ilgili olarak, bkz: KAÇAK, age, s. 170 ve 171.

Nitekim, bu görüşü savunan yazarlardan biri olan ARBEK'e göre; "insanların yapmış olduğu bir davranıştan dolayı, ömür boyu sorumlu tutulmaları, hem insafli değil, hem de hakkaniyete aykırıdır. Ayrıca, zaman aşımı ve hak düşürücü süre kavramlarının kabul edildiği bir hukuk sisteminde, boşanmadan kaynaklanan bir nafaka alacağının varlığının belli koşullar altında, nafaka borçlusunun veya nafaka alacaklısının yaşamı boyunca, sanki mülkiyet hakkıymış gibi sürekli kılması [*kılınması*] da anlaşılır değildir. Keza, hiç kimse, kendi kişilik haklarını bile aşırı olarak sınırlandıramazken (MK. md. 24), boşanan taraflardan birisinin [*birisini*] sırf boşanan diğer taraf yoksulluğa düştü diyerek, süresiz olarak nafaka yükümlüsü kılmak ..., adalet duygusunu da zedelemektedir. Ayrıca, boşanan eşlerin yaşamlarını yeniden düzenleyebilmeleri için birbirlerinden kısa sürede kopmaları genellikle daha faydalı olur. Ancak, yoksulluk nafakası, sürekli olarak irat şeklinde ödendiği müddetçe, boşanmış tarafların birbirleriyle olan ilişkilerinin sürekli hale gelmesi kaçınılmazdır. Keza, yoksulluk nafakası yükümlüsü olan tarafın, muhtemelen, kanunda yoksulluk nafakasının kaldırılması için ön görülmüş olan koşulların mevcut olup olmadığını sürekli olarak araştırmak istemesi ve böylece de yoksulluk nafakası alacaklısının özel hayatına sürekli olarak müdahale edilme tehlikesinin varlığı, her halde hukukun sebep olacağı bir sonuç olamaz.²⁴⁴" Ayrıca, "evlilik sona ermesine rağmen yoksulluk nafakası dolayısıyla oluşan sun'i bir bağ devam etmekte, yeniden evlenerek yeni bir hayat kuran eş [*eşin*], eski eşine yoksulluk nafakası ödemeye devam etmesi hoş olmayan bir görüntünün ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Boşanmış olduğu eş, hiçbir zaman bir sosyal güvenlik kurumu olarak görülmemelidir²⁴⁵."

Bununla birlikte, kanaatimizce, TMK 176'ncı maddenin üçüncü fıkrasında aktarılan sebeplerin geniş içerikleri ve bu sebeplerin nafaka borçlusunu koruduğu düşünülür ise, irat şeklinde ödenmesine karar verilen nafakanın ödenmesine dair özel bir süre getirilmemesinin yerinde olmadığından bahsedilmesi hukuken mümkün görülmemelidir.

⁽²⁴⁴⁾ ARBEK, Boşanmanın Mali Sonuçları, s. 145, 146.

⁽²⁴⁵⁾ RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku s. 46.

Gerçekten de, nafaka alacağını belirli bir süre ile sınırlandırmak, nafakanın konuluş amacına ters düşebilecektir. Nitekim, bu konu Anayasa Mahkemesi²⁴⁶ nezdinde de tartışılmış, TMK'nın 175'inci maddesinin birinci fıkrasında yer alan, boşanmada eşler lehine hükmedilecek yoksulluk nafakasının sürekli olmasını açıklayan 'süresiz' ibaresinin Anayasaya aykırılığı düşüncesi ile "süresiz" kelimesinin iptali talep edilmiştir.

"Başvuru kararında, itiraz konusu "...süresiz olarak..." ibaresi nedeni ile boşanma neticesinde eşlerden birinin diğeri lehine ömür boyu sürecek bir mali yükümlülük altına girdiği, nafakaya hangi hallerde hükmedileceğinin, hangi hallerde kaldırılacağı ve tarafların ekonomik koşullarının ne şekilde dikkate alınacağına yasada açıkça belirtilmemiş olduğu, yoksulluk nafakasının boşanan eşlerin yeniden evlenmelerini engelleyici niteliği bulunduğu belirtilerek, kuralın, Anayasa'nın 2'inci, 10'uncu ve 41'inci maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür. İtirazın gerekçesinde²⁴⁷; "kanun maddesinde nafakaya hangi hallerde hükmedileceği, davacı ve davalının ekonomik durumlarının ne şekilde dikkate alınacağı, tarafların yaşlarının, evli kaldıkları sürenin, çocuklarının olup olmamasının dikkate alınıp alınmayacağı, hangi koşullarda kaldırılmasının istenebileceğinin ayrıntılı olarak açıklanmadığı, genel yargı içtihatlarına göre boşanan taraflardan kusurlu görülen kişinin ve genellikle erkeğin aleyhine, eğer çalışmayacak şekilde özürsüz değil ise, ekonomik olarak iyi bir durumda olup olmadığına bakılmaksızın sürekli olan nafakaya hükmedildiği, yoksulluk nafakasına hükmedebilmek için tarafların evli kaldığı sürenin, çocuklarının olup olmamasının, nafaka alacaklısının çalışmaya engel bir özürünün olup olmamasının bir öneminin bulunmadığı, genellikle boşanmaya sebep olaylarda pek çok halde iki tarafın da kusurlu hareketleri olmasına karşın, "isbat güçlüğü, aile içi sorunların tam olarak anlatılmak istenmemesi, mahremiyet düşüncesi, hakimnin düşünce yapısı, hayata bakış açısı" gibi pek çok sebeplerle, taraflardan birinin

(²⁴⁶) AYM'nin 17.05.2012 tarihli, 2011/136 E, 2012/72 K. sayılı kararı. Bkz: RGT: 26.06.2012, RGS: 28335, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120626-25.htm>, Er. T: 23.09.2012.

(²⁴⁷) Bkz: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120626-25.htm>, Er. T: 23.09.2012.

gerçekte olduğundan farklı olarak kusurlu veya daha çok kusurlu kabul edilebildiği, kusurun pek çok halde görece ve sübjektif olduğu, bu durumda bu kişinin diğer tarafa sürekli nafaka yükümlüğü altına sokulmasının çok sağlam ve her halde geçerli gerekçeleri olmayacağı” açıklanmıştır. Devamla, “nafakanın sürekli olmasının yükümlü kişiyi ömür boyu sürecek bir mali yükümlülük altına soktuğu, boşanmakla ortak hayatları biten kişileri birbirlerine sürekli olarak bağımlı kıldığı, evliliğin iki kişi arasında doğal olmayan bir akrabalık tesis ettiği, boşanma ile bu birlikteliğin sona ermesine rağmen ömür boyu sürecek bir yükümlülük ile kişilerin birbirlerine bağımlı kılındığı, pek çok halde, yoksulluk nafakası borçlularının evlilik içinde olduğundan daha fazla ağır bir yük altına girdikleri, yoksulluk nafakasının sürekli olmasının dürüstçe olmayan evlilik taleplerini teşvik edici, yine boşanan kişilerin yeniden evlenmesini engelleyici mahiyette olduğu, pek çok sosyal yardımın da etkisi ile kişileri çalışmamaya teşvik edici bir etkisi de bulunduğu” açıklanmıştır.

Ayrıca, “nafakanın yükümlüler üzerindeki olumsuz etkisinin sadece sosyal ve ekonomik olmadığı, özgürlüğü kısıtlayıcı sonucu da bulunduğu, zira İcra ve İflas Kanunu’nun 344’üncü maddesinin 1’inci fıkrası uyarınca, nafaka ödemeyen yükümlülerin hapis cezası ile cezalandırıldığı, kişilerin nafaka borçlarını pek çok durumda yakınlarının ödediği, bir kişinin sürekli olarak kan bağı ile akraba olmadığı boşandığı eşine ömür boyu nafaka ödemekle yükümlü tutulmasının insan haklarına aykırı olduğu” itirazın gerekçesinde kaleme alınmıştır. Bu gerekçelerle, TMK’nın 175’inci maddesinin 2’inci fıkrasının; a) insan haklarına saygılı ve sosyal Devlet ilkeleri kuralları paralelinde Anayasa’nın 2’inci maddesine, b) herkesin bir ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşit olduğunu açıklayan 10’uncu maddesine aykırı olduğu, c) nafaka yükümlülerinin yeniden aile hayatı kurmasını engellemesi nedeni ile de, devletin ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alacağına dair 41’inci maddesi ile çelişen sonuçlar doğurduğu” ileri sürülmüştür.

AYM; kararında; “madde metninde yer alan “süresiz olarak” ibaresinin, nafaka alacaklısının her zaman, ölünceye kadar yoksulluk nafakası alacağı anlamına gelmediğini, kanun koyucunun amacının, boşanmadan dolayı yoksulluğa düşecek olan eşin diğer eş tarafından, şartları bulunduğu sürece ekonomik yönden desteklenmesi ve asgari yaşam gereksinimlerinin karşılanması olduğunu, evlilik birliğinde eşler arasında geçerli olan dayanışma ve yardımlaşma yükümlülüğünün, evlilik birliğinin sona ermesinden sonra da kısmen devamı niteliğinde olan yoksulluk nafakasının özünde, ahlâki değerlerin ve sosyal dayanışma düşüncesinin yer aldığını” gerekçe göstererek, oy çokluğu²⁴⁸ ile itiraz konusu kuralın Anayasa’ya aykırı olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Öte yandan, taraflar, nafakanın belirli bir dönem için ödeneceği konusunda mutabakate varmış iseler, nafakanın, bu sürenin sona ermesi durumunda talep edilmesi, bir diğer anlatımla, yeni bir taleple sürenin uzatılmasına karar verilmesi mümkün olmayacaktır.

(²⁴⁸) Karşı oy yazısında; “4721 sayılı Kanun’un 175. maddesinde evliliğin süresi, nafaka alacak eşin yaşı, çalışma gücünün niteliği gibi özel şartlar aranmadığı, insanların boşanarak aralarındaki hukuki ilişkiyi bitirmiş olmalarına rağmen evlilik birliğinde var olan sorumluluklarının ömür boyu devam etmesinin, hem insafli olmadığı, hem de hakkaniyete aykırı olduğu, boşanmadan kaynaklanan bir nafaka alacağının varlığının belli koşullar altında, nafaka borçlusunun veya nafaka alacaklısının yaşamı boyunca, sanki mülkiyet hakkıymış gibi sürekli olmasının hak düşürücü süre ve zaman aşımı kavramlarının kabul edildiği bir hukuk sisteminde adalet duygusunu zedelediği, yoksulluk nafakasının süresiz olmasının, ileride nafakanın artırılması, nafakanın azaltılması veya nafakanın kaldırılması davalarının açılmasına neden olacağı, bu durumda nafaka yükümlüsü eski eşin nafaka alan tarafın kanunda yazılı şartları taşıyıp taşımadığını kontrol amacıyla, onun özel hayatına müdahale anlamına gelebilecek davranışlara ve onun üzerinde psikolojik baskı kurmasına neden olabileceği, yoksulluk nafakasının süresiz olmasının bu nafakayı alan tarafın, karşı tarafı ömür boyu cezalandırmak amacıyla gelir getirici bir işte çalışmama ve evlilik akti yapmadan birlikte yaşama gibi davranışlara itebileceği, bu hallerin yoksulluk nafakasının süresiz de olsa bir ceza olmadığını savunan görüşleri haksız çıkaracağı, tarihin hiçbir döneminde, hiçbir hukuk sisteminin boşanan eşlerden biri yoksulluğa düşecek diye diğeri için ömür boyu sürebilecek yoksulluk nafakası yükümlülüğünü öngörmediği, dolayısı ile yoksulluk nafakasının süresiz uygulanmasının nedeninin ahlaki ve sosyal gerekçelerle açıklanamayacağı, toplumsal bir olgu olan ve Devletin aktif olarak mücadele etmesi gereken yoksulluğun sorumluluğunun, boşanan taraflardan birisinin üzerine ömür boyu yüklenmesinin, sosyal devlet ilkesine, hakkaniyete ve mantığa da uygun bir çözüm olmadığı” belirtilmiştir. Bkz: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120626-25.htm>, Er. T: 23.09.2012.

Keza, talepte bulunan kişi, nafakayı sınırlı bir süre için talep etmiş ise, “taleple bağıllık” ilkesi gereğince, talep dışında “süresiz” olarak nafakaya hükmedilmesi de mümkün değildir. Nitekim, Yargıtay da²⁴⁹, “yoksulluk nafakasının belirli bir süre için istenmiş olması ve kararın da kesinleşmesi durumunda, nafaka alacaklısının sonradan bu sürenin uzatılması yönünde bir talepte bulunamayacağını” haklı ve yerinde olarak hükme bağlamıştır. Kararda, “yoksulluk nafakasının süresiz istenebileceği gibi, belirli bir süreyle sınırlı olarak da istenebileceği, hakimin bu konuda istekle bağılı olduğu, somut olayda süresiz nafaka istenmiş olmasına rağmen, Mahkeme’nin yoksulluk nafakasını 3 yılla sınırlı tuttuğu, 3 yılı geçen süre için yapılan isteği reddettiği, davacının bu hükmü temyiz etmediği ve hükmün kesinleştiği, kesin hükmün tarafları bağlayacağı, bu nedenle davacının yeniden yoksulluk nafakası istemesinin mümkün olmadığı” izah edilmiştir. Buna karşın, nafakanın toptan ödenmesine karar verilmesi durumunda, nafaka, tek seferde ödenecek ve devamlılığından bahsedilemeyecektir.

VII.Nafaka yükümlülüğünün ihlali

HMK’nın 350’inci maddesinin ikinci fıkrası uyarınca, kişiler hukuku ve aile hukukuna ilişkin kararlar kesinleşmedikçe yerine getirilemeyecek ise de, anılan maddenin birinci fıkrasında, nafaka kararlarında icranın geri bırakılmasına karar verilemeyeceği açıkça düzenlenmiştir. Gerçekten de, “nafakaya ilişkin bir hükmün temyiz edilmesi, ilamın icrasını ertelemez. İcra memuru icranın ertelenmesi kararı getirmek üzere borçluya bir süre veremeyeceği gibi, teminat karşılığında dahi Yargıtay icranın ertelenmesine karar veremez (HUMK. md. 433/1 son cümle). Nafaka kararları derhal icra edilir (Yargıtay 2.HD., 14.05.2002, E. 2002/3525, K. 2002/6522)²⁵⁰.”

(²⁴⁹) Yargıtay 2. HD.’nin 20.10.1995 tarihli, 1995/10569 E., 1995/10750 K. sayılı kararı. http://www.hukukdairesi.com/ikinci_hukuk_dairesi/yargitay_karari/1995/10750.html, Er. T.: 30.09.2012.

(²⁵⁰) RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 99.
“Nafaka alacağına ilişkin takip konusu mahkeme kararının, borçlu tarafından temyiz edilmesi üzerine ilgili Yargıtay dairesi tarafından bozulmuş ise, takip ile ilgili işlemler

Dolayısı ile nafaka yükümlüsü olan borçlu; nafaka alacaklısının kararı icraya koyması durumunda, nafaka borcunu ödemek durumunda kalacak, nafaka ödenmesi yönündeki Mahkeme kararını “icranın durdurulması” istemi ile temyiz etmesi ya da icra müdürlüğüne teminat mektubu ibraz etmesi, kararın yerine getirilmesini, bir diğer anlatımla icrasını engellemeyecektir.

Bu noktada, nafaka borçlusunun Mahkeme kararını yerine getirmemesi, bir diğer anlatımla nafaka yükümünü ihlal etmesi durumunda, nafaka alacaklısı kişinin hangi yollara müracaat edebileceği sorusu da cevaplandırılmalıdır. Pek tabiidir ki, alacaklının, Mahkeme kararını ilamlı icra vasıtasıyla icra takibine koyabileceğinde herhangi bir kuşku yoktur. Bu durumda da, takip hukukuna dair prosedürlerin tamamlanması akabinde, alacaklı tarafın, borcunu rızası ile ödemeyen borçlu aleyhinde, haciz tatbik etmesi, üçüncü şahıslar nezdindeki alacakları üzerine bloke koydurması, maaş ya da ücret alacaklarını belirli bir oran dahilinde haczettirebilmesi hukuken mümkündür.

Alacaklının takip hukuku kapsamında özel hukuk yollarına müracaat edebileceği açık ise de, alacaklı yan, borçluyu zorlamak adına cezai yolları işletebilecek midir? Türk Ceza Kanunu’nun²⁵¹ (“TCK.”) 233’üncü maddesinin birinci fıkrası uyarınca, aile hukukundan doğan bakım, eğitim veya destek olma yükümlülüğünü yerine getirmeyen kişi, şikâyet üzerine, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacaktır. “TCK’nin 233’üncü maddesinin birinci fıkrası aile hukukundan doğan bakım, eğitim veya destek olma yükümlülüğünü yerine getirmeyen kişinin cezalandırılacağını belirterek medeni hukuktan kaynaklanan bazı ailevi yükümlülüklerin ihlalini suç olarak düzenlemektedir²⁵².”

olduğu yerde durur. Alacaklının takip işlemine devam edebilmesi için, alacakla ilgili kesinleşmiş bir ilam getirmesi gerekir (Yargıtay 12. HD., 10.10.2008, E. 2008/13527, K. 2008/1709).” RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 99.

(²⁵¹) 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu. RGT: 12.10.2004, RGS: 25611, Yayımlandığı Düstur: Tertip: 5, C: 43. Kanunun tam metni için bkz: <http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/> Kısa Yollar-Türk Ceza Kanunu, Er. T: 23.09.2012.

(²⁵²) Emine Gülnihal Şener, “Aile Hukukundan Kaynaklanan Yükümlülüğün İhlali Suçu”, <http://www.yayin.adalet.gov.tr/dergi/37.say%C4%B1/12%20->

“Aile hukukundan doğan bakım, eğitim veya destek olma yükümlülüğünün ihlali suçunun faili aile hukukundan doğan söz konusu yükümlülüğünü yerine getirmeyen kişidir.²⁵³” Bakım, eğitim ya da destek olma yükümü talep edebilecek kişinin ise suçun mağduru olacağı açıktır.

Bu durumda, Mahkemece hükme bağlanan yoksulluk nafakası yükümüne riayetsizlik durumunda, nafaka alacaklısı kişi, nafaka yükümlüsü kişiyi, TCK.’nın 233’üncü maddesine isnadla şikayet edebilme hakkına sahip olabilecek midir? “*Bakma yükümlülüğü*, bakım ve yetiştirme için gerekli olan maddi tüm ihtiyaçların olanaklar ölçüsünde karşılanması iyi, normal, sağlıklı ve eğitilmiş bir insan olarak yetişmek ve yaşayabilmek için gerekli olanakların hazırlanmasını içerir. Bu yükümlülük, yiyecek, giyecek, tedavi, eğitim araç ve imkânlarının sağlanmasını da kapsar. Bakma yükümlülüğü, para ödeyerek veya aynı yardımda bulunarak yapılabilir²⁵⁴.”

Bu bağlamda, nafaka yükümlülüğünün ihlali de, Mahkeme kararına riayetsizlik şeklinde gerçekleşeceğinden, bu yükümün ihlalinin, bakım yükümlülüğünün ihlali kapsamında değerlendirilebileceği söylenebilecektir²⁵⁵. Dolayısıyla da, yoksulluk nafakasını ödemeyen nafaka yükümlüsü borçlunun, TCK’nın 233’üncü maddesi kapsamında, nafaka alacaklısının şikayetine binaen yargılanabilmesi imkan dahilinde olacaktır.

[%20EM%C4%B0NE%20G%C3%9CLN%C4%B0HAL%20%C5%9EEENER.pdf](#), Er.T: 23.09.2012, s. 227.

(²⁵³) ŞENER, Aile Hukukundan Kaynaklanan Yükümlülüğün İhlali Suçu, s. 228.

(²⁵⁴) Hamide Zafer, “Aile Hukukundan Kaynaklanan Yükümlülüğün İhlali Suçu (TCK m. 233)”, <http://hamidezafar.com/wp-content/uploads/2012/05/43-Aile-Hukukundan-Kaynaklanan-Yükümlülüğün-İhlali-Suçunu-HZ-AA2.pdf>, Er. T: 23.09.2012.

(²⁵⁵) ZAFER’e göre, “Nafaka yükümlülüğü, dava ile doğar. Bu nedenle nafaka yükümlülüğünün ihlali, hakim kararının yerine getirilmemesi şeklinde ortaya çıkar. Kanımızca nafaka yükümlülüğünün ihlali, bakım yükümlülüğünün ihlali kapsamında değerlendirilebilir.” ZAFER, Aile Hukukundan Kaynaklanan Yükümlülüğün İhlali Suçu (TCK m. 233), s. 16.

Buna karşın, konu; İcra ve İflas Kanunu'nda²⁵⁶ (“İİK.”) da özel bir hüküm ile ayrıca düzenlendiğinden, yoksulluk nafakasına riayet edilmemesi durumunda, TCK. 233'üncü maddesinin uygulanamayacağı da düşünülebilir. Gerçekten de, nafaka yükümünün ihlali konusu, İİK.'da da ayrıca düzenlenmiştir. İİK.'nın “nafakaya ilişkin kararlara uymayanların cezası” başlığını taşıyan 344'üncü maddesi uyarınca, nafakaya ilişkin kararların gereğini yerine getirmeyen borçlu, alacaklının şikâyeti üzerine, üç aya kadar tazyik hapsi²⁵⁷ ile karşı karşıya kalabilecektir²⁵⁸. İİK.'nın 344'üncü maddesinin birinci fıkrasında devamla, hapsin tatbikine başlandıktan sonra kararın gereğinin yerine getirilmesi durumunda, borçlunun tahliye edileceği hükme bağlanmış, ikinci fıkrada ise, borçlunun, nafakanın kaldırılması veya azaltılması talebiyle dava açmış olması halinde, ileri sürdüğü sebepler göz önünde bulundurularak, tazyik hapsinin uygulanmasının bu davanın sonuna bırakılabileceği de kaleme alınmıştır. Bu suçun oluşabilmesi için, nafaka borcunun icra takibine konulup, icra emrinin borçlu yana tebliğ edilmesi, ayrıca, icra emrinin tebliğinden başlayarak, en az bir (1) aylık nafaka borcunun bulunması gerekmektedir.

(²⁵⁶) 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu. RG.T: 19.06.1932, RGS: 2128, Yayımlandığı Düstur: Tertip: 3, C.: 13, S.: 426. Kanununun tam metni için bkz: <http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/Kanunlar.aspx>, Er. T: 23.09.2012.

(²⁵⁷) Tazyik hapsi ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz: KAÇAK, Açıklamalı-İçtihatlı Boşanma Davalarında Maddi ve Manevi Tazminat İle Yoksulluk Nafakası, s. 228.

(²⁵⁸) İcra ve İflas Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair 5358 sayılı Kanun [Kabul T: 31.05.2005] ile aralarında İİK.'nin 344'üncü maddesinin de bulunduğu bazı maddelerdeki eylemler kabahat olarak düzenlenmiş ve bu eylemler, disiplin hapsi veya tazyik hapsi şeklinde yaptırımlara bağlanmıştır. Bu kapsamda, 5358 sayılı Kanun m. 15: “İcra ve İflas Kanununun 344 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.” hükmünün hemen akabinde, “Md. 344.- Nafakaya ilişkin kararların gereğini yerine getirmeyen borçlunun, alacaklının şikâyeti üzerine, üç aya kadar tazyik hapsine karar verilir. Hapsin tatbikine başlandıktan sonra kararın gereği yerine getirilirse, borçlu tahliye edilir. Borçlunun, nafakanın kaldırılması veya azaltılması talebiyle dava açmış olması halinde, ileri sürdüğü sebepler göz önünde bulundurularak, tazyik hapsinin uygulanması bu davanın sonuna bırakılabilir.” içeriğindeki yeni hükme yer verilmiştir. 5358 sayılı Kanun'un tam metni için bkz: <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5358.html>, Er. T: 23.09.2012.

Yargıtay da, muhtelif kararlarında²⁵⁹, “ödeme emrinin tebliği ile şikayet tarihi arasında işlemiş bir aylık nafaka bulunmaması durumunda bu suçun oluşmayacağı” yönünde hükümler tesis etmiş, “nafaka borcunu ödememe suçunun, şikayet tarihinden geriye doğru bir aylık nafaka alacağının muaccel olduğu tarihte oluştuğunu” hükme bağlamıştır.

Bu noktada önemle belirtiriz ki, Yargıtay’ın bir çok kararında; birikmiş nafaka alacakları “adi alacak hükmünde” değerlendirilmiş ve birikmiş nafaka alacaklarının, İİK. md. 344’de düzenlenen suça sebep vermeyeceği karara bağlanmıştır. Nitekim, Yargıtay’ın 2004 tarihli bir kararında²⁶⁰, “teraküm eden nafaka adi alacak niteliğinde olup, ödenmemesi suç oluşturmaz” ifadeleri kullanılmış iken, Yargıtay’ın başka bir Dairesi’nin aynı tarihte verdiği diğer bir kararında da²⁶¹; “birikmiş nafaka alacağının ödenmemesinin, İİK.’nin 344’üncü maddesinde yer alan suçu oluşturmayaacağı” ifade edilmiştir. “Öte yandan, CGK. nun 14.11.2006 gün ve 220-231 sayılı kararında ayrıntılı olarak açıklandığı üzere, bir tür disiplin hapsi olan hapsen tazyik yaptırımı, 5237 sayılı TCY. da düzenlenen yaptırımlardan farklı niteliktedir ve CMY. nin 223. maddesinde belirtilen niteliğinde değildir. Hapsen tazyik yaptırımında amaç, bir yükümlülüğün yerine getirilmesini sağlamak olduğundan, alt sınırdan belli bir ceza belirlenmesi gerekmekte, yükümlülük yerine getirilene kadar ve en çok 3 ay süreyle kişinin yükümlülüğüne uygun davranması için zorlanması söz konusu olup, kararda belli bir sürenin öngörülmesi, yaptırımın bu niteliğine aykırı olacaktır²⁶².”

(²⁵⁹) Yargıtay 16. HD.’nin, 15.12.2003 tarihli, 2003-9856/11117 kararı. Bkz: KAÇAK, Açıklamalı-İçtihatlı Boşanma Davalarında Maddi ve Manevi Tazminat İle Yoksulluk Nafakası, s. 239-240. Aynı yönde, Yargıtay 8. CD’nin 06.06.1996 tarihli, 7027/8452 sayılı kararı. Bkz: KAÇAK, age., s. 239.

(²⁶⁰) Yargıtay 16. HD.’nin 08.03.2004 tarihli, 2004/584 E., 2004/3673 K. sayılı kararı. Bkz: KAÇAK, Açıklamalı-İçtihatlı Boşanma Davalarında Maddi ve Manevi Tazminat İle Yoksulluk Nafakası, s. 231 ve 232.

(²⁶¹) Yargıtay 17. HD.’nin 22.03.2004 tarihli, 2003/13379 E., 2004/3491 K. sayılı kararı. Bkz: KAÇAK, Açıklamalı-İçtihatlı Boşanma Davalarında Maddi ve Manevi Tazminat İle Yoksulluk Nafakası, s. 232.

(²⁶²) Yargıtay CGK.’nin, 05.12.2006 tarihli, 2006/16-304 E, 2006/273 K. sayılı kararı. Bkz: <http://ilknurtemel.av.tr/nafaka-borcunu-odememe-sucu-i-i-k-m-344-sikayet-zamanasimi/> Er. T.: 23.09.2012.

Bu noktada, nafaka yükümüne riayet etmeyen kişinin tazyik hapsi ile cezalandırılmasının, Anayasa'nın 38'inci maddesinin yedinci fıkrasında hükme bağlanan “hiç kimsenin, yalnızca sözleşmeden doğan bir yükümlülüğü yerine getirememesinden dolayı özgürlüğünden alıkonulamaz.” yönündeki anayasal düzenlemeye aykırı olup olmadığı sorusu da akla gelebilir. Yargıtay CGK, 2001 tarihinde verdiği bir kararında²⁶³, bu soruyu detaylıca değerlendirmiş ve sonuç olarak, “nafaka hükmüne uymamak suçunun yalnızca sözleşmeden doğan bir borç olmadığını, yasadan ve ona dayalı olarak da bir mahkeme kararından kaynaklandığını, bu suç bakımından korunmak istenilen yararın “borcun ödenmemesi” olmayıp, bir mahkeme hükmüne uyulmasının sağlanmasına ilişkin “kamu güveni” olduğunu, İİK.'nin 344'üncü maddesinin ikinci fıkrasında, nafaka borcunun haklı bir nedenle ödenmemesinin cezasızlık hali olduğunu, dolayısıyla hükmün Anayasanın 38'inci maddesine aykırılık oluşturmayacağını” ifade etmiştir.

Ek olarak, İcra Mahkemesi tarafından verilen tazyik hapsi kararlarına karşı, kararların tefhim ya da tebliğ edildiği tarihten itibaren yedi (7) günlük yasal süre içerisinde, kararı veren İcra Mahkemesinin yargı çevresinin bulunduğu Ağır Ceza Mahkemesi nezdinde, itiraz yasa yoluna müracaat edilebilmesinin mümkün olduğu da belirtilmelidir.²⁶⁴

(²⁶³) Yargıtay CGK.'nın 11.12.2001 tarihli, 17 HD-281/284 sayılı kararı. Bkz: KAÇAK, Açıklamalı-İçtihatlı Boşanma Davalarında Maddi ve Manevi Tazminat İle Yoksulluk Nafakası, s.233, 234, 235, 236, 237 ve 238.

(²⁶⁴) İİK. m. 353 f. 1.: “İcra mahkemesinin verdiği tazyik ve disiplin hapsine ilişkin kararlara karşı, tefhim veya tebliğ tarihinden itibaren yedi gün içinde itiraz edilebilir. Mahkeme itirazı incelemesi için dosyayı o yerde icra mahkemesinin birden fazla dairesinin bulunması hâlinde, numara olarak kendisini izleyen daireye, son numaralı daire için birinci daireye, o yerde icra mahkemesinin tek dairesi bulunması hâlinde asliye ceza mahkemesine, icra mahkemesi hâkimi ile asliye ceza mahkemesi hâkiminin aynı hâkim olması hâlinde ise en yakın asliye ceza mahkemesine gönderir. İtiraz incelemesi neticesinde verilen karar kesindir.”

Sonuç olarak, yukarıda belirtilenler ışığında, nafaka alacaklısı olan kişi, nafaka yükümünü yerine getirmeyen borçlu aleyhinde, İİK.'nın 344'üncü maddesine atfen İcra Mahkemesi'ne başvurabileceği gibi, dilerse, borçluyu; TCK'nın 233'üncü maddesi kapsamında, Ceza Mahkemesi nezdinde de şikayet etme hakkına sahip olabilecektir.

VIII. Nafaka alacağının haczi

Çalışmamızın bütünü boyunca detaylıca incelediğimiz üzere, yoksulluk nafakası hükmü, boşanma nedeni ile yoksul konuma düşecek olan, daha az kusurlu ya da hiç kusuru bulunmayan eşin, boşanmadan sonraki zaruri ihtiyaçlarının kısmen de olsa giderilmesi amacıyla düzenlenmiş bir hükümdür. Bununla birlikte, nafaka alacaklısı olan kişinin üçüncü kişilere borçlarının olabilmesi ihtimal dairesindedir. Nafaka alacaklısı eş, üçüncü kişilere olan borçları yüzünden icra takibine uğrar ve bu takip neticesinde, nafaka alacağının haczedilmesi gündeme gelir ise, nafaka alacaklısı eşin ihtiyaçları ne şekilde ve nasıl karşılanmış olacak, bu durumda da yoksulluk nafakasına hükmedilmesi neticesinde sağlanmak istenen gaye ortadan kalkacak mıdır? Dolayısı ile, bu başlık altında, nafaka alacaklısının nafaka alacağının haczedilip haczedilemeyeceği sorusunun cevaplandırılması bir zorunluluk arz etmektedir.

Öncelikle, konunun, İİK'da özel bir düzenlemeye bağlandığı belirtilmelidir. İİK.'nın 83'üncü maddesinde, ilama bağlı olmayan nafakaların²⁶⁵ kısmen haczedilebileceği belirtilmiştir²⁶⁶.

(²⁶⁵) YAVAŞ'a göre, "İlama bağlı nafakalar hiçbir surette haczedilemez. Zira mahkeme nafaka miktarını tayin ederken nafaka alacaklısının geçinmesi için gerekli olan miktarı dikkate almıştır" Murat Yavaş, "Maaş ve Ücret Haczi", Türkiye Barolar Birliği (TBB.) Dergisi, Sayı: 84, 2009, http://portal.ubap.org.tr/App_Themes/Dergi/2009-84-544.pdf, Er. T: 23.09.2012, s. 94, dn. 3.

(²⁶⁶) İİK. m. 83: "Maaşlar, tahsisat ve her nevi ücretler, intifa hakları ve hasılatı, ilama müstenit olmayan nafakalar, tekaüt maaşları, sigortalar veya tekaüt sandıkları tarafından tahsis edilen iratlar, borçlu ve ailesinin geçinmeleri için icra memurunca lüzumlu olarak takdir edilen miktar tenzil edildikten sonra haczolunabilir."

“Oysa ilama dayalı olan nafakaların haczi mümkün değildir.²⁶⁷” Buna karşın, genel olarak, “gerek ilama dayalı ve gerekse ilama dayalı olmayan nafakalar birikmiş nafaka niteliğinde ise tamamen haczedilebilmesi mümkündür. Bu nedenle haczedilememe ayrıcalığının sadece işlemekte olan nafakalara ilişkin olduğunun kabulü gerekir. Çünkü nafaka alacaklısı için korunmaya değer miktar, onun halihazırda geçimini sağlayan paradır. Birikmiş nafakalar herhangi bir ilamlı alacak niteliği taşıdığından özel olarak korunmaları için bir neden yoktur²⁶⁸.” Gerçekten de, nafaka; nafaka alacaklısı kişinin ihtiyaçlarının minimum düzeyde de olsa karşılanması amacını taşıdığından, birikmiş nafakalarda, nafaka alacaklısının zaruret durumu sorguyla karşılanabilecektir. Bir diğer anlatımla, nafaka alacaklısı kişi, lehine hükmedilen nafaka alacağı sayesinde ihtiyaçlarını az da olsa gidermiyor ise ve bu nafakayı mutad dönemlerde almıyorsa, söz konusu nafaka alacağının hayati öneminden bahsedilemeyecektir. Ancak, somut olayın özellikleri ışığında, nafaka alacaklısı kişinin, lehine hükmedilen nafakayı mutad dönemlerde almamasının objektif mahiyette haklı bir nedeni var ise, ilama bağlı olan birikmiş nafakaların da haczedilemeyeceği bir bakış açısı olarak ortaya konulabilir. Bu meyanda her bir somut olay kapsamında gerekli ve detaylı incelemenin yapılması faydalı olabilir.

Ek olarak, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanun’un²⁶⁹ “Kısmen haczedilebilen gelirler” kenar başlıklı 71’inci maddesinde de, “ilama bağlı olmayan nafakaların kısmen haczolunabileceği, ancak haczolunacak miktarın bunların üçte birinden çok, dörtte birinden az olamayacağı” düzenlemesi kaleme alınmıştır.

⁽²⁶⁷⁾ YAVAŞ, Maaş ve Ücret Haczi, s. 97.

⁽²⁶⁸⁾ YAVAŞ, Maaş ve Ücret Haczi, s. 97.

⁽²⁶⁹⁾ 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun, RGT: 28.07.1953, RGS: 8469, Yayımlandığı Düstur: Tertip: 3, C: 34, Sayfa: 1658. Kanunun tam metni için bkz: <http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/Kanunlar.aspx>, Er. T: 23.09.2012.

Dolayısı ile kural olarak, mevzuat düzenlemeleri kapsamında, Mahkeme kararına dayalı olan nafaların haczedilemeyeceği, ilama müstenid (bağlı) olmayan nafakaların ise kısmen haczedilebileceği söylenebilecektir.

Öte yandan, bu başlık altında ele alınması gereken bir diğer konu da, nafakanın diğer tarafı olan nafaka borçlusunun üçüncü kişilere olan olası borçlarının nafaka alacaklısının hakkına bir hanel getirip getirmeyeceği meselesidir. Nitekim, nafaka borçlusunu eşin, nafaka alacaklısı eşi dışında da, muhtelif sebeplere binaen başkaca kişilere borçlarının olması, bir diğer anlatımla, üçüncü kişi ya da kuruluşların da nafaka borçlusundan alacaklı olabilmeleri imkan dahilindedir. Üçüncü kişiler, nafaka borçlusuna karşı bir takip başlatır ve takip kesinleşir ise, nafaka alacaklısı eşin, lehine hükmedilen nafakasını alması konusunda bir sıkıntı yaşayıp yaşamayacağı önemli bir sorunsaldır. Özellikle de, nafaka borçlusunun bir işçi ya da emekli olması ve işçi ücretinin ya da emekli aylığının üçüncü kişilerce haczi halinde, nafaka alacaklısı eşin konumu ne olacaktır? Bu sorunun cevabını, muhtelif yasal düzenlemeler çerçevesinde ele almamız gerekmektedir.

Belirtmek isteriz ki, 4857 sayılı İş Kanunu'nun²⁷⁰ 35'inci maddesinde; işçilerin aylık ücretlerinin dörtte birinden fazlasının haczedilemeyeceği veya başkasına devir ve temlik olunamayacağı, ancak, işçinin bakmak zorunda olduğu aile üyeleri için hakim tarafından takdir edilecek miktarın bu paraya dahil olmadığı düzenlenmiş, ayrıca nafaka borcu alacaklılarının haklarının saklı olduğu da hükme bağlanmıştır. Yine, 5510 sayılı Kanun'un²⁷¹ 93'üncü maddesi de, "Bu Kanun gereğince sigortalılar ve hak sahiplerinin gelir, aylık ve ödenekleri, sağlık hizmeti sunucularının genel sağlık sigortası hükümlerinin uygulanması sonucu Kurum nezdinde doğan alacakları, devir ve temlik edilemez.

(²⁷⁰) 4857 sayılı İş Kanunu. RGT.: 10.06.2003, RGS.:25134, Yayımlandığı Düstur: Tertip: 5, C.:42. Kanunun tam metni için bkz: <http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/Kanunlar.aspx>, Er. T: 23.09.2012.

(²⁷¹) 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu. RGT.: 16.06.2006, RGS.: 26200, Yayımlandığı Düstur: Tertip: 5, C.:45. Kanunun tam metni için bkz: <http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/Kanunlar.aspx>, Er. T: 23.09.2012.

Gelir, aylık ve ödenekler; 88'inci maddeye göre takip ve tahsili gereken alacaklar ile nafaka borçları dışında haczedilemez” içeriğinde kaleme alınmıştır. Buna göre, nafaka alacaklısının, ilgili hüküm kapsamındaki gelir, aylık ve ödenekleri haczettirebilmesi hukuken mümkün olacaktır.

Ek olarak nafaka alacaklısı, hacze imtiyazlı olarak iştirak edebilme hakkından da yararlanabilmektedir. Şöyle ki, İİK'nın 101'inci maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca²⁷², nafaka alacaklısı tarafın, kötü niyetli olmaması kaydı ile, nafaka yükümlüsü eş aleyhinde başka bir alacaklının koydurduğu hacze, önceden başkaca bir icra takibi yapmasına gerek kalmaksızın her zaman, aynı derecede iştirak edebilmesi imkan dahilindedir. “Haciz işleminin, nafaka ilamı verilmesinden önce veya sonra yapılmış olması bu sonucu değiştirmez²⁷³.”

Nafaka alacaklısının haklarının öncelikle korunmaya değer olduğu, iflas hukukunda da kendisini göstermiştir. Bu kapsamda, İİK'nın 206'ncı maddesinin dördüncü fıkrasında yapılan sıralamaya atfen, iflasın açılmasından önceki son bir yıl içinde tahakkuk eden ve nakden ifası gereken aile hukukundan doğan her türlü nafaka alacakları, “birinci sırada” olduklarından, nafaka alacaklısı taraf, diğer alacaklılara nazaran, masa mallarının satış tutarından sıra itibariyle önce yararlanabilecektir. Söz konusu yasal düzenlemeler de, nafaka alacaklısı tarafın nafaka alacağına diğer alacaklılardan özel olarak düzenlendiğini ve dolayısı ile de nafaka alacağına ayrı bir koruma altında tutulduğunu göstermektedir.

(²⁷²) İİK. m. 101 f. 3. “Nafaka ilamına istinat eden alacaklı önce takip merasiminin icrasına lüzum olmaksızın her zaman aynı derecede hacze iştirak edebilir. Suiniyet hali müstesnadır.”

(²⁷³) RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 99. RUHİ'ye göre, “İlama bağlanmış bir nafaka alacağına nafaka alacaklısı önceden bir icra takibi yapmasına gerek kalmaksızın, nafaka yükümlüsü aleyhine başka bir alacaklı tarafından konulmuş olan hacze imtiyazlı olarak iştirak *edebili*). Yani elinde nafakaya ilişkin bir ilam bulunan nafaka alacaklısı, takip yapmadan konulan hacze doğrudan doğruya iştirak edebilir (İİK. md. 101/3) (Yargıtay 19. HD., 14.11.1996, E. 1996/5644, K. 1996/10039).” RUHİ, Yargıtay İçtihatlarıyla Nafaka Hukuku, s. 99.

IX. Nafaka alacağıın diğer özellikleri

“Nafaka alacağı şahsa bağlı haklardan olup kendisine mahsus özellikler taşımaktadır²⁷⁴.” Nafakanın ilama dayalı olması durumunda “haczedilemeyeceği”, ilama bağlı olmaması durumunda ise kısmen haczedilebileceği yönündeki yukarıda aktardığımız özellikleri dışında, kural olarak takas ve mahsuba konu edilemeyeceğini, rehnedilemeyeceğini, devir ve temlik edilemeyeceğini ve miras yolu ile başkalarına geçmeyeceğini de belirtmek isteriz.

Nitekim, BK.’nın 123’üncü maddesinin ikinci fıkrasında, nafaka alacaklısının rızası olmadığı sürece “nafaka alacaklısının nafaka borçlusuna olan borcu” ile “nafaka alacağıın” takas edilemeyeceği kaleme alınmıştır. Kanun koyucu, söz konusu hüküm ile nafaka alacaklısını korumak amacı gütmüş ve bu sayede nafaka bağlanmasının temelinde yatan saikin ortadan kalkmamasını arzulamıştır. Zira, yoksulluk nafakası, boşanma neticesinde yoksul konuma düşecek olan daha az kusurlu ya da hiç kusuru olmayan eş lehine öngörülen bir mali yardım olduğundan ve yoksulluk nafakası ile nafaka alacaklısı tarafın maddi açıdan desteklenmesi arzulandığından, nafaka alacağıın, nafaka borçlusuna olan borç ile takasa konu edilmesinin, bu amacı sekteye uğratabileceği açıktır. Bu bağlamda, nafaka alacaklısının sözlü ya da yazılı rızası olmadığı sürece nafaka alacağıın, nafaka borçlusuna olan borç ile takas edilmesi hukuken mümkün değildir.

Öte yandan, nafaka alacaklarının, üçüncü bir kişiye temlik de kural olarak söz konusu edilemeyecektir. Şöyle ki, BK.’nın 183’üncü maddesinde, kanun, sözleşme veya işin niteliği engel olmadıkça, alacaklının, borçlunun rızasını aramaksızın alacağıını üçüncü bir kişiye devredebilme hakkına sahip olduğu düzenlendiğinden ve yoksulluk nafakası da kişiye sıkı surette bağlı bir hak olduğundan, “işin mahiyeti” gereğince nafaka alacaklısı kişi, nafaka borçlusunun rızası olmaksızın, nafaka alacağıını üçüncü bir kişiye devir ve temlik etme hakkına

(²⁷⁴) DEMİREL, Yoksulluk Nafakası, s. 7.

sahip olamayacaktır. Bu doğrultuda, temliki mümkün olmayan alacaklar üzerinde rehin tesis edilemeyeceği yönündeki genel kaide²⁷⁵ ışığında, temliki kural olarak mümkün olmayan yoksulluk nafakasının, rehne konu edilmesi de mümkün görülmeyecektir. “Bu durumun istisnası ise birikmiş nafaka alacaklarıdır. Birikmiş nafaka alacakları, şahsa bağlı olma niteliğini kaybettiklerinden temliki mümkündür ve bu nedenle üzerinde rehin tesis edilebilir²⁷⁶.”

TMK'nın 176'ncı maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında, yoksulluk nafakası, nafaka alacaklısının ölümü ile kendiliğinden sona erecek olduğundan, nafakanın miras yolu ile mirasçılara intikal etmesi de söz konusu olamayacaktır. “Ancak; nafaka davası açıldıktan sonra bu hak malvarlığı hakkına dönüştüğünden, alacaklının ölümü ile de ölenin terekesine dahil olur ve mirasçılar külli halef olarak davaya devam edebilirler²⁷⁷.” “Mirasçılar tarafından açılan nafaka davası, davanın açıldığı gün ile ölümün gerçekleştiği gün arasındaki sürede nafaka alacağı ile sınırlı olarak yürütülebilir. Nitekim, Yargıtay, konuya ilişkin bir kararında; nafaka davası açıldıktan sonra davacı veya davalının ölmesi durumunda, bu döneme ait nafakaya inhisar etmek üzere, mirasçıların külli halef sıfatı ile davaya devam edebileceğini hükme bağlamıştır²⁷⁸.” Ayrıca, “nafakaya toptan ödeme şeklinde hükmolunmuşsa ve hükmolunan meblağ nafaka alacaklısına henüz ödenmemiş bulunuyorsa, alacaklının mirasçıları bunu borçludan isteyebilirler²⁷⁹.” Pek tabidir ki, nafaka borçlusunun ölümü durumunda da, yoksulluk nafakası borcunun, borçlunun mirasçılarına intikalinin söz konusu olamayacağı açıktır.

⁽²⁷⁵⁾ TMK, m. 954/1: “Başkasına devredilebilen alacaklar ve diğer haklar rehnedilebilir.”

⁽²⁷⁶⁾ DEMİREL, Yoksulluk Nafakası, s. 7-8.

⁽²⁷⁷⁾ DEMİREL, Yoksulluk Nafakası, s. 9.

⁽²⁷⁸⁾ DEMİREL, Yoksulluk Nafakası, s. 10.

⁽²⁷⁹⁾ AKINTÜRK, Türk Medeni Hukuku Yeni Medeni Kanuna Uyarlanmış Aile Hukuku, s. 301.

SONUÇ

Türk Hukuk sisteminde “yoksulluğun giderilmesi” amacıyla öngörülen bir hüküm olan yoksulluk nafakası hükmü, 743 sayılı Eski MK döneminden bu yana, hukuk alanındaki yerini almıştır. Pek tabidir ki, evrensel ve ülkesel değişimlerin yanı sıra, başta sosyal ve ekonomik faktörler esas olmak üzere, diğer pek çok etmene bağlı olarak, bu hüküm de değişiklikler geçirmiştir. Halihazırdaki mevcut sistemimizde, TMK’nın 175’inci maddesinde düzenlenen yoksulluk nafakası; talep sahibinin “kadın” ya da “erkek” olmasına bakılmaksızın, her iki cins için de düzenlenen bir hüküm olmakla birlikte, bu hükmün; esasında “kadının yararına” hizmet ettiği düşünülebilecektir. Gerçekten de, kadınların sosyal ve ekonomik durumlarının erkeklere nazaran yetersiz olması, bir işte çalışmamaları, ev kadını olmaları, çalıştıkları durumlarda ise düşük ücretli işlerde istihdam edilmeleri, fason ya da kaçak işçi olarak çalışmaları, gelir düzeylerinin tatminkar olmayışı ve sosyal güvencelerden yeteri düzeyde yararlanamamaları, ek olarak, özellikle kırsal kesimlerde, eğitim imkanlarından mahrum kalmaları, kadınların yoksulluğunu arttırmakta, boşanma durumunda da, evlilik birliği ile elde ettikleri “güvenceden” yoksunluklarına yol açmaktadır.

Yoksulluk nafakası, ahlaki ve sosyal düşüncelere dayanmakta olup, bilimsel öğretilerde de; evlilik birliğinde eşler arasında geçerli olan dayanışma ve yardımlaşma yükümlülüğünün, evlilik birliğinin sona ermesinden sonra da kısmen devam etmesi gerektiği ve bu kapsamda da yoksulluk nafakasının öngörüldüğü düşüncesi hakimdir. Buna karşın, her boşanma durumunda, yoksulluk nafakasına hükmedilmemekte, TMK m. 175’de düzenlenen koşulların gerçekleşmesine ve talebe bağlı olarak nafaka takdir edilmektedir. Yasal hüküm uyarınca, “boşanma yüzünden yoksul konuma düşecek olan”, “kusursuz ya da daha az kusurlu eş”, talebi durumunda, diğer tarafın mali gücü ile orantılı olarak yoksulluk nafakası alacağına hak kazanabilmektedir.

Nafaka yükümlüsünün kusurunun aranmayacağı ve yoksulluk nafakası talep eden kişinin kusurunun, diğer tarafın kusurundan daha ağır ölçüde olmaması gerektiği de bu noktada belirtilmelidir. Yargıtay uygulamaları gereğince, boşanma halinde yoksulluğa düşme unsurunda, tarafların ekonomik ve sosyal durumlarının; yaşlarının, evlilik sürelerinin, evlilik boyunca ve boşanma sonrası yaşam düzeylerinin hep birlikte değerlendirilmesi de gerekmektedir.

Kanun hükmü uyarınca “yoksulluk nafakasının” toptan ödenmesi mümkün olduğu gibi, irat biçiminde ödenebilmesi de mümkündür. Ek olarak, Mahkeme'nin; irat şeklinde ödenmesine karar verilen nafakayı, belirli bir süre ile sınırlandırabilmesi de söz konusu olabilir. İrat biçiminde ödenmesine karar verilen nafaka, hakkaniyet ilkeleri gereğince ya da mali durumların değişmesi kapsamında, “arttırılabilecek” ya da “nafakanın azaltılması” da söz konusu olabilecektir. Keza, Mahkeme'ce, nafaka miktarının, TEFE-TÜFE vb. artış oranları çerçevesinde belirli bir oran dahilinde artışına da karar verilebilecektir. Buna karşın, söz konusu artış oranları, “kesin hüküm” itirazı ile karşılaşmayacak, Yargıtay uygulamalarına istinaden, artış oranlarının uyarlanması ya da yeniden revize edilmesi talebinde bulunulabilecektir.

Yoksulluk nafakası, belirli koşulların gerçekleşmesine bağlı olarak verilen parasal bir destek olduğundan, “koşulların” ortadan kalkması durumunda, nafakanın sona ermesinin gündeme geleceği de konunun diğer bir boyutunu oluşturacaktır. Nitekim, TMK'nın 176'ncı maddesinde, “yoksulluğun ortadan kalkması” halinde, nafaka yükümlüsünün, nafakanın kaldırılması talebinde bulunabileceği düzenlenmiş, bu suretle “boşanma yüzünden yoksulluğa düşme” koşulunun zayii olması halinde, nafaka borçlusunun, “nafaka ödeme yükümünün” de sona erebileceği kaleme alınmıştır. Ayrıca, lehine yoksulluk nafakası hükmedilen nafaka alacaklısının, “haysiyetsiz yaşam sürmesi” ya da “evlilik olmaksızın, evli gibi bir yaşam sürdürmesi” olgularında da, yine “talebe binaen” nafakanın kaldırılabilmesi yasada belirtilmiştir.

Bu suretle, kanun koyucu, yoksulluk nafakasının şartları arasında yer alan “kusur” unsurunu göz önünde bulundurduğu gibi, özellikle “evli gibi birlikte yaşama” olasılığında, evlilik varmışcasına, nafaka alacaklısının yaşamının idame ettirildiği ve/veya ettirilmiş olabileceği düşüncesine de dayanmıştır. Nitekim, nafaka alacaklısının evlenmesi durumunda, lehine hükmedilen nafakanın re’sen kalkacağı da TMK’nın 176’ncı maddesinin üçüncü fıkrasına yansımıştır. Yoksulluk nafakası, “nafaka alacaklısı” ve “nafaka yükümlüsü” olmak üzere iki taraflı bir ilişki kapsamında olduğundan, taraflardan birinin ölümü üzerine, talebe ihtiyaç olmaksızın, nafakanın kendiliğinden sona ereceği de, yine kanun hükmüne eklenmiştir.

Öte yandan, yasal hükümlerin içerikleri incelendiğinde, “yoksulluk nafakası” hükmünün bünyesinde eksiklikler ve çelişkiler olduğu da söylenebilecektir. Herşeyden önce, “asgari ücretli bir işte çalışma ve/veya sonradan asgari ücretli bir işe girme” durumu dahi, asgari ücretin tanımlandığı mevzuat hükümleri karşısında, “yoksulluk” kavramı ile çelişebilmekte, bu kapsamda, Yerel Mahkemeler nezdinde farklı yönde kararlar verilebilmektedir. Her ne kadar, Yargıtay’ın uygulaması, HGK kararları da nazara alınmak suretiyle, “asgari ücretli bir işte çalışma olgusunun” yoksulluğu ortadan kaldırmayacağı yönünde olsa da, tarafların her ikisinin de “asgari ücretli bir işte çalışmaları” durumunda, mevzuatın “boşluğu” karşımıza çıkmaktadır. Bu olasılıkta, Yargıtay’ın yerleşmiş uygulamaları kapsamında, boşanma sonucunda yoksulluğa düşecek olan ve asgari ücretli bir işte çalışan ve/veya sonradan böyle bir iş edinen eş, diğer şartların da gerçekleşmesine bağlı olarak, nafakadan yararlanabilecek, bu durumda, nafaka alacaklısı eski eş, diğer eşin “aleyhine” olarak, asgari ücretli gelirin ilavesiyle yoksulluk nafakası alacağı ile de nemalandırılmış olacaktır. Bu sonucun kabulü, nafaka yükümlüsünün, mevzuatta tanımlanan “asgari ücret” gelirinin altında bir ücret ile yetinmesi anlamına geleceğinden, mevzuat hükümlerinin kendi arasında da çelişkiler yaşanacaktır.

Diğer yandan, lehe hükmedilen maddi ve manevi tazminat tutarlarının “fahiş” ya da normal seviyenin üzerinde olması, bu bağlamda da, tazminat alacaklısının; eğitim-gıda-barınma-sağlık vb. zorunlu ihtiyaçlarını karşılama düzeyine erişmesi halinde, tazminat alacaklısı yararına, tazminat tutarlarının dışında ve bu tutarlardan ayrı olarak “yoksulluk nafakasına” hükmedilip hükmedilmemesi gerekeceği de tartışmalara açık olmaktadır. Yasal hükümler karşısında, Yargıtay’ın genel eğilimi, “maddi ve manevi tazminat hükmü ile yoksulluk nafakası hükmünün birbirinden ayrı olduğu ve birini alanın diğerini alamayacağı yönünde yasada bir düzenleme bulunmadığı” yönünde ise de, kanaatimizce, bu Kararlarda, nafakanın şartları arasında bulunan “yoksulluk” koşulu gözden kaçırılmaktadır. Bu bağlamda, mevzuat hükümlerinde, tazminat alacaklısının, yoksulluk nafakası alamayacağı şeklinde bir düzenleme bulunmuyor ise de, “hükümlerin ayrı ve bağımsız olduğu” gerekçesine sığınılmadan, kazanılan tazminat tutarlarının “yoksulluk” şartını ortadan kaldırıp kaldırmayacağı dikkatlice değerlendirilerek, her bir somut olay bazında gerekli inceleme yapılmalıdır.

Ayrıca, “kusur” şartının gerekip gerekmediği ve/veya bu koşulun yeterince açık olup olmadığı da yine akıllara gelebilecek sorular arasında olmaktadır. Kusur unsuru değerlendirilirken, kime ya da neye göre bir inceleme yapılacağı, uyarlama davalarında da yeniden kusur araştırmasının yapılmasının faydalı olup olmayacağı soruları da cevaplarını bulmalıdır. Nafakanın sona ermesi ve uyarlanması maddelerinde de, günümüz koşulları nazara alınarak ve “yoksulluk nafakası hükmünün amacı” da değerlendirilmek suretiyle yeniden düzenlemeler yapılması faydalı olabilecektir. Keza, özellikle kırsal kesimlerde yaşayan imam nikahlı eşler ya da resmi nikah olmaksızın, uzun süre fiili birliktelik yaşayan kişiler için de düzenleme getirilmesi gerektiği unutulmamalıdır.

Sonuç olarak, TMK'nın 175'inci ve 176'ıncı maddelerinin, yukarıda belirttiğimiz çekinceler de göz önünde bulundurularak yeniden ele alınması, bu kapsamda, madde metinlerindeki boşlukların tamamlanması ve çelişkilerin giderilmesi, uygulamada da, olası sorunların ve çelişkilerin önüne geçebilecektir. Bu bağlamda, en kısa süre içerisinde gerekli düzenlemelerin yapılması inancını taşıdığımızı da ek olarak belirtmek isteriz.